

Ny 2018 Mission ∞

Teologisk uddannelse i det Globale Syd
Hvordan kan vi støtte – hvad kan vi lære?

Redigeret af Andreas Østerlund Nielsen

Teologisk uddannelse i det Globale Syd
Hvordan kan vi støtte – hvad kan vi lære?

Redigeret af

Andreas Østerlund Nielsen

Ny Mission nr. 34 • 2018

Teologisk uddannelse i det Globale Syd

Hvordan kan vi støtte – hvad kan vi lære?

Redigeret af Andreas Østerlund Nielsen

*Redaktionsudvalg: Mette Bjergbæk Klausen, Alex Bjergbæk Klausen
og Johannes Nissen*

Ny Mission nr. 34

© Dansk Missionsråd

Peter Bangs Vej 1D

2000 Frederiksberg

Tlf.: 3961 2777

E-mail: dmr@dmr.org

Web: www.dmr.org

1. udgave, 1. oplag 2018

Omslag: Charlotte Munch

Omslagsfoto: Mission Afrika

1. udgave, 1. oplag

Omslag: Charlotte Munch, charlottesmunch.dk

Omslagsfoto: Mette Bjergbæk Klausen / Mission Afrika

Tryk: AKA Print, Århus

Korrektur og sprogrevision: Edith Aller

Layout: Charlotte Munch – www.charlottesmunch.dk

ISBN: 87-87052-53-9

ISSN: 2446-0427

Indhold

Forord	7
<i>Af Andreas Østerlund Nielsen</i>	
Hvad er teologi – i Syd og Nord?	11
<i>Af Knud Jørgensen</i>	
Teologisk uddannelse i lyset af verdenskristendommens forandring – en uafsluttet opgave	27
<i>Af Dietrich Werner</i>	
Dansk støtte til teologisk uddannelse i det Globale Syd	35
<i>Af Henrik Sonne Petersen, Michael Hvistendahl Munch og Henning Møller Christensen</i>	
Agenda TE 1: Status for og baggrund for teologisk uddannelse i tværkulturel sammenhæng	53
<i>Af Henrik Sonne Petersen</i>	
Agenda TE 2: Agenda for teologisk uddannelse i tværkulturel sammenhæng	65
<i>Af Henrik Sonne Petersen</i>	
A Strategic Approach to Investing in the Theological Enterprise of the Global South	75
<i>By Stuart Brooking</i>	
Fra trykpresse til mobilteknologi	85
<i>Af Mette og Alex Bjergbæk Klausen</i>	

Training for the Future: Lessons in Theological Education from Africa's Great Lakes Region	93
<i>By Jem Hovil</i>	
Teologisk uddannelse i et globalt perspektiv – teologiske og pædagogiske overvejelser	103
<i>Af Johannes Nissen</i>	
Theological and Pastoral Education that is Relational, Contextual and Experiential.....	113
<i>By Sekenwa Moses Briska</i>	
Hvad en folkekirkepræst har brug for	117
<i>Af Peter Fischer-Møller</i>	
Hvad jeg har lært af at tage min teologiske uddannelse i det Globale Syd	125
<i>Af Søren Dalsgaard</i>	
Vis dem bogen og lær af dem.....	131
<i>Af Roar Kloster Steffensen</i>	
Baptistkirkens involvering i teologisk og ledelsesmæssig uddannelse i Rwanda	137
<i>Af Henrik Holmgaard, Lars Midtgaard og Klaus Munch</i>	
Hvad gør vi her? En korttidsudsendt gæstelærers erfaringer	143
<i>Af Niels Grymer</i>	
Teologisk uddannelse i det Globale Syd – hvad jeg lærte af det	147
<i>Af Henrik Højlund</i>	
Om Ny Mission	153

Forord

Af Andreas Østerlund Nielsen

Teologisk uddannelse har afgørende betydning for de kristne kirkers sundhed og virkekraft – både i Syd og i Nord. Uden passende teologisk uddannelse bliver kirkernes offentlige vidnesbyrd forplumret, og deres deltagelse i Guds mission bliver let afsporet. Derfor bør 'teologisk uddannelse' stå højt på både kirkernes og missionsorganisationernes dagsordener. Det gør det også i mange tilfælde, ikke mindst i det Globale Syd. Her i de voksende kirker svarer de økonomiske og uddannelsesmæssige ressourcer imidlertid sjældent til behovene. Fra dansk side må vi derfor være optagede af, hvordan vi kan støtte kirkerne i Syd, og hvad de kan lære os.

Dette nummer af Ny Mission giver en række inspirerende bud på, hvordan vi globalt kan støtte og lære af hinanden, og er en invitation til at samarbejde om denne opgave og mulighed. Det er blevet til i samarbejde med Dansk Missionsråds 'Forum for teologisk uddannelse i det Globale Syd', som Henrik Sonne Petersen er tovholder for. Vi håber – i al ubeskedenhed – at nummeret kan være med til at sætte en fælles agenda for det danske engagement i teologisk uddannelse i det Globale Syd.

Det første perspektiv, som åbner sig fra Syd, er, at 'teologisk uddannelse' her primært er noget andet end teoretisk, akademisk uddannelse af præster. Teologisk uddannelse retter sig derimod mod hele kirken og hele mennesket.

Det omfatter alt fra oplæring af smågruppe-ledere til uddannelse af universitetsprofessorer, og på alle niveauer må uddannelsen tage sigte på både viden og personlig dannelse såvel som praktiske færdigheder. Det er den udbrede opfattelse og forventning i det Globale Syd.

I forbindelse med den undersøgelse af dansk støtte til teologisk uddannelse i det Globale Syd, som præsenteres i indeværende nummer af Ny Mission, har undersøgerne således formuleret følgende 'arbejdsbeskrivelse':

Vi forstår teologisk uddannelse som et målrettet arbejde med at formidle viden og udvikle færdigheder hos individer til (bedre) at

kunne varetage kirkens opgaver. Konkret omfatter det et spænd fra et fokus på personlige kompetencer over færdigheder til akademiske titler, som også omfatter støtte til materielle ting (eksempelvis bygninger, IT-systemer, m.v.).

Det er vigtigt at have denne bredde i teologisk uddannelse for øje, når vi prøver at forstå behovene i kirkerne i det Globale Syd og vores mulige bidrag. Det er desuden relevant at spørge os selv, som det også sker i flere af nummerets artikler, hvad denne bredde kan lære os i Nord, i den kontekst og sammenhæng, som er vores?

Paulus' formaning til menigheden i Rom kan, i lyset af det globale perspektiv som fremlægges i det følgende, læses som en opfordring til teologisk uddannelse: *"Tilpas jer ikke denne verden, men lad jer forvandle, ved at sindet fornyes, så I kan skønne, hvad der er Guds vilje: det gode, det som behager ham, det fuldkomne"* (Rom 12,2).

- Der kan være behov for en aflæring af traditionelle eller samtidige kulturer og værdisæt. De tilpasnings- eller konformitetskrav, der skal gøres op med, kan imidlertid også komme internt fra kirken. Teologisk uddannelse skal derfor have et kritisk element.

- 'Lad jer forvandle' underforstår 'af Ånden'. Overført på teologisk uddannelse kan vi sige, at den sigter på en gennemgribende forvandling af karakteren, og at det er Gud, som, ved sin Ånd, er hovedaktøren.

- Sindets (eng. *mind*) fornyelse peger på at tilegne sig nye grundindstillinger og en ny tankegang (*mind-set*).
- Målet for teologisk uddannelse er at kunne 'skønne' (eng. *discern*) eller bedømme. Der er således tale om en praktisk visdom.
- 'Guds vilje' centrerer igen omkring Gud som subjekt, ikke blot objekt, for teologisk uddannelse.
- Guds vilje om det gode og fuldkomne giver teologisk uddannelse retning udad mod en bedre verden.

Hermed er alt naturligvis langt fra sagt, men det aftegner nogle af de træk, der går igen, og noget af det, som der lægges vægt på, når teologisk uddannelse bliver anskuet fra Syd.

Uddannelse og international støtte til uddannelse er spundet ind i økonomiske og kulturelle magtforhold, som det kan være svært at komme fri af. Det må alle, der ønsker at engagere sig

globalt i teologisk uddannelse, være sig bevidst og adressere. Der er behov for at samarbejde om dette. Artiklerne i indeværende nummer bør endvidere vriste os løs fra alle eventuelle – vestligt selvovertvurderende – forestillinger om, at målet for Afrika og resten af det Globale Syd er at nå op på vores 'internationale akademiske standard' for teologisk uddannelse. Mission er teologiens moder, og mission er altid kontekstuel. Konteksterne i det Globale Syd kalder på teologisk uddannelse af hele menigheden og hele mennesket. Det *kan* inkludere akademiske meritter, hvilket det i nogle tilfælde *kan* være på

sin plads at gøre opmærksom på. Det er imidlertid først og fremmest personligt formativ og lokalt relevant teologisk uddannelse, som kirkerne her efterspørger. Der er desuden behov for, at den teologiske uddannelse har et kritisk potentiale både indadtil i kirkerne og i forhold til uretfærdige samfundsforhold.

Der er grund til håb for teologisk uddannelse både i Syd og Nord. Først og fremmest fordi kirkens fremtid ligger i Guds hånd. Dernæst fordi vi globalt har så meget at give til og lære af hinanden på dette felt. Læs blot videre...

Hvad er teologi – i Syd og Nord?

Af Knud Jørgensen

Kristen teologi har samme udgangspunkt på tværs af kulturer, men skal virkeliggøres i forskellige sammenhænge – af både teologiske og praktisk-teologiske grunde. Artiklen illustrerer dette gennem selvbiografiske refleksioner og gennem en oversigt over global teologi. Mission bør bestemme dagsordenen for teologisk tænkning og for teologisk uddannelse i et efter-konstantinsk samfund. Det indebærer, at vi har brug for en kontekstuel og holistisk teologisk uddannelse.

Det er ikke vanskeligt at lave en liste over praktiske udfordringer for teologisk uddannelse i Syd og Nord:

- Ulige fordeling af ressourcer mellem rig og fattig
- Et stort behov for at skabe mere plads for kvinder i teologisk uddannelse og lederskab
- En konfessionel fragmentering af det internationale teologiske landskab
- Konsekvenserne af global migration
- Behovet for større variation i metoder og oplæringsoplæg, inklusive non-formal og non-residential uddannelse
- Et stærkere fokus på økumenisk læring og en uddannelse, som er præget af en økumenisk vision.

Jeg var for nogle år siden med til at redigere et bind i Regnum Edinburgh Centenary Series om Reflecting on and Equipping for Christian Mission. Arbejdet lærte mig noget om tænkningen på tværs af kulturer og grænser og noget om spændingen mellem Det nye Testaments fokus på at udruste hele Guds folk til at give evangeliet videre i ord og handling og Vestens fokus på at holde det kirkelige skib flydende i sekulariseringens bølgedale og brændinger. Det følgende er farvet af denne spænding og af mange års tjeneste og erfaringer i Etiopien, Hong Kong og Genève.

Hvad teologien reflekterer over

På mange måder handler teologi (af *teo-* og *-logi*; *theos* og *logos* – Gud og ord/lære) om det samme i Syd og Nord. Teologi, især i et vestligt perspektiv, handler om at gøre religiøse forestillin-

ger til genstand for refleksion og systematisering. I den kristne tro er teologien traditionelt blevet opfattet som en videnskab om Gud, hans egenskaber, verdensstyre og vilje, med åbenbaringen og fornuften som de to kilder. Også andre religioner, hvor gudsbegrebet er centralt, som islam og hinduisme, har den slags teologiske systemer.

For at blive i Vesten: Fra Friedrich Schleiermacher og Immanuel Kants tid (i det 19. århundrede) gik fagområdet inden for den protestantiske tradition mere i retning af at blive forstået som en beskrivelse af kristendommens syn på Gud og ikke mindst kristendommens forståelse af sig selv som 'religion'. Man forstod dermed faget teologi mere i fænomenologisk/beskrivende forstand. I en vestlig kontekst har teologi siden da været en akademisk fagdisciplin, som bedrives ved teologiske fakulteter og seminarier over hele verden, altså også i Syd. I denne brug af ordet forstås teologi som et rationelt, systematisk og videnskabeligt studium af en bestemt religion.

Nogen vil videre mene, at teologien også har til opgave at behandle den aktuelle religions indvirkning på mennesker og samfund, mens andre mener, at dette er et tema for andre studier, f.eks. religionsvidenskab eller sociologi. Teologi kan også bruges som betegnelse

på de trosudsagn eller det læreindhold, som udtrykker den aktuelle religion i et indefra-perspektiv (*doktriner*).

Jeg blev udfordret af universitetet og af Etiopien

Det er vanskeligt at undgå at inddrage det selvbiografiske, om min egen udvikling og forståelse af teologi. Fra at være leder i et stort kristent ungdomsarbejde landede jeg på den teologiske skolebænk på Københavns Universitet, hvor det første chok var at opleve, hvordan Det gamle Testamente blev pulveriseret i form af en række kilder for Mosebøgerne, og hvor de historiske skrifter blev kritisk belyst i lys af samtidige historiske kilder og ved hjælp af den historisk-kritiske metode. Jeg sad ganske ribbet tilbage og søgte hjælp hos en amanuensis fra samme indremissionske miljø som jeg. "Det går over", sagde han. Men det gik ikke over, og jeg kan selv i voksen alder kæmpe med spændingen mellem teologisk videnskab og enfoldig bibeltro. I studiet af Det nye Testamente tog man i nogen grad også miraklerne fra mig, og dæmonuddrivelserne blev der slet ikke plads til. Paulus' tale om nådegaver var noget, jeg læste om i amerikanske bøger.

Min trøst og hjælp var professor K.E. Skydsgaard, som inviterede os ind i sin tænkning om 'Ja og Nej' og delte sine erfaringer fra Det andet Vatikankoncil

(1963-1966) med os – uden at give afkald på teologien som videnskab. Regin Prenter hørte hjemme i Aarhus, men jeg husker, at han holdt en gæsteforelæsning i København, hvor han stærkt indprentede os, at teologi var noget, vi bedrev, *fordi evangeliet skulle forkyndes i kirken på søndag*. Jeg lever fortsat med den formaning. Og så inspirerede Skydsgaard mig til at læse og skrive speciale om Dietrich Bonhoeffer. Det blev på mange måder min redning, især hans bøger om *Sanctorum Communio* (de helliges samfund) og om *Efterfølgelse*. Her mødte jeg en teologisk tænkning om discipelskab og efterfølgelse, som eksistentielt og teologisk har fulgt mig siden: 'Kun den lydige tror; kun den troende er lydig', sagde Bonhoeffer. Dette mønster for frelsens vej (*ordo salutis*) handler om at finde sig selv i Kristus – "Altså: Er nogen i Kristus, er han en ny skabning. Det gamle er forbi, se, noget nyt er blevet til!" (2 Kor 5,17) (Bonhoeffer 1957; 1960).

Denne bagage tog jeg med til Etiopien i 1970. Jeg var blevet ansat som producent ved Radio Evangeliets Røst. Mit første program handlede om selve centrum i reformatorisk tænkning: Retfærdiggørelse af tro. Det blev et godt program, syntes jeg selv. Næste morgen kom stationens etiopiske næstkommanderende, Emmanuel Gebre Selassie, forbi. Han roste programmet – og

føjede så til: "There is only one thing: It was totally irrelevant". Hvorfor? Jo, fordi mine lyttere ikke levede i Wittenberg, men i en afrikansk virkelighed, hvor det vigtige var, hvem er stærkere – hvem kan gå ind i den stærkes hus og binde de onde magter. "*Christus Victor*" (Kristus, sejrherren) – kraften fra den opstandne. "Her er hovedsagen for dine lyttere", sagde Emmanuel. Det resulterede i et paradigmeskifte i mit liv og i min teologi – et skifte, som tog videre form i samtaler med Mekane Yesus Kirkens (EECMY) generalsekretær, Gudina Tumsa, om forholdet mellem udvikling og evangelisering, om i hvilken grad min vestlige teologi var et produkt af oplysningstiden, og om hvor vigtigt det var, at teologi voksede ud af menneskers hverdag.

Tumsa brugte et nyt begreb, husker jeg: 'Kontekstuel teologi'. Det havde jeg aldrig hørt før. I min verden var teologi Luthers katekismus og *sola fide* (troen alene) og *sola Scriptura* (Skriften alene). Gudina sagde hårdt og kontant, at der ikke er nogen teologi, som ikke er kontekstuel, og at derfor var teologi i Etiopien noget andet end traditionel luthersk teologi. Videre fortalte han mig, at han havde læst om, hvordan kirker i Syd og Nord havde brug for at være selv-styrende, selv-evangeliserende og selv-understøttende (Rufus Anderson og Henry Venn). I tillæg mente han (i

lighed med Paul Hiebert), at kirker må være 'selv-teologiserende' – skabe deres egen teologi – hvis kirken skal finde sin egen identitet i den lokale kontekst. "Betyder det, at EECMY bør formulere sin egen trosbekendelse?", spurgte jeg. "Ja, i grunden, men vi vælger at tolke Confessio Augustana ind i vores etiopiske kontekst", svarede Gudina med et smil. Resultatet blev blandt andet et vigtigt dokument om "The Interrelationship between the Proclamation of the Gospel and Human Development", hvor Mekane Yesus kirken tog et opgør med skellet mellem diakoni og evangelisering, et skel, som var et resultat af oplysningstiden og europæisk udviklingshjælp.

To ting skete næsten samtidig: Jeg blev bedt om at være vikarlærer på Mekane Yesus Seminary og opdagede til min forfærdelse, at næsten alle studenternes tekster var på engelsk og forfattet i Nord og Vest. Der var næsten ingen etiopiske eller afrikanske kommentarer til Johannesevangeliet, ingen bøger om afrikansk kirkehistorie eller afrikansk teologi. Lærerne gjorde, hvad de kunne, men de var forpligtede til at undervise på engelsk. Hele seminariet var som et stykke vestlig imperialisme midt i en afrikansk kirke. Og sådan var det de fleste steder i Syd den gang.

Det andet var mit møde med den øst-

afrikanske vækkelse gennem biskop Festo Kivengere og hans medarbejdere. Her spurgte man ikke efter teologi som videnskab eller kundskab, men om efterfølgelse: "Do you walk in the light?" En eksistentiel erfaring, som for mig byggede bro mellem den historiske Jesus og livet i dag.

Det første oplevede jeg som et stort tomrum – manglen på etiopisk/afrikansk teologi. Det andet forvandlede min tro og mit liv. Det tog mig tilbage til Bonhoeffers udfordring om lydighed, og det harmonerede med min samlede oplevelse af den etiopiske/afrikanske udfordring. Her var kirker og kristne

- hvor bøn blev prioriteret,
- hvor man havde en grundlæggende tillid til Guds ord,
- hvor en Kristus-centreret forkyndelse kaldte til omvendelse og tro,
- hvor menighedens vitalitet var magneten, der trak nye til,
- hvor kirken var åben for Helligånden inden for en bred karismatisk forståelse.

Kontrasten var stor til den kirke, jeg mødte, da jeg vendte tilbage til Europa. Når jeg tænker tilbage på 80-ernes kirke i Vesten, oplevede jeg den som en kirke i vildrede – man levede i troen på fortiden, men begyndte at se, at forti-

dens metoder og teologier ikke greb fat i nutiden. Febrilsk ledte man derfor efter nye modeller, teologier og tiltag – og nogen af tiltagene var gode, men de gik ikke dybt nok. Og fortsat drev vi mission blandt dem, som var langt borte, uden at tage alvorligt, at vi selv i voksende grad levede i en missionssituation.

Vi behøver en global teologisk samtale

Kristentroen er blevet en global religion. Globaliseringen og det at være en global religion kræver nye måder at tolke Skriften og tænke teologi på (Kim 2016, 280f). Udgangspunktet er fortsat Skrift og tradition. Og her er det vigtigt at huske, at Skriften er en asiatisk bog med lange fortolkningstraditioner tilbage til Midtøsten, Perserriket, kinesisk, tamil og andre sprog. Bibelen må læses på tværs af kulturer og på tværs af ideologier. Kolonialismen læste Bibelen på Nord's måde. Befrielsesteologien og de pentekostale/karismatiske teologier har læst Bibelen på andre måder, med mere vægt på de socio-politiske aspekter og på det narrative end på det læremæssige. Det resulterer i spændinger mellem Nord og Syd. Oldkirkens og Paulus' 'økumeniske' teologi er fortsat et anliggende, men det kan ikke handle om, at teologi er et vedhæng til traditionel vestlig kristentro. Mine etiopiske

og kinesiske teolog-venner er rimeligt godt bekendt med vestlig teologi, mens mine skandinaviske kollegers kendskab til andre kontinenters teologi er meget begrænset. Hvordan kan vi tale om en 'global' tro, når den ene side (Syd) i nogen grad kender den anden side (Nord), mens den anden side (Nord) ikke kender – og ofte heller ikke er interesseret i at kende – Syd? Mine skandinaviske studenter og kolleger sidder fast i deres egen kontekst og har stor brug for at opleve at blive sat fri fra en vestlig dominans af egen teologi.

Det handler ikke om at skabe en slags global teologi, men om en internationalisering af kristen teologi og en global samtale blandt kristne teologer fra forskellige dele af verden, på tværs af alle slags grænser. Og i vor tid især på tværs af sociologiske og politiske grænser, således at også marginaliserede, fattige og kasteløse (*daliter*) er med i samtalen. Eksempler på det sidste er den latinamerikanske befrielsesteologi, dalit-teologien fra Indien og den koreanske *minjung*-teologi. Et andet, ikke-vestligt spor er pneumatologien, Helligåndsteologien, som begyndte via inspiration fra den ortodokse kirke og fra mystiske traditioner (syriac kirker i Midtøsten), og som blev forstærket via pentekostal og karismatisk teologi. Gud Helligånd sætter fri, giver kraft (*empower*) og liv og åbner vej for dia-

log (se blandt andet Kirkernes Verdensråds nye missionsdokument 'Together Towards Life'; Keum 2013).

Asiatisk teologi har mange ansigter

Der findes altså andre teologier end den vestlige. Således taler nogen om en asiatisk teologi – på et kontinent med 35 lande og en befolkning på fire milliarder og et utal af sprog og kulturer. I virkeligheden er der lige så mange teologier, som der er kontekster. Det er disse teologier som er asiatisk teologi, helt siden kirken i Edessa i det 2. århundrede i det østlige Syrien diskuterede Guds trinitariske natur og Kristi guddommelighed ved hjælp af asiatiske kategorier. I 2002-2004 redigerede John England og kolleger et trebinds værk på mere end 2.000 sider om *Asian Christian Theologies*. Her møder vi en mangfoldighed af teologier på mange sprog fra mere end tyve lande – teologier, som ofte udtrykker sig i lignelser, metaforer, allegorier og i narrativ fortælling, til forskel fra Vestens systematiske metode.

I tillæg til klassisk tænkning finder vi teologer, som prøver at finde teologisk mening i den eksistentielle virkelighed. En af dem er Kosuke Koyama fra Japan, missionær i mange år i Thailand, hvor han udviklede sin *buffalo* teologi. Teologi hænger sammen med selve livet. Gud handler fortsat i hverdagen

og i naturens monsunregn. En sådan reflekterende teologi kan også findes hos Choan-Seng Song fra Taiwan (How Chuang Chua 2007, 30f). En anden gruppe teologer tolker kristentroen gennem asiatisk religion (Raimondo Panikkar, Stanley Joseph Samartha), således at den ukendte Kristus befinder sig i centrum af hinduismen, eller således at der i en pluralistisk verden er mange veje til Kristus. En hindu bør derfor svare Kristus som hindu. Fører dette ikke til synkretisme og fornægtelse af Kristus som vejen, sandheden og livet, har andre asiatiske teologer spurgt?

En tredje gruppe repræsenteres af den koreanske socio-politiske *minjung* teologi (massernes teologi), hvor målet er at sætte de undertrykte i frihed (i lighed med latinamerikansk befrielsesteologi). I Indien har vi på samme måde fået en kristen *dalit*-teologi, som forsøger at takle uretfærdighed og undertrykkelse, men også skabe forsoning mellem dalit-kristne og høj-kaste kristne. Lad mig også nævne Vinay Samuel, som i særlig grad har været optaget af de fattiges læsning af Bibelen. Dersom vi ikke lærer af de fattige, vil vi, de rige, ikke forstå det bibelske budskab.

Sino-teologien blandt Kinas academia repræsenterer en fjerde og anderledes gruppe. Her er tale om en konfuciansk-inspireret intellektuel mo-

derniseringsteologi, som fremhæver kristentroens positive indvirkning på samfundet og dens bidrag til moral og etik. Mange sino-teologer vil ikke kalde sig kristne eller troende (*kultur-kristne* kalder nogen dem).

Mere end noget andet sted må teologi i Asien forholde sig til ældgamle religiøse og kulturelle traditioner, adressere de socio-økonomiske realiteter og takle problemer som ideologi, vold og lidelse.

Afrikansk teologi møder afrikanerne hjemme

Også afrikansk teologi vokser ud af kultur, historie og bibelsk erfaring tolket inden for et afrikansk verdensbillede (*world-view*). Samtidig med kolonitidens ophør efter 2. Verdenskrig, fremstod der politiske ledere (Senghor, Nkrumah) og teologiske tænkere (Placide Temples, John Mbiti, John Pobee), begge grupper påvirket af befrielsesbevægelser og afrikansk teologi. Man ledte efter trådene mellem bibelsk åbenbaring og afrikansk traditionel religion. Således pegede Mbiti på paralleller mellem det bibelske og afrikanske verdensbillede: Afrikansk teologi må tolke Kristus for afrikanere på en måde, som møder dem hjemme på et sprog, de kan forstå, sagde han. Kwame Bediako fra Ghana ser på afrikansk kultur og religion som *primal religion* og derfor som *preparatio evangelica*, på samme måde

som Moses og moseloven for jøderne var en forberedelse for evangeliet. Andre forkastede afrikansk traditionel religion som hedenskab (Byang Kato). Også forestillingen om Kristus som vor forfader spiller en vigtig rolle (Charles Nyamiti fra Tanzania; Kim 2016, 111). Andre talte om Kristus som vor ældre broder, forbeder og mellemmand, vor helbreder eller liv-giver – måske også fordi relationer (til Gud og Kristus) var vigtige, ikke mindst inden for African Indigeneous/Instituted/Independent Churches.

Afrikansk teologi er videre kendt for at undgå opdelingen mellem hellig og profan. Man taler i stedet om holistisk frelse for samfundet og for hele skaberværket. Tilbedelse, gudstjeneste og taksigelse er de bedste måder at kende Gud på, ikke spekulativ teologi. Dans, sang, lyrik og bøn bliver ad denne vej centrale i afrikansk teologi. Lad os videre nævne Desmond Tutu, som er optaget af 'black theology' i en kontekst hvor racisme præger liv og samfund. Afrikansk teologi må genfinde sit profetiske kald gennem en radikal åndelig afkolonialisering (Z. Ntumburi 2007, 9ff). Lamin Sanneh er optaget af evangeliets oversættelighed (*translatability*); det er ikke en fremmed fugl, men i stand til, helt anderledes end islam, at blive kød og blod i en afrikansk virkelighed (Sanneh 2003). Jesse Mugambi fra

Kenya hører hjemme blandt indflydelsesrige afrikanske kvindelige teologer. Det samme gælder Mercy Oduoye, som udfordrer mandlige teologer til at lytte til stemmerne fra kvindelige teologer – en udfordring rettet mod afrikansk patriarkalsk kultur og teologi. Hun hører hjemme i kredsen af 'concerned African women theologians', som går tilbage til 1989. Hun er videre optaget af den afrikanske 'multi-faith environment' og understreger, at 'gospel and culture' problematikken kalder på en ny religionsteologi (Oduoye 2017).

Afrikansk teologi hører hjemme inden for kirker i vækst, og vækst giver vokseværk: herlighedsteologi, stærk pentekostal vækst, ægteskab og polygami, forfædredyrkelse, profeter, *healers*, et politisk samfund, hvor svagt lederskab ofte præger landskabet. Hvordan skal evangeliet meningsfyldt og autentisk finde plads i hverdag og samfund?

Teologien reflekterer Latinamerikas politiske situation

I Latinamerika handlede det helt til det 19. århundrede om en katolsk Thomas Aquinas-teologi, som langt på vej retfærdiggjorde krigen mod de indfødte (indianerne) som et middel for at evangelisere. Der var stemmer, som kritiserede, især Bartolome de las Casas (1474-1566), men teologisk var man optaget

af at reproducere en skolastisk teologi medbragt fra Spanien og Portugal. Protestantisk teologi i det 19. og 20. århundrede måtte rejse spørgsmål, om protestantisk missionsvirksomhed var legitim i denne katolske virkelighed; således deltog ingen fra Latinamerika i missionskonferencen i Edinburgh 1910, fordi mange anså Latinamerika for et kristent kontinent. Skulle man kæmpe for evangelisering eller finde sin plads i en større økumenisk kontekst?

Og hvad med den sociale sammenhæng, hvor der var brug for marxistisk analyse på vejen mod frigørelse og håb? På en måde kom den katolske befrielsesteologi protestanterne til undsætning (Gustavo Gutierrez, Leonardo Boff) med dens fokus på 'the preferential option for the poor'. Befrielsesteologi handler om en kritisk refleksion omkring kristen praksis i lys af Guds ord – ikke mindst Exodus-beretningen og dele af Lukasevangeliet. 'Ortopraxis' er vigtigere end 'ortodoksi', sagde befrielsesteologien. Teologi begynder nedefra – fra de undertrykte, med bevidstgørelse (*conscientisatione*, a la Paulo Freire) og *base communities*, hvor man læser Skriften i lys af egen kontekst og ikke på grundlag af Thomas Aquinas eller systematiske tekstbøger. Udgangspunktet er dermed ikke den institutionelle kirke, som på alt for mange måder var et spejlbilde af uretfærdige strukturer,

men grupperinger, hvor lægfolk læste og tolkede Bibelen. Dette kunne ske uden præstens medvirken, og det kunne kombineres med Paulo Freires tænkning omkring bevidstgørelse blandt de fattige, og det kunne medvirke til at 'empower' – give dem magt – til at ændre deres situation. Mere end tre millioner fattige deltog i denne folkelige bibellæsning og var med til at inspirere en ny spiritualitet – en spiritualitet, som vi i dag finder eksemplificeret i pave Frans fra Argentina.

Under Lausanne-konferencen i 1974 mødte jeg en anden og ny generation af latinamerikanske protestantiske teologer: Orlando Costas, Emilio Nunez, Rene Padilla og Samuel Escobar. De talte "Rom" (Billy Graham og andre evangelikale) midt imod og efterlyste en integreret teologi, hvor evangelisering og diakoni hang sammen, og hvor man tog evangeliet og kulturen alvorligt. Ikke en marxistisk læsning af evangeliet, men en stærk tro på, at evangeliet begynder nedefra, med 'the little ones' (Escobar 2003).

Væksten blandt pentekostale har desuden været fænomenal på kontinentet og har dermed påvirket den teologiske tænkning, men samtidig finder man i latinamerikansk teologi ikke bare en optagethed af Helligånden, men et stærkt kristologisk fokus, både i ka-

tolsk, protestantisk og evangelikal teologi.

Mission sætter teologiens dagsorden

Til forskel fra vestlig teologi er teologierne fra Syd *missionsteologier*. De er optaget af at formidle troen på tværs af grænser, på samme måde som oldkirken tænkte teologi for missionens skyld. Asiatisk, afrikansk og latinamerikansk teologi er missionsteologi, i mødet med kultur, religion og samfund. Man kan her med god ret spørge, om ikke Martin Kähler havde ret, når han hævdede, at "mission er teologiens moder" (Bosch 1991, 489). Hovedsagen er mission, mens teologi kun er en ledsagende funktion. Det var mødet med samfundet og verden, som udfordrede kirken til at tænke teologi.

Man kan gerne differentiere mellem *missional teologi*, *missionsteologi* og *missiologi*:

Missional teologi reflekterer Martin Kählers tænkning om mission som teologiens moder: Det var mødet med andre religioner, med afgudsdyrkelse, synkretisme og etiske udfordringer for nye kristne, som tjente som ambolt for at tænke teologi. Vi finder i Bibelen en missional hermeneutik, som binder Skriften sammen: Bibelen handler om mission; Bibelen har et missionalt

grundlag, og mission har et bibelsk missionalt fodfæste. Det handler om en missional agenda for teologi og ikke kun en teologisk agenda for mission.

Missionsteologi handler om teologisk refleksion omkring missionens natur og opgave. I det perspektiv er missionsteologi studiet af spørgsmål, som opstår, når man forsøger at forstå Guds formål med verden, især i forbindelse med Jesu mission. Målet er at etablere et bedre grundlag for mission, i sammenhæng mellem teori og praktisk anvendelse: Hvordan forholder tænkningen om Guds mission (missio Dei) sig til kirken som et missionerende samfund?

Missiologi er bredere og omfatter antropologi, tværkulturelle studier, missionsstrategi, kirkevækst, verdensreligioner og lignende fra et videnskabeligt perspektiv.

I en konstantinsk sammenhæng vil missionsteologi i vid udstrækning blive en kopi af vestlig teologi, en del af praktisk teologi som foreslået af Schleiermacher. Eller et slags 'foreign department' for teologi uden tanke på, at mission er en del af kirkens natur. Tyskeren Gustav Warneck forsøgte at ændre på dette ved at gøre missiologi til en selvstændig disciplin, men samtidig manglede der fortsat en forståelse af, at hele verden er et missionsfelt, og at vi alle befinder os i en missionssituation. Der var frem-

deles ikke plads for et studie af kirken som "en overraskelse":

Missiology studies the growth of the Church into new peoples, the birth of Church beyond its social boundaries within which she feels at home; beyond the poetic images in which she taught her children...

Missiology therefore is the study of the Church as surprise. (Ivan Illich, citeret fra Bosch 1991, 493)

Teologisk uddannelse skal udruste til mission i Vesten

Forståelsen af og hensigten med teologisk uddannelse vil hænge sammen med, hvordan man forstår teologi og præstens rolle. I en konstantinsk model vil teori, dogmatik, embede og strukturer understøtte en uddannelse, som sigter på at opretholde flertalsreligionen og en fortsat kristianisering af næste slægtled. I en missional model bringes præst og lægfolk i bevægelse; hovedopgaven i den teologiske uddannelse af både præster og lægfolk bliver at udruste menigheden til at deltage i Guds mission i verden, både lokalt og globalt. Der vil fortsat være brug for en akademisk teologisk uddannelse, men også en spirituel teologisk dannelse.

Hans Raun Iversen kritiserede for nogle år siden, at akademisk teologisk uddannelse i Danmark alene retter sig

mod kommende præster: "Solid kristendomskundskab kan man kun studere, hvis man vil tage uddannelsen i teologi, inkl. latin, hebraisk og græsk. Det er ikke blot dysfunktionelt. Det er luthersk set et praktiseret kætteri, som vi må have gjort op med" (Raun Iversen 2008, 8). Siden da er der heldigvis sket en hel del nyt på hjemlige/vestlige fakulteter, på folkekirkens pastorale uddannelser og på Diakonhøjskolen og Diakonissestiftelsen. Også Menighedsfakultetet og Dansk Bibel-Institut har meldt sig på banen i et fælles ønske om at uddanne til formidling af kristentroen til nye kulturer og mennesker. Der er ved at gå hul på den konstantinske model, både kirkeligt og teologisk.

Jeg skrev selv i 2008 i *Ny Mission* nummer 14 følgende:

Kritikken af den konstantinske præstemodel ... resulterer videre i en kritisk holdning til den gængse teologiske uddannelse. Uddanner denne ikke til en konsument-kirke, som traditionelt består af 1 % betalt stab hjulpet af 19 % frivillige, som assisterer i diverse opgaver – med det formål at betjene de 80 % af menigheden, der som forbrugere må tilfredsstilles for at sikre fortsat støtte?

Den missionale menighed har som overordnet mål, at både betalt og

frivillig stab skal udruste alle medlemmer til at engagere sig i deres Gud-givne mission i den verden, hvor de lever og færdes. I en sådan "flydende" kirke vil lederskab ikke længere handle om udnævnelse, autoritet og embedsværk, men om mennesker, som leder gennem eksempel og gennem et helligt liv – hyrder for et folk på vandring, profeter, som midt i ørkenen kan tale håb til trætte hjerter.

Den traditionelle protestantiske uddannelse lægger vægt på at bibringe information og viden, således at præsten kan fungere som lærer, formidle kundskab og visdom via prædikener, bibeltimer og anden undervisning. Den missionale kirke er ikke kun optaget af at formidle bibelsk og teologisk refleksion. Her er "input" ligeså vigtigt som "output". Dette har at gøre med en anderledes og bredere forståelse af lederskab, og det har at gøre med en anderledes forståelse af, hvad det vil sige at være kirke. Vor evne til at være magneter, som trækker andre til Kristus, bliver vigtig, sådan som det er i en ortodoks sammenhæng og i vore søsterkirker i syd og øst.

Derfor må en missionerende kirke lægge stor vægt på fordybelse, spi-

ritualitet, nærvær, ægthed og livsstil. Vi må altså på en ny måde – og som vore brødre og søstre i resten af verden længe har vist – personligt være bærere af den åndelige virkelighed, som vor omverden længes efter. Før vi farer udad centrifugalt, må vi derfor søge ind mod centrum – leve centripetalt... Denne forståelse af lederskab har dybtgående implikationer for, hvordan vi identificerer potentielle ledere, og for den måde, vi uddanner dem på. Den traditionelle vej – et akademisk miljø baseret på konkurrence og individuel indsats – bør vurderes kritisk i lys af det store behov for karakterdannelse, relations-færdigheder og et levende trosliv. (Jørgensen 2008)

Kontekstuel teologi giver kirken kraft og styrke

Teologen og biskoppen Hwa Yung fra Malaysia skrev i 1996 en udfordrende bog med titlen "Mangoes or Bananas?" Her kritiserede han en teologi, som er tiltrækkende udvendig, men uden næringsindhold indvendig (a la bananer) – til forskel fra en teologi med lokale rødder og fri for oplysningstidens opdelte verdensbillede. Hans hovedanliggende er broen mellem bibelsk fundament og lokal kontekst. Han er derfor stærkt optaget af kontekstualisering (Hwa Yung

1996, 61-96; Ott, Strauss og Tennent 2010, 284-85).

- Ingen formidling af evangeliet kan hæve sig over historie og kultur og regne sig som universelt normativ. Evangeliet må høre hjemme i og forholde sig kritisk til alle kulturer.
- Kontekstualisering er en proces, som omhandler hele livet. Skriften må gennemtrænge alle aspekter i samfundet og forvandle alt i kulturen.
- Kontekstualisering gælder for alle kirker – både gamle og unge kirker. Behovet er størst i gamle kirker i Nord.
- Kontekstualisering er en proces over tid, fordi kulturen forandrer sig, og fordi ingen kirke kan sige sig færdig med opdraget.
- Kontekstualisering er en grundnerve i selve evangeliet. Udfordringen er derfor ikke, om vi vil kontekstualisere, men om vi vælger god eller dårlig kontekstualisering. Det betyder videre, at det er evangeliet, som må kontekstualiseres, og ikke et teologisk system (Hwa Yung 1996: 61-96; Ott, Strauss og Tennent 2010: 284-85).

Men hvad er så hensigten med kontekstualiseringen? Hvis en asiatisk

teologi skal være sandt kontekstuel, hævder Hwa Yung, må den kunne give kirken kraft og styrke til det evangeliserende opdrag at bringe mennesker til omvendelse og tro på Kristus. For det andet må den lægge til rette for kirkens pastorale tjeneste – menighedsplanlægning og vækst, oplæring og undervisning af disciple til modenhed i tro. For det tredje må en sådan kontekstuel teologi tage asiatisk kultur og verdensbillede alvorligt i forkyndelse og diakoni. Dette vil også måtte handle om at kunne praktisere 'power encounters' – konfrontation med magter og myndigheder – i form af helbredelse og åndsuddrivelse. For det fjerde må en sådan teologi udruste og udfordre kirken til tværkulturel mission til andre folk. En vigtig dimension er det sociale engagement i form af en teologi og praksis, som kæmper for social forandring: "The need for this in Asia is clear. A Christianity that is premised on social withdrawal can only open itself to the charge of irrelevance" (Hwa Yung 1996, 232). Kristentroen må være at finde på det offentlige torv.

Hwa Yung siger ikke, at al asiatisk teologi er god kontekstualisering, og at kun teologi i Nord er 'banan-teologi'. Flere asiatiske teologier ligner også mere 'bananer' end 'mangoer' – gule udvendig, men hvide indvendig. Det handler også om en mangel på selv-identitet: Vi

må tro på egen kultur og kontekst og ikke hoppe over gærden til uddannelse i Nord og Vest.

What we need are more theological 'mangoes', and not 'bananas'. When these are birthed... they will give Asian Christianity a clearer sense of self-identity without which it can never fully mature... they will enable the churches in Asia to proclaim the gospel... with greater pastoral relevance and missiological fruitfulness. (Hwa Yung 1996, 241)

Her er en tænkning, som er mere optaget af pastoral formation end af akademisme og mere optaget af kontekstualisering end af ortodoks lære. Det kan være spændende med en Confessio Augustana, men der er meget langt fra gaderne i Wittenberg til slummen i Kuala Lumpur eller Manila.

Jeg ønsker mig en 'holistisk' teologisk uddannelse

Teologisk tænkning og uddannelse skal bygge bro mellem Skriften, traditionen, menigheden og dagens kontekst. Det er altså ikke en rendyrket kontekstuel uddannelse, der er brug for; da ville man miste den helt nødvendige kobling til Skrift og tradition. Det betyder, at en teologisk uddannelse fortsat må give anledning til at lære f.eks. hebraisk

og græsk, i hvert fald for de fleste. Og man bør blive godt kendt med kirkens lange tradition fra oldkirken til i dag. Protestantismens afvisning af traditionen er for mig et se et fejlspor: Der findes ingen teologi udenom traditionen. Men målet med teologisk tænkning er ikke at kende gaderne i Wittenberg bedre end ghettoen på Nørrebro.

Jubilæumskonferencen i Edinburgh 2010 var optaget af en række emner, også vedrørende teologisk uddannelse. Det blev udtrykt på følgende måde:

Idet vi erkender behovet for at skabe en ny generation af ledere med brand for mission i en mangfoldig verden i det 21. århundrede, er vi kaldet til at samarbejde inden for nye former for teologisk uddannelse. Eftersom vi alle er skabt i Guds billede, vil disse former bygge på hinandens unikke gaver, de vil udfordre os til at vokse i tro og forståelse, til at dele ressourcer ligeligt på verdensbasis, til at involvere hele mennesket og hele Guds familie, og de vil respektere de gamles visdom, samtidig med at de opmuntrer børn til at deltage. (Kim og Anderson 2011)

På lignende måde talte Lausannebevægelsens Cape Town Erklæring om teologisk uddannelse og mission:

Kirkens mission på jorden er at tjene Guds mission, og den teologiske

uddannelses mission er at styrke og ledsage kirkens mission. Teologisk uddannelse tjener for det første til at træne dem, som leder kirken som pastor-lærere ved at udruste dem til at lære Guds ords sandhed med troskab, relevans og tydelighed. For det andet skal den udruste hele Guds folk til den missionale opgave, det er at forstå og formidle Guds sandhed på en relevant måde i enhver kulturel kontekst...

- A. De af os, som leder kirker og missionsorganisationer, har brug for at indse, at teologisk uddannelse efter sit væsen er missional. De af os, som tilbyder teologisk uddannelse, må sørge for, at uddannelsen har en missional intention, siden dens plads inden for akademiet ikke er et mål i sig selv, men skal tjene kirkens mission i verden...
- C. Vi vil stærkt opfordre alle institutioner og programmer for teologisk uddannelse til at foretage en "missional revision" af pensum, strukturer og ethos, for at sikre, at de virkelig tjener de behov og muligheder, som kirken står overfor i deres kulturer. (Ekenes, Rolf, Torodd Engelsen, Knud Jørgensen og Rolf Kjode 2011, 291f)

Der er mange udfordringer både i Nord og Syd. En af udfordringerne er en fort-

sat spænding mellem pastoral/spirituel formation og akademisk forberedelse. Jeg ønsker mig lærere, som er åndelige vejledere, og som udvikler uddannelse, som er rodfæstet i den lokale og regionale menighed og kontekst, helst lærere, som er uddannet lokalt. Forbindelsen mellem teologi og menighed er her central. Det handler om at skabe en 'holistisk' karakter på teologisk og pastoral uddannelse, med et grundlag i tilbedelse/gudstjeneste og med en kombination af spiritualitet, akademisk dygtighed, mission og evangelisering, og retfærdighed og fred – tiltag, som sammenholder uddannelsen af

- the ear to hear God's word and the cry of God's people;
- the heart to heed and respond to the suffering;
- the tongue to speak to both weary and arrogant;
- the hands to work with the lowly;
- the mind to reflect on the good news of the gospel;
- the will to respond to God's call;
- the spirit to wait on God in prayer, to struggle, and to be silent, to intercede for the church and the world;
- the body to be the temple of the Holy Spirit. (Pobee 1997, 1-6)

Litteratur

- Bediako, Kwame
2004 *Jesus and the Gospel in Africa*. Maryknoll: Orbis Books.
- 2008 "Whose Religion Is Christianity?" . I Andrew Walls and Cathy Ross (red.), *Mission in the 21st Century*. London: Darton, Longman and Todd.
- Bevans, Steve, Teresa Chai, Nelson Jennings, Knud Jørgensen og Dietrich Werner (red.)
2015 *Reflecting on and Equipping for Christian Mission*. Oxford: Regnum Books International.
- Bonhoeffer, Dietrich
1957 *Efterfølgelse*. København: Lohses Forlag.
1960 *Sanctorum Communio. Dogmatische Untersuchung zur Soziologie der Kirche*. München: Chr. Kaiser Verlag.
- Bosch, David J.
1991 *Transforming Mission*. Maryknoll: Orbis Books
- Chua, How Chuang
2007 "Asian Theology". I John Corrie (red.), *Dictionary of Mission Theology*. Nottingham: Inter-Varsity Press.
- Ekenes, Rolf, Tormod Engelsviken, Knud Jørgensen og Rolf Kjøde (red.)
2011 *Misjon til forandring*. Skjetten: Hermon Forlag.
- England, John C. med flere (red.)
2002-04 *Asian Christian Theologies*. Maryknoll: Orbis Books.
- Escobar, Samuel
2003 *Changing Tides: Latin America and World Mission Today*. Maryknoll: Orbis Books.
- Ethiopian Evangelical Church Mekane Yesus
1973 *On the Interrelation between Proclamation of the Gospel and Human Development*. Geneva: Lutheran World, Vol. IX, 187-92.

- Goheen, Michael W.
2014 *Introducing Christian Mission Today*. Downers Grove: IVP Academic.
- Iversen, Hans Raun
2008 "Teologisk uddannelse i Danmark". I Mogens S. Mogensen (red.), *Teologisk (ud)dannelse i en missional kirke*. København: Unitas Forlag, Ny Mission 14.
- Jørgensen, Knud
2008 "Lederskab og spiritualitet for præster og ledere i en missional kirke". I Mogens S. Mogensen (red.), *Teologisk (ud)dannelse i en missional kirke*. København: Unitas Forlag, Ny Mission 14.
- Keum, Jooseop (red.)
2013 *Together Towards Life*. Genève: Kirkernes Verdensråd.
- Kim, Kirsteen og Andrew Anderson (red.)
2011 *Mission Today and Tomorrow*. Oxford: Regnum Books International.
- Kim, Sebastian og Kirsteen Kim
2016 *Christianity as a World Religion*. London: Bloomsbury Academic
- Nthamburi, Z.
2007 "African Theology". I John Corrie (red.), *Dictionary of Mission Theology*. Nottingham: Inter-Varsity Press.
- Oduyoye, Mercy Amba
2017 "The Future of Christianity in Sub-Saharan Africa". I Kenneth R. Ross, J. Kwabena Asamoah-Gyadu og Todd M. Johnson (red.), *Christianity in Sub-Saharan Africa*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Ott, Craig, Stephen J. Strauss og Timothy C. Tennent
2010 *Encountering Theology of Mission*. Grand Rapids: Baker Academic.
- Pobee, John (red.)
1997 *Towards Viable Theological Education*. Genève: Kirkernes Verdensråd.
- Sanneh, Lamin
2003 *Whose Religion Is Christianity?* Grand Rapids: Eerdmans Publishing Company.
- Skydsgaard, K. E.
1954 *Ja og Nei*. Oslo: Forlaget Land og Kirke
- Yung, Hwa
1996 *Mangoes or Bananas? The Quest for an Authentic Asian Christian Theology*. Oxford: Regnum Books International.

Knud Jørgensen, 1942, journalist, cand.theol. fra Københavns Universitet, 1970, ph.d. i missiologi fra Fuller Theological Seminary, 1980; har bl.a. været programchef ved Radio Evangeliets Stemme i Etiopien, eksekutivsekretær for kommunikation ved Det Lutherske Verdensforbund i Genève, rektor ved Gå Ut Senteret i Norge, informationschef for Kirkens Nødhjelp (Norge), direktør for Areopagos og dekan for Tao Fong Shan i Hong Kong. Han er i dag første amanuensis ved Det teologiske menighetsfakultet i Oslo og har været hovedredaktør for Regnum Edinburgh Centenary Series om mission i det 21. århundrede. Har skrevet en række artikler i bøger og blade og forfattet bøger om kommunikation og lederskab.

Teologisk uddannelse i lyset af verdenskristendommens forandring – en uafsluttet opgave

Af Dietrich Werner

I 2010 fejredes 100-året for kristen verdensmission siden den internationale missionskonference i Edinburgh 1910, en konference som almindeligvis ses som begyndelsen på den økumeniske bevægelse i det tyvende århundrede såvel som et vendepunkt i verdenskristendommens historie. Edinburgh 2010 gav mulighed for at reflektere over de dramatiske forandringer, som kristendommen har gennemgået de seneste hundrede år, forandringer som ingen kunne have drømt om i 1910. Samtidig gav 2010 anledning til at se på verdensmissions fortjenester i forhold til teologisk uddannelse – i kontrast til de drømme og det håb, som omgav den oprindelige internationale missionskonference – og til at bedømme den opgave, som stadig ligger foran os. [...] Overordnet ser jeg seks specifikke udfordringer:

1. Ulige adgang, dvs. ulige fordeling af ressourcer

Den absolutte majoritet af ressourcer for teologisk uddannelse – undervisere, stipendier, teologiske biblioteker og udgivelser – befinder sig stadig i det Globale Nord. Med hensyn til det bemærkelsesværdige skifte i tyngdepunktet for verdenskristendommen, så befinder behovet for og efterspørgslen på teologisk uddannelse sig i det Globale Syd. I forskellige dele af verden er der et enormt misforhold mellem tilgængelige ressourcer og program-

mer for teologisk uddannelse og den svulmende vækst i kristendommen. Den dramatiske øgning i efterspørgsel blandt de unge og dynamiske befolkninger i Afrika og Asien for en højere uddannelse generelt, afspejles i sigende søgning mod teologisk uddannelse. Denne efterspørgsel er ikke blevet efterkommet med en øget mulighed for teologiske studier. For eksempel i Nepal, hvor antallet af kristne er steget fra ingen til 900.000 i løbet af det sidste halve århundrede, har uddannelsen af præster ikke holdt trit. Mange præster

modtager kun den mest nødvendige grundlæggende træning i form af en 5-måneders uddannelse. Det sætter dem i stand til at læse Bibelen og at bede, men kurser på bachelorniveau i pastoral praksis er simpelthen ikke tilgængelige. Den nepalesiske kirker viser stor nidkærhed i forhold til at tjene Gud, men manglen på veluddannede præster og teologiske lærere er enorm. Hvis vi vender os mod det sydlige Afrika, så må vi notere os at over 50% af alle sydlige afrikanske kirkeledere, inklusive AIC-ledere, mangler enhver form for formel teologisk uddannelse, som enten ikke er tilgængelig eller ubetalelig.

Den seneste økonomiske krise har påvirket teologiske uddannelsesinstitutioners afhængighed af deres fondsfinansiering, såvel som teologiske og religionsvidenskabelige fakulteters afhængighed af staterne. Der er dog stadig en afgrund mellem de statsfinansierede eller fondsfinansierede teologiske institutioner i det Globale Nord og de små og ofte meget udsatte kirkebase-rede teologiske uddannelser i det Globale Syd. Et sted, hvor den månedlige indkomst er under 30\$ er det vanskeligt at skaffe midler til en teologisk bog, der typisk sælges for 60\$ eller at betale de afgifter eller abonnementer, som kommercielle udbydere kræver for adgang til teologiske tidsskrifter. Finansiering

af studier og stipendier for studerende er stort set fraværende i de fleste teologiske seminarier i det Globale Syd, og flere af kirkerne i det Globale Syd har stigende vanskeligheder ved at opretholde deres teologiske uddannelsesinstitutioner. Den udprægede bilateralisme i støtten af teologiske uddannelser i det Globale Syd har svækket den internationale og centraliserede såvel som regionale struktur til understøttelse af uddannelse og udvikling af teologiske undervisere i det Globale Syd.

2. Mangel på reel kontekstualisering pga. kulturel ulighed

Edinburgh 1910-konferencens opfordring til kontekstualiserede former for teologisk uddannelse i de asiatiske kirker blev delvist efterkommet i det tyvende århundrede gennem etablering og implementering af en række stedegne modeller for teologisk uddannelse og kontekstuel teologi. Eksporten af vestlige former og teologiske koncepter vedblev dog, med det resultat at den opgave, som Edinburgh 1910-konferencen identificerede, kun ufuldstændigt og gradvist blev opfyldt. Teologisk forskning og udgivelser fra Europa er tilgængelige i afrikanske teologiske biblioteker, hvor teologisk forskning fra Afrika til gengæld i vid udstrækning ikke er tilgængelig. Stemmer fra Afrika og Asien fortæller om en vi-

gende tilslutning til kontekstualiserede former for teologi, og om udgivelse af færre afrikanske og asiatiske teologiske bøger. Der er derimod en stigende tendens til at oprette studieprogrammer, som er affilieret til amerikanske eller andre vestlige eller asiatiske teologiske seminarier, der virker som en kæde af seminarier i det Globale Syd. Der er nutidige røster, som taler om den ambivalente trend mod amerikanisering eller koreanisering af teologisk uddannelse i Asien og Afrika. Vestlige modeller og curricula for teologisk uddannelse er historisk blevet til i en konstantinsk eller post-konstantinsk kirkelig kontekst. Hvor sådanne modeller ukritisk videreføres uden en omfattende tilpasning til konteksten i det Globale Syd, hvor konteksten er præ-konstantinsk, bliver udfordringerne i forhold til en manglende kontekstualisering tydelig. Behovet for at kontekstualisere uddannelsesmateriale og curricula er derfor så tydelig i den nutidige hurtige spredning af evangelikale og pentekostale uddannelsesinstitutioner. Det kan være en yderst opklarende oplevelse af besøge et teologisk bibliotek på et mindre teologisk uddannelsessted i Asien eller Afrika og bemærke manglen på teologisk litteratur fra et stedegent perspektiv.

Udfordringerne i forhold til kontekstualisering er også tydelige for de semi-

narier i Asien og Afrika, der benytter engelsk som undervisningssprog. Tjener de virkelig kontekstualiseringen af evangeliet og kirkens arbejdsområder, eller tjener de – uden at ville det – snarere afkontekstualiseringen og vestliggørelsen af teologisk refleksion i Asien og Afrika? Føler kandidaterne efter endt uddannelse på sådanne seminarier, ofte i en urban kontekst med dens mange mulige kommunikationsmåder, sig udrustet til igen at vende tilbage til et landligt sogn, hvor der er helt andre udfordringer? Et udblik over de eksterende udbud bekræfter et påtrængende behov for kulturelt og lingvistisk passende uddannelsesprogrammer og ressourcer for teologisk uddannelse. Opfordringen fra Edinburgh 1910-konferencen om udbud af teologisk litteratur og uddannelse på modersmål er blevet overskygget af engelsk som fremherskende koloniale sprog globalt set. Udenfor det engelske sprogområde er det stadig vanskeligt at opnå international anerkendelse såvel som at finde måder at videregive teologisk viden på.

3. Mangel på diversifikation, som gør det vanskeligt at håndtere migration og social såvel som religiøs pluralisme

Kontekstualisering af teologisk uddannelse er i centrum af problemstillingen,

men også transkontekstualitet og diversifikation af teologisk uddannelse er i stigende grad blevet genstand for opmærksomhed både i det Globale Nord og det Globale Syd. I takt med at verden skrumper, og global migration bringer forskellige kulturer, religioner og kirkelige kulturer ud af isolerede kontekster og i tættere kontakt på lokalt niveau, så er det blevet et imperativ, at teologisk uddannelse adresserer de forskellige identiteter, kulturelle miljøer og sociale sfærer, som eksisterer i en enkelt kontekst. For eksempel har Malaysia tusinder af filippinske og kinesiske immigranter, og afrikanske lande som DR Congo og Sydafrika tusinder af migranter og flygtninge fra nabolande. Ifølge den internationale organisation for migration IOM steg antallet af migranter med 45 millioner mellem 1965 og 1990, en årlig stigning på 2.1 % eller omkring 10 millioner migranter. De fundamentale implikationer af global migration og stigende diversitet er endnu ikke klare i forhold til teologisk uddannelse. Efterspørgslen gælder ikke blot formelle teologiske uddannelser men også og mere ofte uformelle og korrespondancelignende kurser. Hvis vi sammenligner de ressourcer, som investeres i gradsgivende uddannelser, i forhold til de ressourcer, som stilles til rådighed for uformelle og lægmandsprogrammer, ser vi ofte en ubalance. Men i mange

kirker er der et større behov for uformel teologisk uddannelse for kateketer, bibellærere og lægprædikanter, som ofte bærer den største byrde i forhold til mission og evangelisation i dag. Diversificeringen af teologisk uddannelse kunne gøre det økonomisk og praktisk muligt at deltage i uddannelse for dem, der ønsker det. På samme måde er diversifikation blevet et nøglebegreb på amerikanske seminarier i det seneste årti. Daniel Aleshire fra Association of Theological Schools (ATS) talte udfordrende om dette i sin tale på ATS-mødet i 2010: "Det skiftende tyngdepunkt for verdenskristendommen er en invitation til nordamerikanske seminarier i forhold til at overveje deres bidrag til den større verden og i forhold til at tage mod det intellektuelle bidrag, som resten af verden bringer dem.

4. Mangel på troværdighed, fordi kristne kirker er fragmenterede og disintegrerede

Den mest bemærkelsesværdige enkeltstående trend i verdenskristendommen i dag er den konfessionelle fragmentering i det internationale og regionale landskab for teologisk uddannelse og institutioner. Denne fragmentering er større end på noget andet tidspunkt i kristendommens historie. Antallet af indbyrdes uafhængige kristne kirker

har nået astronomiske højder, hvad der var utænkeligt på Edinburgh 1910-konferencen. Antallet skyldes især væksten i såkaldt uafhængige kirker, fra 1,5% i 1910 til 16,1% i 2010. Lad os som eksempel se på Afrika, hvor missionsaktiviteter ledte til dannelsen af primært etniske kirker, hvor etnisk identitet smeltede sammen med kirkelig identitet. Der er omkring 2.600 etniske grupper i Afrika. I mange lande, for eksempel Kenya, Nigeria og DR Congo, er der i dag tusindvis af kristne kirker. Kenya har 400 forskellige kirker, Angola 800. Ofte har hvert af de store kirkelige samfund sit eget teologiske seminarium eller bibelskole og sigter på at udvikle dette til et egentligt universitet for at styrke den kirkelige identitet. Der er sammenslutninger af teologiske skoler, som bygger på kirkeligt familieslægtsskab: det økumeniske World Conference of Associations of Theological Institutions /ETE, World Alliance for Pentecostal Theological Education, og International Council for Evangelical Theological Education. Pengestrømmen går ikke i en global fælles fond eller i regionale programmer, sådan som det var tilfældet i TEF i 1960'erne og 1970'erne, men følger kirkelige og bilaterale kanaler, som skaber mange parallelle systemer, nogle gange konkurrerende, i forhold til teologisk uddannelse, akkreditering og uddeling

af akademiske grader. Den nylige splittelse mellem kirkelige familier – som resultat af uenighed om bibelsk hermeneutik, den bibelske traditions autoritet, menneskelig seksualitet og kvinders ordination – har i betydelig grad været påvirket af og måske ligefrem haft sin grund i mangelfuld teologisk uddannelse. Som en konsekvens af den isolation og fragmentering, som teologiske skoler i forskellige kontekster og af forskellig kirkelig baggrund oplever, mangler der fælles kvalitetsstandarder og gensidig anerkendelse. I sidste ende betyder dette, at den vurdering, som sekulære eller statslige akkrediteringer giver disse institutioner, er svagere end den måske kunne have været.

5. Mangel på ejerskab, hvad der aflæses af mangel på støtte til teologiske institutioner og organisationer

Den finansielle side af uddannelsesinstitutionernes virke efter den globale finanskrisen er et tema ikke kun i USA, men i endnu større grad andre steder i det Globale Syd. Den støtte, som gives af kirker til deres teologiske uddannelsesinstitutioner, er ikke blot på samme niveau, men er mange steder lavere, og det er specielt et problem i Asien. Voksende kirker og kristne fællesskaber i vanskelige kår gør det vanskeligt at finde velkvalificerede præster i tilstrække-

ligt antal og samtidigt at vedligeholde teologiske uddannelsesinstitutioner. Vanskelighederne for kirker i for eksempel Sydafrika i forhold til at aflønne deres præster har ledt til et faldende optag på præsteuddannelserne. Selv om der måske kan argumenteres for, at i dag – i modsætning til for 100 år siden – først og fremmest bør være tale om lokal teologisk uddannelse, som skal finansieres lokalt i det Globale Syd, så er virkeligheden at teologiske seminarier i Asien og Afrika i udstrakt grad stadig er afhængige af ekstern finansiering fra partnere. Dette truer den langsigtede bæredygtighed både med hensyn til forholdet mellem kirker og indenfor de enkelte kirker, og betyder at teologiske seminariers fremtid ofte diskuteres på grund af deres skrøbelige finansielle stilling. Adskillige kirker i Asien har måttet skære i deres bidrag til fælleskirkelige teologiske seminarier. Andre har undersøgt, hvorvidt deres institutioner kan blive del af et større kristent universitet, eller hvorvidt tidligere kirkebaserede seminarier kan blive statsfinansierede dele af et større universitet. Sådanne udviklinger begrænser kirkerne egen indflydelse og deres ejerskab og kan også gøre disse institutioners indflydelse i forhold til uddannelse af præster mindre. Vedligeholdelse af ejerskab og ansvarlighed mellem kirker og teologiske uddannelsesinstitutioner

forbliver derfor en udfordring, sådan som det også er påpeget i det globale studie af teologisk uddannelse.

Der er positive signaler fra regionale økumeniske organisationer (All African Christian Council, Christian Conference of Asia, Latin American Council of Churches) om et øget fokus på samarbejdet mellem forskellige teologiske seminarier og med hjælp fra ETE på udviklingen af nye modeller for regionalt samarbejde for teologisk uddannelse. AACC har oprettet en rådgivende gruppe for teologisk uddannelse, som har til mål at revitalisere teologisk uddannelse og at skabe en afrikansk uddannelsesfond. Bredere kunne man forestille sig, at noget lignende Foundation for Theological Education in South East Asia kunne etableres i Afrika for at give finansiell og moralsk støtte til teologisk uddannelse. CCA har indvilliget i at oprette en teologisk uddannelsesfond og at arbejde sammen med Asian Forum on Theological Education. I Latinamerika er CLAI blevet enig med Latin American Forum of Theological Education om at samle de større organisationer af teologiske uddannelsesinstitutioner og at oprette en fond for teologisk uddannelse. Men disse nye regionale initiativer er alle skrøbelige, fordi der sjældent er finansiering eller ansatte til at understøtte medlemskirkerne. På dette område har vi brug for større international

støtte, mere synligt ejerskab og mere strategisk samarbejde mellem partnere forskellige steder i verden.

6. Mangel på troværdighed for teologiuddannelse på sekulariserede universiteter

Den sidste og ofte undervurderede faktor er den position, som teologiske fakulteter har i de politiske og universitære strukturer, en situation som er tydelig i flere europæiske lande. Historisk tilhører teologi de formative elementer på middelalderens europæiske universiteter, og i århundreder var teologien 'videnskabernes dronning'. Men tiderne er skiftet enormt efter oplysningstiden og i de post-kristne samfund i Europa og i andre regioner. I dag er teologiens plausibilitet og legitimitet som en distinkt og konfessionelt bundet disciplin på sekulære universiteter under pres. Statsfinansierede universiteter bevæger sig væk fra teologiske fakulteter og giver prioritet til afdelinger for religionsstudier. Rapporter fra Storbritannien, Skandinavien og Tyskland indikerer et fald i antal forskningsprojekter og stillinger indenfor teologi og et skifte i forhold til religionsstudier. På mødet i Graz, Østrig, i juli 2010, fremhævede Third Consultation for Theological Faculties i Europa, at "skiftet i retning af religionsstudier er dels en konsekvens af nedgangen i antallet

af studerende, og dels en refleksion af interessen for religiøs pluralisme i Europa. Det betyder en nedgang i antallet af traditionelle teologiske fakulteter i Europa. Vi anerkender at religionsstudier og teologiske studier er komplementære størrelser på et fakultet". Mødets slutdokument fremhæver, at "der er et presserende behov for at understrege teologiens nødvendighed på europæiske fakulteter. Argumentet for teologiens plads blandt de humanistiske fag (såvel som blandt naturvidenskabernes) må fremføres af både universitetslære-re, kirkeledere og kristne med indflydelse på magthaverne. Begrundelserne for teologiens blivende betydning findes både i den rige historie, religionernes øgede betydning i europæisk og global politik, og i den postmoderne kritik af ethvert krav om et ultimativt ikke-konfessionelt verdensbillede"

Opsummerende konklusion (af oversætteren)

Ændringerne både i verdenskristendommen og i tænkningen omkring teologisk uddannelse igennem det sidste århundrede har været enorme. Fragmenteringen af verdenskristendommen, svækkelsen af den økumeniske vision og tabet af global solidaritet i forhold til teologisk uddannelse er væsentlige områder for at forstå den vanskelige kontekst for teologisk ud-

dannelse, som den kristne missionsbevægelse i dag opererer i her ved begyndelsen af det 21. århundrede.

Artiklen er en oversættelse og forkortelse af Dietrich Werners artikel *“Theological Education in the Changing Context of World Christianity – an Unfinished Agenda”*, oprindeligt udgivet 2010. Dietrich Werner var på det tids-

punkt leder af Kirkernes Verdensråds program for økumenisk teologisk uddannelse (ETE). Han har tidligere undervist på Missionsakademie, Hamburg Universitet.

Artiklen er forkortet og oversat af Jonas Adelin Jørgensen. Overskrifterne for de seks udfordringer er oversat af Henrik Sonne Petersen.

Dietrich Werner is Director of the World Council of Churches Programme on Ecumenical Theological Education (ETE), Geneva, Switzerland. A missiologist, he has taught at the Missions Academy at the University of Hamburg and has published in the area of mission and ecumenism.

—Dietrich.Werner@wcc-coe.org

Dansk støtte til teologisk uddannelse i det Globale Syd

Af Henrik Sonne Petersen, Michael Hvistendahl Munch
og Henning Møller Christensen

Artiklen beskriver hvordan danske organisationer konkret støtter teologisk uddannelse i det Globale Syd. Beskrivelsen giver en introduktion til de forskellige organisationer, der støtter teologisk uddannelse, og deres forståelse af, hvad der er på spil, og giver desuden eksempler på, hvordan der konkret arbejdes med at støtte teologisk uddannelse i det Globale Syd.

Redaktionen for Ny Mission har bedt os om at lave en kortlægning af, hvordan der rent faktisk arbejdes med teologisk uddannelse i en tværkulturel sammenhæng i Danmark, med særlig vægt på hvordan danske organisationer støtter teologisk uddannelse i det Globale Syd. Opgaven vi har fået, er altså at kortlægge, hvad der sker, og ikke at evaluere eller bedømme det, der sker. For at løfte opgaven har vi interviewet 16 organisationer, og på den baggrund har vi lavet nogle oversigter og beskrivelser af, hvad der kendetegner det arbejde med teologisk uddannelse, der har afsæt i Danmark, men udføres i en anden kulturel sammenhæng.

En hovedudfordring for denne kortlægning har været at finde ud af, hvad 'teologisk uddannelse' egentlig er. Vi har prioriteret en bred forståelse af teologisk uddannelse, sådan at der tegner sig et billede af hele det felt, der er engageret i udvikling af teologisk uddannelse. Derfor har vi formuleret en arbejdsbeskrivelse af teologisk uddannelse, som vi præsenterede i kort skriftlig form forud for hvert interview. Arbejdsbeskrivelsen lyder som følger (i en let bearbejdet form i forhold til den introduktion, vi har sendt ud før interviews):

Vi forstår teologisk uddannelse som et målrettet arbejde med at formidle viden og udvikle færdigheder hos individer til (bedre) at kunne varetage kirkens opgaver. Konkret omfatter det et spænd fra et fokus på personlige kompetencer over færdigheder til akademiske titler, som også omfatter støtte til materielle ting (eksempelvis bygninger, IT-systemer, m.v.).

Ifølge arbejdsbeskrivelsen kan både mentorforløb, bibelskolekurser og akkrediteret undervisning såvel som støtte til infrastruktur og fysiske omgivelser omkring en uddannelse forstås som støtte til teologisk uddannelse. Denne brede forståelse har gjort det muligt at invitere en lang række organisationer til at deltage i kortlægningen (hvilket fremgår af analysens Del 1). Forskelligheden mellem organisationerne og mellem de regioner, der støtter teologisk uddannelse i, har været en udfordring i forhold til at skabe relevante oversigter, og det er baggrunden for en gruppering af de interviewede organisationer. Det er klart, at der vil være steder, hvor vi har truffet valg, som de interviewede organisationer kan påvise rent faktisk er anderledes, men af hensyn til tid og ressourcer har vi hverken kunnet inddrage skriftligt materiale fra organisationerne eller foretage opfølgende, opklarende interviews.

Målsætningen for de interviews vi har lavet, er at kortlægge et bredt felt af teologisk uddannelse, som både inkluderer akademiske og ikke-akademiske forløb, og til det formål har vi udarbejdet en interviewguide,¹ som har dannet rammen om semistrukturerede interviews. Interviewguiden opererer med tre overordnede afsnit, hvad der afspejler sig i denne artikels analyserende hoveddel, hvor det første afsnit handler om kategorisering af de deltagende organisationer (del 1), det andet om forståelse af teologisk uddannelse, hvor der er spurgt både til teoretisk forståelse og til praksis: hvad støttes faktisk? (del 2), og det tredje om sammenhængen for støtten til teologisk uddannelse, hvor spørgsmålet er, om organisationens arbejde med teologisk uddannelse indgår i en strategisk sammenhæng og afspejles i partnerskabsforståelse (del 3). Egentlig havde vi et fjerde element inkluderet i vores interviews, som handlede om budget, og som var et forsøg på at dokumentere, hvor mange midler der rent faktisk bruges fra dansk side på teologisk uddannelse i det Globale Syd. Men, da støtten til teologisk uddannelse nogle gange finder sted i form af lønninger, mens det andre gange handler om stipendier eller driftstilskud, har det været vanskeligt at finde et retvisende billede, og vi har derfor valgt at udelade et økonomisk overblik.

Vi, som udgør forfattergruppen, har forskellig uddannelsesmæssig og kirkelig baggrund. To er teologer, og én er samfundsvidenskabsstuderende ved RUC; to har baggrund i folkekirken, og én har baggrund i en frikirke. De forskellige baggrunde har været i spil både i udarbejdelsen af spørgeskema, i indsamling og behandling af information, men også i inddragelsen af forskellige perspektiver på teologisk uddannelse.

Del 1: Kategorisering

22 danske organisationer har været kontaktet i denne undersøgelse, og af dem har Diakonhøjskolen, Ungdom Med Opgave (*Youth With a Mission*) og Den reformerte Kirke ikke svaret på henvendelsen. Tre af de andre adspurgte organisationer, Menighedsfakultetet, Folkekirkens Mellemkirkelige Råd og Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter, arbejdede ikke direkte med teologisk uddannelse i en tværkulturel sammenhæng og optræder derfor ikke i undersøgelsen.

Ud af de 16 interviewede organisationer stikker tre af forskellige årsager lidt ud. Det Teologiske Fakultet på Københavns Universitet arbejder på nuværende tidspunkt ikke med teologisk uddannelse i det Globale Syd på grund af en omlægning af det internationale engagement. De er medtaget i undersøgelsen på baggrund af deres tidligere engagement. I Pinsekirkerne er al støtte til missionsarbejde lokalt forankret i de enkelte kirker på grund af deres decentrale organisering (ligesom i øvrigt i alle frikirker), og derfor har vi ikke været i stand til at skabe et overblik over den praktiske støtte til teologisk uddannelse. Vi har dog fået et indtryk af Pinsekirkernes (teoretiske) forståelse af teologisk uddannelse, og det aspekt indgår i undersøgelsen. Endelig har Areopagos af interne grunde ikke kunnet deltage i et interview. De har dog skriftligt fremsendt en række oplysninger, som er taget med i undersøgelsen.

For at få bedre grundlag for et overblik har vi opdelt de 16 organisationer i tre kategorier. Den første type organisationer er *videnskabelige institutioner*. Denne kategori kan igen inddeles i institutioner med uddannelsesforløb, der er akkrediteret på *danske* vilkår (Det Teologiske Fakultet på Københavns Universitet og Afdeling for Teologi på Aarhus Universitet), og organisationer med uddannelsesforløb akkrediteret på *andre* vilkår (Dansk Bibel Institut). Disse organisationers kerneområde er teologisk uddannelse – dog i en dansk sammenhæng, og engagementet i det Globale Syd er i den forstand en bibeskæftigelse.

Den anden type organisationer er *kirkelige organisationer*, og de kendetegnes ved at definere sig inden for rammerne af Den Danske Folkekirke. Også denne type kan inddeles i to underkategorier: *missionsforeninger* (Luthersk Mission² og Evangelisk Luthersk Mission) og *missionsorganisationer* (Danmission, Brødremenighedens Danske Mission, Mission Afrika, The Relay Trust, Promissio og Areopagos). Alle organisationer i kategorien 'kirkelige organisationer' har en stor del af selvforståelsen bundet op på missionsarbejde i det Globale Syd i forskellig form. På samme vis

har alle (på nær The Relay Trust, som er en relativt ny organisation) en vis form for hjemlig organisation (inklusive genbrugsarbejde, stifts- eller afdelingsmøder, og årsmøder), mens missionsforeningerne har det særkende, at de har et stort kirkeligt engagement i Danmark i form af missionshuse, frimenigheder osv., som opfattes som et komplement eller alternativ til Folkekirken.

Den sidste type er *frikirker*. Disse kirker (Apostolsk Kirke, Pinsekirken, Vineyard Danmark, Baptistkirken og Det Danske Missionsforbund) står uden for folkekirken og har deres hovedfokus på menighedsarbejdet i Danmark. Engagementet i teologisk uddannelse i det Globale Syd er en følge af det danske engagement.

Verdenskortet

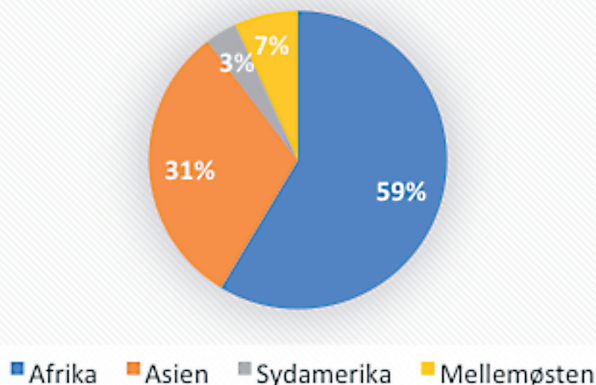
Geografisk arbejdes der med teologisk uddannelse fra dansk side i 29 forskellige lande. Som det fremgår af verdenskortet her, er det danske engagement mest koncentreret i Asien og på det afrikanske kontinent. Hvad der ikke fremgår af kortet, er, at der er overlap i engagementerne i 41% af landene, hvilket fremgår af tabel 1.

Støtten til teologisk uddannelse fra dansk side fordeler sig over tre kontinenter. I Asien arbejder danske organisationer med teologisk uddannelse i 9 lande, i Afrika i 17 forskellige lande, i Mellemøsten er engagementet begrænset til 2 lande, og i Sydamerika er danske organisationer kun involveret med teologisk uddannelse i Peru.

	LM	DDM	RT	AK	MA	DM	PM	AU	BK	KU	BDM	DBI	AG	ELM	VD	PK
Peru	x													x	n/a	n/a
	x									x	x				n/a	n/a
Etiopien	x		x				x					x			n/a	n/a
Cambodja	x					x									n/a	n/a
Thailand		x													n/a	n/a
Sierra Tanzania Leone			x		x										n/a	n/a
Guinea			x												n/a	n/a
Zambia				x											n/a	n/a
Togo				x											n/a	n/a
Sydafrika				x											n/a	n/a
Nepal				x											n/a	n/a
Myanmar						x			x						n/a	n/a
Cameroun					x										n/a	n/a
Nigeria					x					x					n/a	n/a
Mali					x										n/a	n/a
CAF.					x										n/a	n/a
Indien						x				x					n/a	n/a
Bangladesh						x									n/a	n/a
Pakistan						x									n/a	n/a
Syrien						x									n/a	n/a
Libanon						x									n/a	n/a
Madagaskar						x						x			n/a	n/a
Liberia							x								n/a	n/a
Kenya								x			x				n/a	n/a
Rwanda									x						n/a	n/a

Tabel 1. Lande i det Globale Syd hvor danske organisationer er engageret i arbejde med teologisk uddannelse. De lande hvor Vineyard Danmark og Pinsekirkerne er involverede i arbejdet med teologisk uddannelse er udeladt. Forkortelser: LM – Luthersk Mission; DDM – Det Danske Missionsforbund; RT – The Relay Trust; AK – Apostolsk Kirke; MA – Mission Afrika; DM – Danmission; PM – Promissio; AU – Århus Universitet; BK – Baptist Kirken; KU – Københavns Universitet; BDM – Brødremenighedens Danske Mission; DBI – Dansk Bibel Institut; AG – Areopagos; ELM – Evangelisk Luthersk Mission; VD – Vineyard Danmark; PK – Pinsekirkerne.

Figur 1: Geografisk fordeling i % af dansk engagement i teologisk uddannelse

To ting skal vi fremhæve på baggrund af denne første del af analysen. For det første, at der er et relativt stort sammenfald af geografiske interesser, hvad der er interessant af hensyn til muligheden for fælles læring. For det andet er det et interessant spørgsmål, om organisationsformen af de danske organisationer/kirker har noget at gøre med forståelsen af teologisk uddannelse, som vi vender blikket mod i del 2, og motivationen til at støtte teologisk uddannelse, del 3.

Del 2: Forståelse og praksis

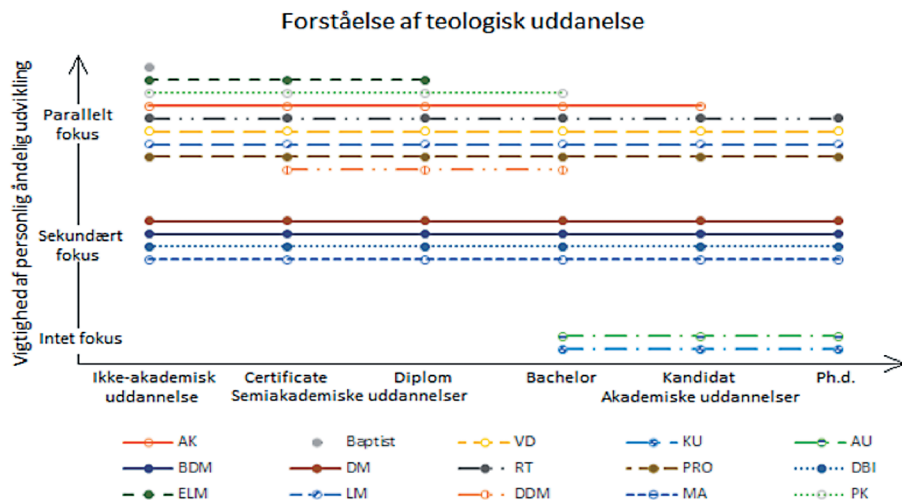
For at kunne sammenligne data har vi grupperet forskellige niveauer og interesseområder i teologisk uddannelse. Det må her indledningsvis gentages, at der opstår en vis usikkerhed, når støtte til uddannelse præsenteres på tværs af lande og institutioner. Alligevel har vi gjort forsøget og lavet en skematisk præsentation af forskellige kategorier af *forståelse*, og en anden over forskellige kategorier af *praksis*. Den skematiske præsentation består i et koordinatsystem, hvor den vandrette akse repræsenterer *uddannelsesniveau*, der overordnet er opdelt i akademiske uddannelser, semiakademiske uddannelser og ikke-akademiske uddannelser. *Akademiske uddannelser* inkluderer både uddannelser på universitetsniveau, det vil sige bachelor-, kandidat- og ph.d.-niveau, og akkrediterede uddannelser ved institutter og såkaldte teologiske seminarier (*colleges*). *Semiakademiske uddannelser*

inkluderer professionslignende uddannelser på 'certificate'- og diplomniveau. Certificate opnås for eksempel på bibelskoler og giver tit adgang til en position som evangelist. Diplom opnås for eksempel på præsteseminarer og opfattes af nogle kirker i Syd (især i Afrika) som grunduddannelsesniveau for en præst, mens andre kirker forventer en bacheloruddannelse af præster. Semiakademiske uddannelser udløser ikke et akkrediteret, men et mere uformelt eksamensbevis. *Ikke-akademiske uddannelser* inkluderer uddannelser og kurser, der ikke udløser en grad, og som ikke nødvendigvis har akademisk teologisk indhold, men hvis formål er at udruste personer til bedre at tjene kirken. Det kan for eksempel være lederuddannelse. Fælles for de semiakademiske og ikke-akademiske uddannelser er også, at de kan tilpasses forskellige begyndelsesniveauer hos modtagerne fra analfabeter til akademikere.

Den lodrette akse i koordinatsystemet (figur 2) repræsenterer *personlig og personlig åndelig udvikling*, som er inddelt i 'parallelt', 'sekundært' og 'intet' fokus. Aksen angiver hvorvidt teologisk uddannelse har til formål at fremme og styrke kristen tro, levevis, bevidsthed og integritet blandt modtagerne af undervisningen, som er andre ord for 'personlig, åndelig udvikling'. Denne forståelse af en tæt forbindelse mellem personlig og åndelig udvikling er en dannelsesforståelse, der er relateret til 'character education', som på sin side finder et perspektiv i en forståelse af teologisk uddannelse som lederskabstræning. *Parallelt fokus* indikerer, at denne akse har samme vigtighed som aksen uddannelsesniveau, mens *sekundært* betyder, at det har fokus, men ikke er et primært sigte. *Intet fokus* viser, at det ikke er en del af teologisk uddannelse. Fokus er vurderet ud fra, om det er nævnt i interviewet, og i så fald i hvilken grad det var betonet.

Sammenligner vi organisationernes *forståelse* af teologisk uddannelse har 67% (10/15)³ en bred forståelse af teologisk uddannelse lige fra ikke-akademiske uddannelser til akademiske uddannelser, og 87% (13/15) anerkender ligeledes individets personlige, åndelige udvikling som et væsentligt aspekt. Undtagelserne er på den ene fløj de videnskabelige institutioner akkrediteret på danske vilkår, Københavns og Aarhus universitet, der forstår teologisk uddannelse snævert som akkrediteret akademisk uddannelse og som de eneste uden et fokus på personlig åndelig udvikling. På den anden fløj står Baptistkirken og Evangelisk Luthersk Mission. Førstnævnte forstår kun ikke-akademiske uddannelser som egentlig teologisk uddannelse, mens ELM også inkluderer semiakademiske uddannelser. Det Danske

Figur 2

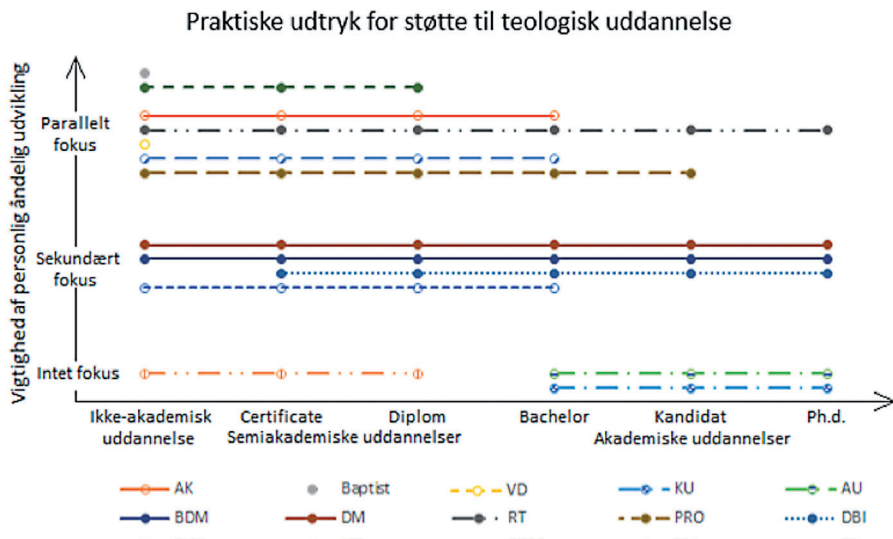

Missionsforbund placerer sig i midten med en forståelse, der dækker semiakademiske såvel som akademiske uddannelser.

Fælles for frikirkerne er, at de alle har personlig, åndelig udvikling som et primært eller parallelt fokus. Det samme gør sig gældende for missionsforeningerne, mens det for missionsorganisationerne er et sekundært fokus, med undtagelse af The Relay Trust og Promissio, der begge opfatter personlig, åndelig udvikling som et helt parallelt fokus i forhold til at give modtagerne af undervisning relevante professionelle egenskaber.

Sammenligner vi organisationernes *praksis* bliver feltet mere snævert.⁴ Det skal bemærkes, at grafen *Praktiske udtryk for støtte til teologisk uddannelse* ikke afspejler organisationernes fokusområde, men dækker støtte til alle områder, lige fra lønninger og bloktilskud til stipendier m.v. Det skal især bemærkes, at selvom graferne for The Relay Trust, Danmission og Brødremenighedens Danske Mission alle viser, at de hver især støtter uddannelse af ph.d.-studerende, så repræsenterer det en enkelt studerende eller lejlighedsvis støtte, hvorimod arbejdet med semiakademiske uddannelser repræsenterer flere hundrede studerende. Ph.d.-stipendier er dyre, og foregår tit i udlandet, og derfor er de for mange organisationer ikke interessante. Ofte er målet for praktisk støtte som beskrevet af BDM, at "præsterne

Figur 3

kommer på uddannelsesniveau med menigheden". I nogle tilfælde forstås det sådan, at præsters uddannelsesniveau ikke må blive meget højere end menighedens, sådan at der ikke er universitetsuddannede præster i menigheder med lavt uddannelsesniveau generelt. I andre tilfælde er udfordringen den modsatte, nemlig at præsterne ikke har det nødvendige uddannelsesniveau til at matche menighedens lægfolk. Det betyder helt konkret, at de kirkelige organisationers primære fokus i disse år nogle steder (og vi antager, at det er der, hvor kirker/menigheder er placeret i fattige, landlige sammenhænge) centrerer om semiakademiske uddannelser, mens de andre steder (hvor menigheder er placeret i bedrestillede sammenhænge, i byerne) har fokus på akademiske uddannelser. Dette danske perspektiv modsvarer en global udvikling, hvor det især er den anden problemstilling, der er i centrum, altså den hvor præsters uddannelsesniveau har brug for at blive højnet for at matche menighedens og lokalsamfundet i øvrigt (WCC/WOCATI 2011).

De videnskabelige institutioner på danske vilkår har udelukkende fokus på de akademiske uddannelser, mens udsendte fra Dansk Bibel-Institut underviser på flere niveauer og til forskel fra de danske universiteter også med fokus på de studerendes personlige, åndelige dannelse. Frikirkerne har historisk haft deres primære fokus på præsters personlige, åndelige kvaliteter snarere end på de akademisk teologiske, men tre af de fem frikirker beskriver en bevægelse mod mere fokus

på akademisk teologisk uddannelse hos menighederne, hvorfor frikirkerne også støtter semiakademiske og akademiske uddannelser, om end ikke-akademiske uddannelser stadig fylder mest.

Sammenlignes de to grafer er det kun Det Danske Missionsforbund, hvor der ikke er overensstemmelse mellem forståelse og praksis i forhold til vigtigheden af personlig og åndelig udvikling. Dette er baseret på, at DDM støtter en bibelskole i en flygtningelejr, der ikke repræsenterer DDM's teologiske linje, og hvor DDM ikke har direkte indflydelse, men støtter uddannelserne som en del af et andet projekt.

Del 3: Sammenhæng, strategi og partnerskab

Når det kommer til spørgsmålet om motivation og drivkraft for at arbejde med teologisk uddannelse, viser de foretagne interviews tydeligt, at historiske forbindelser og personlige relationer til bestemte områder spiller en stor rolle. Af de 16 interviewede organisationer indeholdt 14 oplysninger om begrundelsen for at arbejde med teologisk uddannelse. Blot tre ud af de 14 organisationer (21%) nævnte *ikke* historiske forbindelser og/eller personlige kontakter som en del af baggrunden for den nuværende indsats. Selv om flere organisationer motiverede deres nuværende engagement med at 'nå de mindst nåede' (Luthersk Mission) og 'være hvor behovet er størst' (The Relay Trust), så virker den historiske linje og de personlige relationer som en væsentlig baggrund for at forstå, hvor og hvordan danske organisationer engagerer sig i teologisk uddannelse.

Af omtrent halvdelen af de interviewede organisationer (7/14) blev der givet udtryk for, at arbejdet med teologisk uddannelse i det Globale Syd er motiveret af et ønske om at udruste præster og andre kirkelige ledere bedre samt gøre dem i stand til at reflektere teologisk. Det betyder med andre ord, at det ikke kun handler om at uddanne nye præster, men også om at videreuddanne præster og ledere. Ydermere er støtten til teologisk uddannelse for flere organisationer motiveret af et ønske om at fremme sund evangelisk (luthersk) teologi.

Fire organisationer gjorde det klart i interviewet, at det er en særlig drivkraft for deres arbejde, at de er med til at dække et udtrykt behov fra kirker og andre partnere i de lande, de er involveret i. Alle fire organisationer er, eller vil gerne være, medlemmer af DMR, hvor netop partnerskab har spillet en stor rolle gennem de sidste 5 år. Sagt med andre ord: Det er kun knapt en fjerdedel af de adspurgte organisationer, der nævner lokale kirkers/partneres behov som praktisk motivation

for arbejdet, mens det er et gennemgående tema i alle de interviews, der kommer ind på motivationsfaktorer, at man som organisation ikke ønsker at fremstå som en "kolonimagt". Er det en diskrepans i partnerskabsforståelsen, der her anes, hvor organisationer i udgangspunktet, i 'teorien', ikke ønsker at gennemtrumfe noget overfor partnere, men hvor den teoretiske forståelse trumfes af praktiske og historiske hensyn, sådan at det i realiteten ikke er partneres behov, men danske organisationers behov (læs: strategi), der tilgodeses?

Den sidste hovedlinje, der kan trækkes frem, er, at arbejdet med teologisk uddannelse er en del af organisationernes generelle arbejde med mission. 13 ud af de 16 interviews indeholdt oplysninger, der belyser dette aspekt, og ud af de 13 betones det særligt meget af otte organisationer. Det betyder, at 61% af organisationerne (8/13) på en særlig måde finder motivation til at støtte teologisk uddannelse via en missions-forståelse (missiologi). Af de otte organisationer der udtrykte, at arbejdet med teologisk uddannelse er en del af det generelle arbejde med mission, tilhører 75% (6/8) den type organisationer, vi har betegnet som kirkelige organisationer.

Strategi for støtte til teologisk uddannelse

12 ud af de 16 interviews (75%) indeholdt oplysninger om hvorvidt arbejdet med teologisk uddannelse i det Globale Syd er en del af organisationens overordnede strategi eller ej. For halvdelen af organisationerne (6/12) indgår arbejdet som en selvstændig del af organisationens strategi og er derfor programsat. Den anden halvdel arbejder ikke med teologisk uddannelse med et strategisk afsæt. For dem er arbejdet i højere grad båret af initiativer fra personer og/eller lokale menigheder i Danmark. Interessant nok er der ingen af frikirkerne i undersøgelsen, der har teologisk uddannelse som en del af organisationens overordnede strategi. Det betyder ikke, at frikirkerne underkender vigtigheden af at støtte teologisk uddannelse i Syd. Tværtimod understreger alle de interviewede frikirker netop vigtigheden af teologisk uddannelse – en uddannelse, der for dem rummer både faglige og personlige, åndelige aspekter.

Forskellen i måden at arbejde med teologiske uddannelse på, hænger formentlig sammen med den overordnede organisering, den pågældende organisation har valgt. I den forbindelse kan vi henvise til forskning, der peger på, at såkaldt *historiske kirker* i Syd (kirker dannet af missionsorganisationer eller kirker i Vesten) har været gode til at opbygge institutioner, og som sådan har været instrumentelle i introduktionen af det moderne samfund i Syd (Ranger 2008; Gifford 2009). Det ser

dog samtidig ud til, at frikirker har en komparativ fordel i kraft af organisationsformen (fladere hierarki og mere direkte ansvar til lægfolk), når det drejer sig om at danne borgere til at indgå i demokratiske processer, som er en hovedsag i det, vi kender som det post- eller senmoderne samfund.

Partnerskaber og støtte til teologisk uddannelse

Alle de organisationer vi har interviewet, angiver, at de arbejder med teologisk uddannelse gennem partnerskaber og/eller partnerskabsaftaler. Der er dog forskellige fortolkninger af, hvad det vil sige, idet nogle opererer med formelle partnerskaber med klare definerede krav og kontrakter, mens andre indgår i mere uformelle partnerskaber, der bygger på personlige relationer og væsentligst handler om ad hoc-opgaver. 14 ud af de 16 interviews indeholdt data om partnerskabernes karakter. Deraf fremgår det, at 79% af organisationerne (11/14) arbejder gennem en form for formelle partnerskaber, mens 50% (7/14) arbejder igennem mere uformelle samarbejder. Dermed er der altså 29% af organisationerne (4/14), der både arbejder med formelle og uformelle typer af partnerskab.

Ud over disse overordnede forhold er der tre forhold, der er værd at lægge mærke til fra interviewene om partnerskab. For det første nævner flere af organisationerne, at de anser sig selv som værende i en form for konsulentrolle i forhold til arbejdet med teologisk uddannelse. Det er knyttet op på et ønske om ikke at skabe unødig afhængighed hos partneren i Syd, samt ikke at fremstå som en donor, der presser sin agenda igennem. For det andet peger flere organisationer på, at grunden til, at nogle partnerskaber er af mere uformel karakter, har at gøre med den lokale partners kapacitet. Der udtrykkes med andre ord en idé om, at et mere formaliseret (og ligeværdigt?) partnerskab forudsætter en vis kapacitet hos de lokale partnere for at give mening. Det har ikke været muligt ud fra vores interviews at identificere, hvad der konstituerer denne kapacitet eller 'modenhed', bortset fra at der er indikationer af, at det har noget med økonomi at gøre (administrativ kapacitet, evne til at rapportere på projekter m.v.). Endelig, for det tredje, er der indikationer af, at hvor der er Danida-støtte involveret i støtten til teologisk uddannelser, er der altid formaliserede aftaler og kontrakter.

Indholdet af partnerskaberne er selvsagt forskelligt, men fem organisationer peger på, at økonomisk selvstændighed er et væsentligt parameter. The Relay Trust har for eksempel en specifik plan om, at aktøren i Syd efter 10 år skal være økonomisk selvstændig, men alle fem organisationer er enige i, at det er lettere i teorien end

i praksis. Behovet for at tænke økonomi og ordentlige administrative procedurer i forhold til teologisk uddannelse er i øvrigt en pointe, der understreges i den globale analyse fra 2011, der blev refereret til ovenfor (WCC/WOCATI 2011).

Økumenisk perspektiv for støtten til teologisk uddannelse

11 af de 16 interviews indeholdt information om økumenisk samarbejde. 64% af de interviewede organisationer (7/11) pegede på, at de hovedsageligt arbejder med partnere af samme konfessionelle baggrund som dem selv. Denne samarbejdsform har dog forskellige årsager. For nogle er det historisk begrundet, mens det for andre har at gøre med konfession, altså at være tro mod deres eget bekendelsesgrundlag. Det skal dog siges, at ud af de 11 organisationer, der ses på her, er alle på nær de to videnskabelige institutioner medlemmer af Dansk Missionsråd og Dansk Missionsråds Udviklingsafdeling, og som sådan i praksis engageret i økumenisk samarbejde.

Stipendier til teologisk uddannelse

En central del af teologisk uddannelse handler om at uddanne unge mennesker, og derfor er det interessant at undersøge, om samarbejdet mellem danske organisationer og partnere i Syd omfatter stipendier. Stipendier er et område, som i globale netværk er identificeret som et stort behov blandt partnere i Syd.⁵ 13 af de 16 interviews indeholdt oplysninger om, hvorvidt der arbejdes med teologisk uddannelse gennem stipendier. Af de 13 danske organisationer arbejder blot fire (4/13; 31%) ikke med stipendier på nuværende tidspunkt, og to af de fire nævner eksplicit, at de er åbne for at arbejde med stipendier. Når man kigger på vores interviews med de ni organisationer, der arbejder med stipendier (9/13; 69%), er der tre ting, der springer i øjnene. For det første anser ingen af de ni organisationer stipendier som et område, der prioriteres højt.⁶ For det andet er det blot to af organisationerne (Danmission og Mission Afrika), der i undersøgelsen giver udtryk for, at de stiller formelle krav til indholdet af de uddannelser, der gives stipendier til, og det drejer sig om pris, geografisk placering, og relevans i forhold til det arbejde, de studerende skal uddannes til. For det tredje nævner en tredjedel af organisationerne (Danmission, Brødremenighedens Danske Mission og Evangelisk Luthersk Mission), at det er de lokale menigheder/partnere i det Globale Syd, der beslutter, hvem der skal have stipendierne. Samtaler med partneren i Syd omhandler med andre ord ikke nødvendigvis en aftale om, hvem der skal have stipendier.

Afslutning og perspektivering

Med disse beskrivelser er feltet af dansk støtte til teologisk uddannelse i Syd bredt ud, om end der kun i ringe grad er arbejdet med mere systematiske, tværgående og sammenlignende analyser. Det kan vi ikke råde bod på i denne artikel, men vi kan give et indtryk af nogle af problemstillingerne og perspektiverne.

Det har været angivet i det foregående, at støtte til teologisk uddannelse i flere tilfælde er motiveret af andet end missiologiske overvejelser. Analyserne peger på, at der i hvert fald er tre andre aspekter involveret, nemlig 1) hvordan organisationen i Danmark er struktureret, 2) historisk baggrund og relationer til Syd, og 3) lokal samfundsudvikling, som sætter en standard for hvilket uddannelsesniveau præster/ledere må have for at blive accepteret som ledere. Er det baggrunden for, at der på den ene side er et stort sammenfald af geografiske områder, hvor danske organisationer er engagerede, og på den anden side et relativt lille samarbejde om udviklingen af den bedst mulige støtte? I en ny situation for den globale kirke, hvor de kirkelige skillelinjer flytter sig, og omdrejningspunktet for teologisk udvikling langsomt bevæges sydpå, er det bemærkelsesværdigt, at danske organisationer har så relativt lidt samarbejde om udviklingen af den bedst mulige støtte til teologisk uddannelse. Det er klart, at støtten til teologisk uddannelse indgår i en eller flere konkurrencesituationer i Danmark, og at der desuden er (kirkelig) identitet på spil, fordi støtten signalerer historie og relationer, men er det alligevel ikke muligt at indgå i et tættere samarbejde, i det mindste på regionalt niveau, sådan at de der arbejder i Afrika samarbejder, og ligeledes i Asien? Samarbejde om udvikling af støtte til teologisk uddannelse vil i vores øjne hverken udviske karakteren af støtten, ej heller organisationernes særlige profil, men vil derimod kvalificere støtten.

Analyserne har endvidere gjort det klart, at danske organisationers støtte til udvikling af teologisk uddannelse i vid udstrækning foregår udenfor akkrediterede, akademisk orienterede institutioner. Alligevel forekommer det langt på vej stadig at være idealerne fra den akademisk orienterede læring, der er styrende for udformningen af den konkrete støtte, og dermed afgørende for balanceringen mellem akademiske og dannelsesmæssige (personligt, åndelige) aspekter. I en global undersøgelse fra 2013, beskrives sidstnævnte af næsten alle respondenter som det væsentligste element i kirkers forventning til teologisk uddannelse, (Esterline & Werner 2013, afsnit 7), og derfor kan det godt overraske, at dannelsesaspektet fylder så forholdsvis lidt i den praktiske udformning af dansk støtte. For selvom

87% af de interviewede organisationer angiver, at personlig, åndelig dannelse er en væsentlig del af deres *forståelse* af teologisk uddannelse, fylder dannelses-aspektet ikke meget i selve *motivationen* for støtten, hvad der betyder, at det ikke får prægnante udtryk i den konkrete støtte til teologisk uddannelse. Det er, som om der er en dissonans i arbejdet med teologisk uddannelse, hvad der selvsagt kan være mange årsager til, alt efter hvilken organisation, der er tale om. Spørgsmålet er dog, om der også er en mere generel baggrund på spil i det faktum, at mange beslutningstagere i organisationerne selv er formet af en dansk, akademisk tradition, der skiller sig ud fra majoritetsverdenen ved en form for berøringsangst overfor tro og åndelighed?

Skal vi samle udfordringerne omkring dannelse og sætte tingene på spidsen, kan vi spørge, om dansk-baseret støtte til teologisk uddannelse stadig er i færd med at bevæge sig ud af en postkolonial sammenhæng, hvor vores egen danske identitet og historie er mere afgørende for støttens udformning end partnernes behov? Det er vigtigt at bemærke, at det faktisk ikke behøver at være sådan, bare fordi der blandt andet er dansk organisations-identitet og -historie på spil (ved siden af partnerskabsforståelse, missiologi m.v.), men det vi peger på her, er at der er en reel mulighed for, at det er vores egne organisationers behov, der sætter den reelle dagsorden for udviklingen af teologisk uddannelse i Syd, hvis vi ikke tager livtag med spørgsmålet om, hvad det egentlig er, der motiverer os til at støtte teologisk uddannelse.

Det sidste problemområde vi vil trække frem, handler om en latent spænding mellem partnernes behov og de socioøkonomiske problemstillinger, der præger partnernes lokalsamfund. Ingen steder har vi i de foretagne interviews mødt et køns-perspektiv som stærk motivation for støtte til teologisk uddannelse, ej heller klima, fattigdom eller interreligiøse forhold (bortset fra hos Danmission, som arbejder med de to sidstnævnte). Derved kommer vi tilbage til spørgsmålet om partnerskab, og om hvorvidt støtten til teologisk uddannelse langt på vej er struktureret efter en model, hvor det afgørende er varetægelse af relationen mellem den danske organisation og uddannelsesinstitutionen i Syd, snarere end den lokale relevans af uddannelsen, der udbydes?

Vi skal passe på ikke at forenkle denne problemstilling. For det er givet, at mange uddannelsesinstitutioner i Syd kæmper med en finansieringsproblematik, som betyder, at hovedparten af opmærksomheden vies til de væsentligste lokale bidrags-

ydere, som er kirkerne, hvorved sociale perspektiver, inklusive missions-perspektivet skubbes i baggrunden. Fremstillet på denne måde kan det se ud til, at dansk støtte til teologisk uddannelse står i en situation, hvor der kan være en spænding mellem at være bilateralt engageret med støtte til en teologisk uddannelsesinstitution, og at have et missiologisk perspektiv for støtten til teologisk uddannelse. For den bilaterale støtte og ønsket om at imødekomme partners lokale behov (for lønninger, bygningsvedligehold m.v.) udmøntes ikke nødvendigvis i livtag med socioøkonomiske udfordringer, der præger det lokale samfund, simpelt hen fordi interne behov, både hos danske organisationer og partnere i Syd, tilsidesætter behovet for lokal relevans. Spørgsmålet er så, hvordan bilateral støtte og missiologiske overvejelser kan komme til at hænge bedre sammen? Det er der ikke et enkelt svar på, som vi kan formulere her, men vi vil blot i al korthed pege på, at det ser ud til at nationale såvel som internationale netværk kan levere en del af sammenhængen i form af refleksion og deling af gode erfaringer.

Skal vi til sidst samle trådene fra kortlægningen i et par sætninger, har vi fundet en ganske stor prioritering af støtte til teologiske uddannelse i de danske organisationer, vi har lavet interview med. Det er nærmest som en rød tråd, der løber gennem meget af dansk (missions)engagement i det Globale Syd, og det betyder, at der er ganske betydelige ressourcer afsat til området. Måske er det af denne grund, at analyserne beskriver teologisk uddannelse som en prøvesten for, hvordan partnerskaber mellem danske og internationale organisationer realiseres. Dette billede lader os ane, at der er potentiale i danske organisationer for at 'gøre en forskel' i forhold til udvikling af teologisk uddannelse i det Globale Syd, så meget mere som der er reelle behov i Syd, som danske organisationer kan være med til at dække. Forudsætningen for at realisere dette potentiale synes dog at være, at der iværksættes en vidensdeling, at der etableres mere og bedre samarbejde mellem videnskabelige organisationer, kirkelige og frikirkelige organisationer, og endelig at teologiske uddannelser i Syd inviteres til at være med til at sætte dagsordenen for den konkrete udformning af støtten.

Litteratur

Esterline, D., Werner, D., Johnson, T. (red.)

2013 *Global Survey on Theological Education 2011-2013. Summary of Main Findings*, (for WCC 10th Assembly in Busan).

Gifford, Paul

2009 *Christianity, Politics and Public Life in Kenya*, London: Hurst and Co.

Ranger, Terrance (red.)

2008 *Evangelical Christianity and Democracy in Africa*, Oxford: Oxford University Press.

World Council of Churches (WCC) / WOCATI

2011 *Theological Education in World Christianity. World Report on the Future of Theological Education in the 21st Century*, ETE/WOCATI, 2009; genoptryk 2011.

Noter

1. Interviewguide er tilgængelig for interesserede ved henvendelse til Henrik Sonne Petersen: hsp@danmission.dk.
2. Luthersk Mission kalder sig i dag en missionsorganisation, men kategoriseres i denne artikel som en forening.
3. Areopagos indgår ikke i analysen af forståelse og praksis, da det tilsendte materiale ikke i tilstrækkelighed grad har kunnet belyse disse områder.
4. Som tidligere anført eksisterer der ingen data for Pinsekirkens praksis, hvorfor de ikke er repræsenteret med en graf. De øvrige frikirker er decentralt organiseret, men via de foretagne interviews er en del praksis beskrevet, og de indgår derfor.
5. *Agenda 21. Findings of the Birmingham Process (2011)*
<http://www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-programmes/education-and-ecumenical-formation/ete/wcc-programme-on-ecumenical-theological-education/common-colaboration-in-theological-education>. Jf. LWF Assembly, maj 2017, hvor et 'public statement' om teologisk uddannelse understreger vigtigheden af at sikre lige adgang for alle, hvilket også handler om økonomisk mulighed for at tage uddannelse, Resolution 1.5 & 6.
6. En undersøgelse foretaget af Danmission fra 2016 måler på erfaringer med (og udkomme af) stipendier til teologisk uddannelse i Indien, Bangladesh, Tanzania, Zanzibar, Madagaskar, Cambodia, Myanmar og Libanon i perioden 2011-2013. Undersøgelse blev foretaget af tre eksterne konsulenter (Irena Radeva, Yani Lie, Soraja Nasser El-Dine) i samarbejde med Danmissions personale, og var baseret på spørgeskemaer udfyldt af stipendiemodtagere på den ene side, og på den anden side de modtagende organisationer/kirker. Undersøgelsen peger blandt andet på, at der bør udarbejdes 'clear and uniform rules for all stipends', at der ikke er sat mål for hvad de studerende skal lære, men blot at de skal have uddannelse, og at det er meget svært at følge op på stipendier på fire niveauer, bibelskole, bachelor, master og ph.d., fordi det kræver forskellige fagligheder

Henrik Sonne Petersen, f. 1964, cand.theol. og ph.d. i filosofi, teologisk rådgiver i Danmission.

Michael Hvistendahl Munch, f. 1986, cand.theol, konstitueret sognepræst i Anholt pastorat.

Henning Møller Christensen, f. 1981, studerende ved RUC (*International Development Studies & Global Studies*).

Agenda TE 1:

Status og baggrund for teologisk uddannelse i tværkulturel sammenhæng

Af Henrik Sonne Petersen

Artiklen tager afsæt i spørgsmålet om, hvordan dansk støtte til teologisk uddannelse i det Globale Syd kan udvikle sig bedst muligt. Svaret søges igennem en række internationale undersøgelser og munder ud i en række forventninger, der må inddrages, hvis støtten til teologisk uddannelse skal være bedst mulig.

”Teologisk uddannelse er en betingelse for kirkernes fornyelse”, lyder det et sted (WCC/WOCATI 2011). Det er store perspektiver, og når vi går i detaljer med den teologiske uddannelses virkelighed, er der mindst lige så store udfordringer. Faktisk er der så store perspektiver – og udfordringer – involveret, at det kan forekomme helt uoverskueligt. Det er dog ikke desto mindre begge dele, vi skal se nærmere på her, hvor jeg vil pege på nogle af grundene til, at teologisk uddannelse er udfordret, samtidig med at jeg søger pejlemærker for, hvordan vi, fra en relativt lille dansk kulturkreds, kan støtte teologisk uddannelse bedst muligt, som den udfolder sig i det Globale Syd. Overvejelserne i denne artikel danner baggrund for den efterfølgende korte artikel, om hvad der kan være et bud på en ’Agenda TE’, altså en dagsorden for et arbej-

de med teologisk uddannelse i en tværkulturel sammenhæng (hvor TE står for det engelske ’theological education’).¹

Teologi udruster kirkerne til interaktion og vidnesbyrd

Den klassiske europæiske tradition for teologisk uddannelse er præget af Friedrich Schleiermacher (1768-1834), ’den moderne teologis fader’, som skabte de strukturer, vi i store træk stadig læner os op ad, når vi taler om teologiske studier indenfor systematik, de bibelske fag og kirkehistorie. I Danmark har N.F.S. Grundtvig (1782-1872) haft afgørende indflydelse på vores forståelse af teologisk uddannelse med en vision om en ’historisk-poietisk’ uddannelse (som vel i nutids-terminologi svarer til et hermeneutisk perspektiv), som ikke kun er akademisk, men tilbydes unge mennesker, og lægfolk, der ledes ind i en hi-

storisk tradition, og derved får myndighed og handlekraft (Hermann 2016). Karl Barth (1886-1968) har også spillet en vigtig rolle med understregning af det praktiske aspekt i studierne, som han formulerede i et diktum: 'Vi studerer teologi, fordi der skal prædikes i kirken på søndag'. Alle disse indflydelseskilder betyder, at teologisk uddannelse i en dansk sammenhæng både har et akademisk spor, men også udbydes i højskolesammenhæng, i åbent universitet og på Folkeuniversitetet. Samtidig har såvel vækkelsesbevægelsernes som frikirkernes bibelskoler bidraget til at gøre teologisk uddannelse tilgængelig for lægfolk.

Når jeg i denne og den følgende artikel er inde på, hvordan vi 'bedst' støtter teologisk uddannelse i Syd, er det ikke kun et systemisk spørgsmål, som om det handlede om at støtte allerede eksisterende tilbud, eller som om teologisk uddannelse i sig selv er målet. Der er et perspektiv, der går forud for det systemiske, som dels handler om, hvad og hvem teologisk uddannelse er til for, dels handler om, hvilken sammenhæng den tænkes ind i. Uden disse grundlæggende overvejelser kan vi ikke opstille kriterier for den teologi, vi er interesserede i at støtte, eller vurdere, om der er en god og sund udvikling. I denne sammenhæng antager jeg, at teologisk uddannelse motiveres af behov i me-

nigheden, både for ledelse i gudslivet ("spiritual leadership") og for at finde gode udtryk for tilstedeværelse i lokalsamfundet ("Christian leadership" og "Christian witness"), som altså er den større sammenhæng, teologisk uddannelse peger ind i. Teologisk uddannelse er med andre ord det, der 'udrufter kirkerne til genuin interaktion med samfundet, og til at give et troværdigt vidnesbyrd' (Biehl 2013). Derfor er der både brug for et videns-aspekt, som handler om faglighed, og et dannelses-aspekt, som handler om spiritualitet (Mogensen 2008). Når jeg derfor her og der tangerer spørgsmålet om, hvad der er 'bedst' for teologisk uddannelse, ligger der en vision til grund for dette, hvor teologisk uddannelse giver små fællesskaber såvel som enkeltpersoner myndighed og motivation til at dele evangeliet, bevare freden og holde kirken sammen i tid og rum (Rubenson 2017).

Forudsætninger, begrænsninger og artiklens struktur

Den følgende præsentation af status og baggrund for teologisk uddannelse er underlagt en række forudsætninger og begrænsninger. En forudsætning er, at teologi ikke kun handler om at lære et indhold eller om at bevare et system, for teologisk uddannelse er motiveret af et kristent fællesskab, der 'strives to

discern what God is doing in human history' (Bevans 2015). Denne forudsætning har konsekvenser for støtten til teologisk uddannelse fra Danmark til Syd. Jeg går i dette arbejde ud fra, at vi er ude over den tid, hvor dagsordenen alene blev sat i Nord og efterlevet i Syd. Derfor vil jeg forvente, at alle udkast til en 'Agenda TE', og dermed også den, jeg arbejder hen imod i dette nummer af Ny Mission, indeholder udtryk, der understreger tværkulturelt fællesskab og gensidighed. Samtidig ved vi alle, at dér hvor der er en pengestrøm, er der magtforhold på spil, som kalder på kritik og selvkritik. Vi har, med andre ord, brug for en realistisk partnerskabsforestilling, som bunder i en selvindsigt hos os i Nord, om at vi ikke længere er omdrejningspunktet i udvikling af teologisk uddannelse, men som også omfatter en besindelse på, hvad vi, der er engagerede i teologisk uddannelse både i Nord og i Syd, realistisk kan forvente af hinanden. En sidste begrænsning for dette arbejde er af mere personlig karakter, idet denne forfatter primært har været engageret i akkrediteret teologisk uddannelse.

I det følgende skal vi i ad nogle omveje nærme os spørgsmålet om en agenda for teologisk uddannelse. Jeg tager afsæt i de kortlægninger, der allerede er foretaget om teologisk uddannelse på globalt plan, som overordnet beskriver

en række udfordringer, men også angiver konkrete forslag til samarbejde. Det er et hovedanliggende i denne artikel at undersøge, hvilke samarbejdsmuligheder der især er interessante for os, der er engagerede fra Danmark. For at få en klar forståelse af dette, er det nødvendigt at gå en omvej over en kort introduktion til international uddannelsespolitik, og en vurdering af de specifikke betingelser for teologisk uddannelse i det Globale Syd. Disse brede samarbejdsmuligheder udgør bagtæppet for den følgende artikel, som formulerer et udkast til en 'Agenda TE' for danske organisationer involveret i teologisk uddannelse. Allerede her kan jeg dog formulere de følgende forventninger: En 'Agenda TE' skal forholde sig realistisk til omverdenens udvikling, formulere sig ind i de overordnede samarbejdsmuligheder, der udstikkes af globale undersøgelser, og give bud på, hvordan teologisk uddannelse kan være en aktiv del af menigheders funktion som 'lys og salt' såvel i lokale som i tværkulturelle sammenhænge.

To store rapporter om teologisk uddannelse

I perioden fra 2008 til 2013 blev der lavet to store rapporter om tilstanden af teologisk uddannelse i verden, som langt på vej udstikker rammerne for, hvordan samarbejdet om teologisk ud-

dannelse skal udformes. Den første undersøgelse blev lavet i forbindelse med fejringen af 100-års jubilæet for missionskonferencen i Edinburgh i 1910. Undersøgelsen blev udført af afdelingen for teologisk uddannelse i Kirkernes Verdensråd (Ecumenical Theological Education, ETE) og World Conference of Associations of Theological Institutions (WOCATI) og involverede et bredt spektrum af kirkeretninger. Rapporten beskriver en 'begyndende global krise i teologisk uddannelse', som har potentialet til at true selve integriteten af 'World Christianity', fordi en reflekteret kristen identitet og praksis, informeret igennem læsning og fortolkning af Bibelen, åben for almindelige menneskers deltagelse, er i færd med at smuldre (WCC/WOCATI 2011, 18).

Den anden store rapport blev forberedt til Kirkernes Verdensråds (KV) store forsamling i Busan i 2013. Igen var ETE involveret, men denne gang sammen med McCormick Theological Seminary i Chicago og Gordon-Conwell Theological Seminary i Boston. I det globale overblik bliver der nævnt 15 hovedpunkter som resultat af de informationer, der er samlet fra 1.650 personer involveret i teologisk uddannelse. Det er mere 'trends' end eksakte tal, der er tale om, hvor vi blot skal fremhæve de følgende (i min oversættelse):

- Nr. 2 Der er vækst i evangelikale og pentekostale/karismatiske teologiske uddannelser, hvorimod der er tilbagegang i såkaldte 'mainline' protestantiske og romersk-katolske traditioner;
- Nr. 4 Antallet af kvindelige studerende vokser i alle traditioner og på alle kontinenter;
- Nr. 5 Det er tværkulturel kommunikation og praktiske færdigheder relateret til tjeneste i kirken, som er de emner, respondenter helst ser tilføjet eller styrket i teologisk uddannelse. Her er det interessant, at 93% af besvarelsene angav, at det der virkelig er brug for i teologisk uddannelse, er 'forberedelse til kirkelig tjeneste', og at kirker er mere optaget af at øge 'spiritual formation' end af at udruste studerende til socialt engagement;
- Nr. 6 Læring i en tjenestesammenhæng må integreres med åndelig dannelse og akademiske programmer.

Disse to rapporter har givet anledning til yderligere studier og refleksion, som Dietrich Werner har samlet i nogle hovedudfordringer og en række konkrete forslag til samarbejdsmuligheder om

den bedst mulige støtte til teologisk uddannelse i det 21. århundrede:

Udfordringer for teologisk uddannelse i det 21. århundrede

1. Ulige adgang, dvs. ulige fordeling af ressourcer;
2. Mangel på reel kontekstualisering pga. kulturel ulighed;
3. Mangel på diversifikation, som gør det vanskeligt at håndtere migration og social såvel som religiøs pluralisme;
4. Mangel på troværdighed, fordi kristne kirker er fragmenterede og disintegrerede;
5. Mangel på ejerskab, hvad der aflæses af mangel på støtte til teologiske institutioner og associationer;
6. Mangel på troværdighed for teologiuddannelse på sekulariserede universiteter. (Werner 2015; HSP oversættelse)

Muligheder for fælles handling og solidaritet omkring teologisk uddannelse

- A. Opmærksomhed om behov hos nye kirker, der skyder op i fattigheds-kontekster;
- B. Internationalt samarbejde om at styrke såvel regionale netværk for teologiske skoler som regionale

fonde, der arbejder med udvikling af lærerstab ('faculty development');

- C. Stimulering af empirisk forskning om... kvalitet og finansiell levedygtighed af teologisk uddannelse;
- D. Etablering af en fælles stemme vedrørende fremtiden for teologi i universitets-sammenhæng;
- E. Definition af økumeniske kvalitetsstandarder for teologisk uddannelse;
- F. Styrkelse af disciplinerne missiologi, kristendom i verden ('World Christianity') og økumeni;
- G. Opbygge synergi og udveksling mellem "diaspora" og hjemlandets ... undervisere;
- H. Overvinde ... polarisering i teologisk uddannelse og opmuntre til fælles projekter med [menigheder med] pentekostal [baggrund];
- I. Fælles indsats for at skabe en global portal for et mange-sproget digitalt teologisk bibliotek;
- J. Udvikle fælles retningslinjer... for internationalt økumenisk partnerskab mellem institutioner engageret i teologisk uddannelse. (Werner 2015; HSP oversættelse og forkortelse)

Spørgsmålet er nu, om nogle af disse udfordringer eller forslag til fælles, solidarisk handling er særligt vedkommende for os, der arbejder med afsæt i en dansk virkelighed? For at komme lidt nærmere en forståelse af dette vil jeg vende blikket mod de socio-økonomiske forudsætninger.

Uddannelsespolitik som 'big business'

Opfattelsen af uddannelse har i Danmark og i Europa over en række år fjernet sig fra den traditionelle forestilling om almindelig og istedet identificeret 'trivsel og læring' som det nye almene. 'Arbejdsmarkedet er det nye almene – det man eleveres til' (Hermann 2016, 35). Sagen er, at i det omfang uddannelsespolitik er blevet tættere knyttet til arbejdsmarkedet, er det endt som en milliard-industri (Bernhardt 2010) og en væsentlig forandrings-faktor for at realisere FN's 17 Verdensmål (SDGs) (UNESCO 2016). Udviklingen understreger en væsentlig pointe, som også er relevant for arbejdet med teologisk uddannelse, nemlig at uddannelse ikke kun handler om, at vi-i-Nord gør noget med TE-i-Syd. Udfordringerne for teologisk uddannelse er noget, der angår os både i Nord og i Syd.

Blandt kirkelige partnere i Syd har der gennem de sidste 10 år været en bevægelse mod etablering af flere universi-

teter (Mugambi 2013). Det er der gode økonomiske grunde til (det er nemmere at fundraise til et universitet end til teologisk uddannelse), ligesom der er udviklingspolitiske grunde, men hovedsagen beskrives måske bedst af Stanley Hauerwas, når han beskriver universitetet som the great institution of legitimation in modernity whose task is to convince us that the way things are is the way things have to be' (Hauerwas 2007, 6). Vinoth Ramachandra er inde på det samme, når han beskriver den moderne stat som en dybt homogeniserende institution, som bruger hele sit uddannelsessystem til at sikre, at alle borgere giver den deres primære loyalitet (Ramachandra 2008, 138-139). Denne funktion af universitetet er en udfordring både i Nord og i Syd, og det samme gør sig gældende for teologisk uddannelse. For det er en stående udfordring for teologisk uddannelse at fungere i en (kirkelig og lokal) sammenhæng og samtidig fastholde et kritisk perspektiv. Mere præcist er det en generel udfordring for teologisk uddannelse i forhold til politiske magthavere og en speciel udfordring i forhold til de kirker, der ejer uddannelsesinstitutionen eller 'aftager' studerende. Den specielle udfordring er, at kirkers forventning til 'produktion' af fremtidens ledere ved teologiske uddannelser indeholder et konformitets-pres, der,

In effect, universities must tirelessly promote justice, gender equality, sustainability and democracy. The adequate provision of and investment in lifelong higher education that is accessible to all citizens from the age of emancipation is, as it was so lucidly defined in the Declaration of the Regional Conference on Higher Education in Latin America and the Caribbean, 'an irreplaceable element for social progress, the generation of wealth, the strengthening of cultural identities, social cohesion, the struggle against poverty and hunger, the prevention of climate change and the energy crisis, as well as for fostering a culture of peace'

Om uddannelse som forandringsfaktor i Verdensmål-sammenhæng: Global University Network for Innovation (GUNI), Report no.6, 2017, s. 60.

hvis det accepteres, anfægter troværdigheden af uddannelsen, og i sidste ende underminerer selve kirkens funktion som 'salt og lys'. For det er netop, hvad der er på spil, hvis kirke og teologisk uddannelse bliver et lukket system.

Hvad er situationen omkring teologisk uddannelse i det Globale Syd?

Det er en umulig opgave at beskrive udtømmende, hvordan situationen ser ud omkring teologisk uddannelse i det Globale Syd. Én studieleder, Munter Isaak, beskriver ét sted, hvordan de studerende regelmæssigt mødes af tårregasskyer, når de forlader Bethlehem Bible College, mens én anden studieleder, Angela Olotu, udbyder uddannelse i en privilegeret situation og på en kæmpe campus ved det teologiske fakultet i Arusha. For nu blot at nævne to eksempler. Ikke desto mindre møder vi

en række forhold, der går igen og tegner billedet, når vi taler om teologisk uddannelse, hvor vi her blot skal fremhæve økonomi og politik:

Økonomiske forhold som betingelse

I mange undersøgelser beskrives det, hvordan der er en stigende efterspørgsel efter uddannelse. UNESCO beskriver i 2007, hvordan søgningen til højere uddannelse (når der ses bort fra USA og Europa) stiger fra 41,1 millioner i 1999 til 99,1 millioner i 2004 (ETE/WO-CATI 2011). Vender vi nu blikket mod teologisk uddannelse som et særligt område under det generelle uddannelsesområde, er billedet det samme. I den undersøgelse fra 2013, vi introducerede ovenfor som udført af ETE som forberedelse af KV's møde i Busan, er der 58% af respondenterne i Afrika og 62% i Sydamerika, der svarer, at der er mangel på teologisk uddannelse, mens

tallene fra Europa angiver, at der er et rimeligt match mellem efterspørgsel og udbud, og at der i øvrigt ikke er brug for at åbne nye pladser i årene frem mod 2025 (Esterline et al., 2013). I Asien er der lige mange, der svarer, at der er for få uddannelsespladser, som dem, der synes udbuddet er passende.

Ser vi på et par eksempler på efterspørgsel efter teologisk uddannelse, angiver Mekane Yesus kirken i Etiopien, at der er brug for flere tusind nye præster i det næste årti, mens situationen i Nepal er, at mange præster kun har 5 måneders træningsophold bag sig og har brug for mere træning (ETE/WOCATI 2011). Coennie Burger beskriver en situation i Sydafrika, hvor karismatiske kirker (såkaldt *black churches*) har omkring 6 millioner medlemmer (12 millioner, hvis *Zionist* kirker tælles med), og hvor langt størstedelen af le-

derne har ingen eller kun lidt teologisk uddannelse.² Alle de nævnte steder foregår den teologiske uddannelse/træning i skyggen af fattigdomsproblemer, og efterspørgsel efter uddannelse afspejler dermed både kirkernes udfordringer med at få nok ledere,³ men også et generelt behov for at 'uddanne sig ud af fattigdom'. Dertil kommer et stort behov for basal oplæring af mange lægfolk.

Uden at vi behøver gå videre i detaljer, er det klart, at der en del steder i det Globale Syd er brug for øget volumen i udbuddet af teologisk uddannelse, hvad der naturligvis er ganske væsentligt at notere sig, når vi her er optaget af teologisk uddannelse som en del af menighedsudvikling, det vi ovenfor identificerede som en vision om at dele evangeliet og holde kirken sammen. Selv i globale kristne sammenhænge,⁴

Participants in the consultation confirmed in several ways how "Good theology can really change the world":

- *Sound and well reflected Christian theology has crucial importance for the moral fabric of society;*
- *Robust theological thinking informs the value systems guiding policy and ethical decisions;*
- *Collaborative reflection across the global church creates pathways for the dialogue of religious traditions on common efforts for world peace and integral and sustainable development.*

Communique, Birmingham Process møde, 2012

finder vi dog ikke nok midler til at modsvare behovet, og derfor må vi se i øjnene, at drivkræfterne for udvikling af teologisk uddannelse, inklusive udvikling af forskellige tilbud, ikke kun findes i kirkelige sammenhænge, men afhænger af markedsmekanismer og en mere almen samfundsudvikling.

Politik som betingelse...

En anden stor sammenhæng for teologisk uddannelse er politisk udvikling, hvor forholdet mellem kirker og lokale magtforhold bliver så spændt, at det munder ud i forskellige, socialt orienterede teologier: Sydamerikansk befrielsesteologi, afrikansk befrielsesteologi, 'Black theology', feministisk teologi, øko-teologi, Dalith/tribal/ativasi teologi, Minjung teologi... Historisk set er teologi i høj grad et resultat af konflikter eller af menighedens arbejde med at finde udtryk for tro og gudsliv, som giver mening lokalt under de givne politiske omstændigheder.

Vi kunne trække mange politiske situationer frem, hvor kirker i dag udfordres til at finde teologiske svar, men her skal vi blot pege på to. Den første er den, Johnson Mbillah (tidligere General Advisor i PROCMURA) i flere sammenhænge har beskrevet som en 'politization of religion, and a religionization of politics' (WCC 2013). Det er klart, at det ikke er alle konflikter, der nødven-

digvis kræver 'et teologisk svar', men det er et særligt behov, hvor konflikten inddrager en eller flere religiøse grupperinger, eller hvor der er religionsfrihed eller religiøs tolerance på spil. Det andet konflikt-perspektiv, der har relevans for teologisk uddannelse, handler om konflikter i og mellem kirker. Her kaldes der på en moralsk oprustning til at håndtere uoverensstemmelser i en intra-kristen sammenhæng, motiveret af Jesu egne ord om enhed som et levende vidnesbyrd (Joh 17,21). Især disse to sidste aspekter af konflikt-sammenhængen for teologisk uddannelse fortjener opmærksomhed i den agenda, vi arbejder os frem imod.

Kontekstualitet i teologisk uddannelse

I mange diskussioner om teologisk uddannelse diskuteres betydningen af den socio-kulturelle sammenhæng, det vi ofte kalder 'kontekstualitet'. Det handler om at lade teologien tage farve af lokale omgivelser, og det kan være helt fra det at inddrage lokale udtryk, lokal klædedragt eller musik i liturgien, til at søge teologiske vinkler på lokale problemstillinger, hvad enten det så har at gøre med flygtningestrømme, klima-udfordringer, eller det er en lokal plage af onde øjne og besættelse af ånder. Konteksten er sammenhængen, og når teologisk uddannelse er optaget af

den, tager teologien livtag med hverdagen og med menneskers identitet og sprog (Bevans 1992). Det er faglighed i spil.

Kontekstualitetens faglighed må dog akkompagneres af forandring hos de studerende (TTS 2011) for at blive transformeret fra studie til menighedsliv. Det er præcist her, i kontekstens møde med studerendes og menigheders virkelighed, at vi møder et succesrigt teologisk kompleks, som har fået mange navne: fremgangsteologien, tros-evangeliet, herlighedsteologi osv. – kært barn har mange navne. Fremgangsteologi er i det store og hele afvist af teologer i protestantiske kirkesamfund, og jeg må indrømme, at jeg også har prædikeret og undervist imod. I de sidste år er det dog blevet klart, at kernen i fremgangsteologien, tros-evangeliet, bærer flere fællestræk med moderne mission. "Sociologists of religion [claims] that Pentecostalism has a special affinity with marked-based development, and a kinship with what historians call the 'Protestant Ethic'" (CDE 2008, 9). Det 'sociale potentiale' i tros-evangeliet er interessant for udvikling i det hele taget (om end det stadig diskuteres, om det udgør en komparativ fordel i økonomisk henseende), og for demokratiske strukturer i særdeleshed. Det der er særligt interessant i denne artikels sammenhæng, er, at fremgangsteolo-

gi og tros-evangelium gør det klart, at kontekstuel teologi bringer selve relationen mellem faglighed og dannelse i spil. Det handler, med andre ord, om relationen mellem den historisk-bibelske uddannelse og den åndelige eller spirituelle dimension, hvad der ovenfor er beskrevet som selve den udfordring, der truer kirkens integritet. Kontekstualitet er således et helt centralt forhold at tage stilling til i en 'Agenda TE'.

Sammenfatning

Ganske kort kan vi nu pege på en række områder, som er særligt interessante, når vi ser på det fra en dansk side. Det første område, vi kan lægge mærke til, er den komplekse karakter af situationen for teologisk uddannelse, som for mig at se kalder på samarbejde for at udnytte vores ressourcer og viden bedre. Dernæst er det for det andet blevet udpeget som et centralt problem for såvel menighed som teologisk uddannelse, at der mange steder ikke er en basal oplæring, der sikrer kontakt med kirkens historie og grundlag, det vil sige med tradition og Bibel. Samtidig med at der er denne helt centrale, så at sige 'endemiske' udfordring for kirkens integritet, er der flere steder en simpel, tredje, 'human ressource' udfordring, idet der er mangel på ledere og præster. Det fjerde aspekt handler om relationen mellem kirke og om-

kringliggende samfund, inklusive andre tros-traditioner. Endelig er der, som et femte aspekt, et gennemgående træk, som handler om treklangen samfund, kirke og teologisk uddannelse, hvor der er brug for såvel konstruktivt samarbejde som kritisk distance.

Noter

1. Tak til Arneir Langaas, Jonas A. Jørgensen og Andreas Ø. Nielsen, Michael H. Munch og Henning M. Christensen for medlæsning og gode idéer.
2. Coennie Burger angiver disse tal i en privat mail-korrespondence. Burger er leder af Ekklesia. Ecumenical Center for Leadership, Development and Congregational Studies, under Stellenbosch Universitet.
3. Historisk har 'Det teologiske uddannelsesfond', eller 'Theological Education Fond, TEF' spillet en stor rolle, i årene fra 1959-1964 (første mandat-periode)

med fokus på opbygning af institutioner, og fra 1965-1970 (anden mandat-periode) med fokus på mennesker, kirkens forståelse af dig selv, jf. Nielsen 1965, og fra 1972-1977 (tredje mandat-periode) med fokus på kontekstualisering, Werner 2010, 13-22.

4. To store kirkeligt baserede netværk har, ud over de akkrediterende organer, i det sidste årti arbejdet med udvikling af teologisk uddannelse. Det ene består af en økumenisk gruppe under ledelse af ETE, og de har givet udslag i de nævnte rapporter. Det andet er et netværk båret af Lausanne bevægelsen og Overseas Council: <http://wrfnet.org/resources/global-theological-education-0>. Jf. Wonsuk Ma "'Life' in Theological Education and Missional Formation – A Reflection for a New Christian Era", s.100, i: A.Longkumer et al., 2016.

Litteratur

Se under den efterfølgende artikel, "Agenda for teologisk uddannelse i tværkulturel sammenhæng"

Henrik Sonne Petersen, f. 1964, cand.theol. og ph.d. i filosofi, teologisk rådgiver i Danmission. Sammen med Jonas A. Jørgensen tovholder for DMR's Forum for teologisk uddannelse i det Globale Syd.

Agenda TE 2:

Agenda for teologisk uddannelse i tværkulturel sammenhæng

Af Henrik Sonne Petersen

Artiklen foreslår en agenda for støtte til teologisk uddannelse i det Globale Syd. Ikke som en detaljeret dagsorden, men i form af identificering af væsentlige elementer i støtte til teologisk uddannelse. Der er tre ting, det er vigtigt at tage højde for i en støtte til teologisk uddannelse, og det er for det første god rådgivning, for det andet at et dannelsesaspekt inddrages, og endelig for det tredje, at det kritiske potentiale i teologisk uddannelse udvikles med skyldigt hensyn til lokal kultur.

I den følgende lille artikel giver jeg et bud på, hvordan danske organisationer kan støtte teologisk uddannelse i en tværkulturel sammenhæng. Det er ikke uden tøven, at jeg har påtaget mig den opgave, for som den forudgående artikel, "Status og baggrund for teologisk uddannelse i tværkulturel sammenhæng", i denne udgave af Ny Mission, gør det klart, er det en kompleks sammenhæng, der er tale om.¹ Og dertil kommer, at jeg selv står spørgende overfor en del ting omkring støtte til teologisk uddannelse. Alligevel vover jeg at gøre det, med et fokus på hvordan vi fra en lille, dansk kulturkreds, med relativt begrænsede midler, kan bidrage bedst muligt til støtte og udvikling af teologisk uddannelse i det Globale Syd. De specifikke forslag fordeler sig over

tre områder. For det første peger kompleksiteten i teologisk uddannelse på et behov for et fælles rådgivende organ, der både kan rådgive danske organisationer, men også kan kanalisere såvel inspiration som kritik fra Syd til en dansk sammenhæng. Det handler altså både om rådgivning og om gensidighed. For det andet er det ganske væsentligt, at støtte til teologisk uddannelse inddrager overvejelser om dannelse og spiritualitet, på trods af at det i høj grad ikke sker i de fleste former for teologisk uddannelse i Danmark.

Endelig, for det tredje, er der brug for at arbejde med uddannelsens kritiske funktion. Det handler ikke om at bruge teologisk uddannelse til at bryde ned, men derimod om at give konstruktive

og kritiske perspektiver, både til kirken og til det samfund, kirken er en del af.

Kompleksitet og gensidighed kalder på et fællesorgan

De globale undersøgelser, der kort blev introduceret i "Status og baggrund for teologisk uddannelse i tværkulturel sammenhæng", præsenterer en række udfordringer, der handler om teologisk faglighed. Så at sige alle sider af det faglige felt berøres, lige fra pædagogiske metoder over adgang til uddannelse til behov for administrative strukturer og globale kvalitetskriterier. Det er i sig selv nok så krævende, og når det dertil lægges, at vægtningen af det faglige indhold varierer fra region til region, bliver det så teknisk krævende, at det ikke så meget er et spørgsmål om, 'hvordan' vi bedst støtter, som det bliver et spørgsmål om, 'hvem' der bedst kan støtte?

Kunne det derfor være sådan, at 'den bedste' støtte til teologisk uddannelse i Syd forudsætter rådgivning? Det kan være rådgivning om, hvordan vi som organisationer kan støtte partnere i Syd fagligt, eller hvordan vi kan rådgive partnere angående tilpasning af uddannelser i henhold til Bologna-processen og andre internationale uddannelsespolitiske udviklinger? Jeg er helt klart over, at det er futilt at sigte mod at ændre europæisk uddannelsespoli-

tik, men der hvor den har direkte indflydelse på partneres udbud af uddannelser, bør vi i det mindste være i stand til at følge udviklingen (Werner 2010, 138-160).

Et område der er særligt interessant og kalder på koordineret indsats, er online læring og e-læring (WCC/WOCATI, 86; Lausanne 2011, 51), som Global Learning Initiative (global-learning.org) og The Relay Trust (relaytrust.org) allerede har taget hul på fra dansk side. Et andet område, der er ganske væsentligt, om end det ikke så tit omtales i forbindelse med teologisk uddannelse, er administrative strukturer, business planer og fokus på bæredygtighed (Hardy 2006; WCC/WOCATI 2011, 87; jf. pkt C (se oversigten over samarbejdsmuligheder i den forudgående artikel)). Men når vi taler om økonomisk støtte til teologisk uddannelse, er det væsentligt at lægge mærke til, at økonomisk støtte, uanset de bedste intentioner, kan have problematiske konsekvenser. Jesse Mugambi fra Østafrika bruger krasse vendinger til at beskrive, at "African churches, especially those that are extensions of foreign denominations, remain largely detached from the daily social concerns of the nations to which their members belong" (Mugambi 2013). Mugambis pointe er, at nogle afrikanske kirker er så afhængige af økonomisk støtte fra Vesten, at de overtager en (vestlig)

akademisk standard, men ikke en faglighed, som korresponderer med lokale sammenhænge. Ærkebiskop Josiah Fearon fra Nigeria, som også er generalsekretær i det globale anglikanske fællesskab, repræsenterer et andet perspektiv, som også hører med, idet han påpeger, at hvis kontekst alene gøres til hovedsagen i teologisk uddannelse, åbner det for en fragmentering af den globale kirke efter etniske, politiske og økonomiske skillelinjer (Fearon 2015). De to anliggender fra Mugambi og Fearon understreger tilsammen en pointe, som vel er indlysende, men alligevel skal fremhæves her: Der er helt centrale sammenhænge på spil, når vi støtter teologisk uddannelse økonomisk, og støtten bliver kun nyttig og 'god', når den udvikles i samspil med lokale partnere og lokale forhold, (jf. pkt A). Og det er ikke kun en pointe for arbejdet i Afrika. Det er en problematik, der er på spil overalt, hvor der er samarbejde og gensidig afhængighed på tværs af kulturelle grænser.

Hermed er det første element i en agenda klar, og det handler om, at vi øger samarbejdet og opbygger kompetencer i et fællesorgan. Formålet er både at sikre sammenhæng med, hvad der allerede er under udarbejdelse i diverse netværk og internationale sammenhænge, men det tjener også som en åbning af vores egen forståelse af

'best practice' i (økonomisk) støtte til teologisk uddannelse.

Dannelse og spiritualitet

Spiritualitet, eller transformativt discipelskab (Bevans 2015; Hardy 2006), bør have en særlig plads i teologisk uddannelse i kirkeligt regi, uanset at det er ganske givet, at de konkrete udtryk vil blive forskellige alt efter den kulturelle og sociale sammenhæng. Et sted vil discipelskab indeholde karismatiske udtryk, mens det et andet sted vil udtrykkes gennem social aktivisme. Alligevel vil jeg fastholde, at alle steder bør teologisk uddannelse, og dermed også støtten til teologisk uddannelse, indeholde elementer af træning og motivation til at lytte og at bede. Det handler simpelt hen om, med en vending af tidligere ærkebiskop Rowan Williams, at "joining in with the Spirit in transforming the Church". Før verden kan forandres, må kirken forandres.

I det store udspil om kristent vidnesbyrd fra Kirkernes Verdensråd, *Together Towards Life*, bliver det gjort klart, at et kristent vidnesbyrds første udtryk er kirkens enhed og identifikation med alle mennesker og med Guds skaberværk (TTL 2012, 61). Hermed tangerer vi en 'pneumatologiske vending', altså et øget fokus på Åndens nærvær og aktivitet, som præger arbejdet med temaet 'vidnesbyrd' både i Kirkernes Verdens-

råd (TTL 2012) og i Papa Francesco's skrivelse *Evangelii Gaudium* (2013). Den sidste handler om glæden, der får os til at dele evangeliet med andre, hvad der i øvrigt minder om Cape Town-erklæringen, der taler lige så personligt om 'at elske' Gud, verden etc. Vendingen mod Åndens nærvær er en vending tæt knyttet til et stærkere fokus på troslivets praksis (Yong 2016), hvor det mere handler om at tjene verden end at træne hovedet (Hauerwas 2007, 42). Her får teologisk uddannelse en særlig funktion i at gen-fortælle og hele erindringer om sår og brud i fortiden, der ellers så let former kristen identitet, således at kirken er mere optaget af ejendom, etnicitet og politik end af at "lede vore fødder ind på fredens vej" (Lk.1,79) (Volf 1996, 131ff; 233ff; LWF 2015, 113ff.).

Hvordan kan vi komme til at støtte denne del af teologisk uddannelse bedst muligt? En pneumatologisk vending giver prioritet til uddannelsens praktiske aspekter, det vil sige til engagement i menighedens praksis (Petersen 2017) og til mødet med mennesker, fordi det er særligt sensitive områder, når det handler om at lytte sig ind på, hvordan, og hvor, Gud er i aktivitet i lokalområdet (Werner 2010, 185ff). Et ganske væsentligt aspekt af det spirituelle område handler om at klæde studerende på til at kunne bedømme

situationer og problemstillinger. Netop evnen til at bedømme og skelne (eng. 'discernment') er særligt vigtig, hvor der tales om ånd og åndelighed og i det hele taget lægges vægt på Guds virke og tilstedeværelse, for historien og erfaringen lærer os, at lige præcis tale om 'Guds nærvær' er en åben mulighed for magtmisbrug (WCC 2013c, §30, §51, §63). Egentlig handler evnen til at bedømme om dannelse af en kritisk bevidsthed i menigheden, hvor frihed, åbenbaring og autoritet befinder sig i en kreativ spænding med hinanden (Dunn 1998, 311ff; WCC 2013b), og det element er væsentligt at inddrage, hvor der fokuseres på det 'pneumatologiske'. Kun på den vis værner teologisk uddannelse om friheden, som er selve betingelsen for at studerende ikke bare lærer men dannes.

Konkret kan dette aspekt støttes via aktiviteter som netværk med specialiserede organisationer (WCC/WOCATI 2011, 37ff), støtte til studerendes feltarbejde/besøg, efteruddannelses-forløb ('continued education'), og med fokus på lærings-perspektiver: at der læres ved at lytte og deltage, og ikke kun ved at læse og skrive; at der lyttes til 'the little ones', til flygtninge og marginaliserede... Dannelses-aspektet er også tilstede der, hvor der er opbakning til at give teologisk uddannelse et missionalt perspektiv for eksempel ved oprettelse

af afdelinger for missions-studier og -træning (Lausanne 2011, 86f; jf. pkt.F).

Opsummerende kan vi sige, at det andet element, der er væsentligt at tage hensyn til i en agenda for teologisk uddannelse, handler om rum og udtryk for en 'pneumatologisk vending'.

Teologi spændt ud mellem social virkelighed og kritik

Det tredje område jeg vil udpege som en mulighed for støtte fra dansk side, handler om, hvordan teologisk uddannelse interagerer med sine omgivelser, som både er kirken, der er afsæt og modtager, og det omkringliggende samfund, der er perspektiv og ramme. Teologisk uddannelse indgår i en dialektik med omverdenen og dens "ejere", altså med lokal kultur (inklusive urbaniseret modernitet), og med uddannelsens kirkelige bagland (WCC/WOCATI 2011, 24ff). Her er det en opgave for teologisk uddannelse at klæde de studerende på til at støtte og opbygge fredelige kulturer begge steder, samtidig med at de naturligvis skal bære og være et vidnesbyrd om Kristus og holde kirken sammen.

Den konstruktive opgave med at bygge fred har imidlertid en kritisk vinkel i form af et opgør med alle former for totalitære tendenser. Teologisk uddannelse kan (som kort omtalt i den for-

udgående baggrundsartikel) indgå i en konformerende tendens, som ikke frisætter men lukker det kristne fællesskab og etablerer det som en subkultur i det omkringliggende samfund. Først og fremmest forhindrer sådan en konformitet en sund kritik af hierarkiet i kirker, som så hurtigt låses fast i hensyn til systemer, lønninger, stillinger, varetagelse af relationer til politiske magthavere, vedligehold af bygningsmasse, for nu at adressere en del af det kirkelige landskab. Andre steder er udfordringen 'traditionalisme', og atter andre 'hyper-spiritualitet'. Uanset hvor, er der brug for en kritisk instans for at holde kirken fokuseret og samlet om et fredeligt vidnesbyrd om Kristus.

Men hvorfra får teologisk uddannelse sådan et mandat til at kritisere? Langt på vej handler det om et mandat, som stammer fra selve opdraget for teologisk uddannelse, hvor målet ikke kun er at lære, men om at gøre teologi. Det er med andre ord dannelses-aspektet, altså den åndelige dimension i uddannelsen, der dukker op igen, denne gang som en kritisk vinkel på det eksisterende, på kirke-systemet; lidt i stil med det 'protestantiske princip' Paul Tillich identificerede, hvor det kritiseres, hver gang noget relativt ophæves til at være noget absolut. Kirken er her forstået som en organisation, der ligesom alle andre systemer er i fare for at blive fan-

get i systemvedligeholdelse og derved miste synet for den pointe, som Paulus formulerer således: "Hvor Herrens Ånd er, dér er der frihed", (2 Kor 3,16).

Dette kritiske aspekt i teologisk uddannelse var ikke klart til stede i den vision for teologisk uddannelse, jeg formulerede i artiklen 'Status og baggrund for teologisk uddannelse i tværkulturel sammenhæng', og som tog afsæt i fællesskaber, der deler evangeliet, bevarer freden og holder kirken sammen. Derfor foreslår jeg nu, at vi tilføjer, at en agenda for teologisk uddannelse bæres af en vision om fællesskaber, hvor evangeliet deles i frihed, freden bevares uden brug af vold, og kirken holdes sammen af Ånden og derved bliver det sted, hvor der er frihed for forskellige mennesker til at være og møde hinanden og Gud.

Det tredje element i en agenda for støtte til teologisk uddannelse handler altså om teologiens kritiske potentiale. Skal vi støtte dette aspekt fra dansk side, må vi være opmærksomme på, at kritik har en særlig prominent status i Europa som følge af oplysningstiden og den rationalisme, der fulgte deraf. For at undgå at vi laver kultureksport af europæisk tankegods, hvor godt det end er, foreslår jeg, at det tredje væsentlige element i en agenda identificeres som en bevægelse ad fontes, 'til

kilderne'. Hvor teologisk uddannelse knytter mennesker til kilderne i kristenlivet, til Bibel, bøn og historien (WCC/WOCATI 2011, 26), opstår den dynamik, der i alle kulturer skaber rum til det gode menighedsliv og vender sig kritisk mod det livsødelæggende. Konkret kan det udføres på en masse måder, for eksempel i form af støtte til bibelske studier (Werner 2010, 285-301), analyse af sociale udfordringer (jf. pkt.A) og inkludering af interreligiøse relationer (dialog) i curriculum (jf. pkt.F).

Afrunding

Med disse kondenserede udkast har jeg skitseret tre væsentlige elementer, som bør indgå i overvejelserne om støtte til teologisk uddannelse fra en dansk sammenhæng. Det er muligheder, som ikke kun berører udviklingen i Syd, men også udfordrer opfattelser og praksis i Danmark: Prioriterer vi rigtigt, når vi støtter teologisk uddannelse? Arbejder vi med en partnerskabs-forståelse, der rent faktisk tillader partnere at påvirke vores måde at støtte på? Er vi klar til at arbejde i fællesskaber, både i Danmark og i udlandet, hvor udfordringerne kræver det? Og, er der nogle af disse elementer, som er en udfordring til, hvordan vi selv forstår teologisk uddannelse i Danmark? Hovedsagen er dog, at der rent faktisk er reelle muligheder for at støtte teologisk uddannelse, selv

fra en relativt lille dansk kulturkreds, og dermed direkte adressere nogle af de udfordringer, som truer såvel kristentroens som menigheders integritet. I Syd såvel som i Nord.

Litteratur

Bevans, Stephen

1992 *Models of Contextual Theology. Revised and Expanded Edition*, Maryknoll: Orbis.

2015 "Theological Education as Missi-
onary Formation" i: Bevans, Chai,
Jennings, Jørgensen and Werner
(red.), *Reflecting and Equipping
for Christian Mission. Regnum
Edinburgh Centenary Series, vol.27*.
Oxford, Regnum).

Bernhardt, Reinhold

2010 "Bolognization of Theological
Education in Germany and Switzer-
land" i: Werner, D., Esterline, D.,
Kang, N., Raja, J. (red.), *Handbook
of Theological Education in World
Christianity. Theological Perspecti-
ves – Regional Surveys – Ecumenical
Trends*. Oxford: Regnum.

Biehl, Michael

2013 *Response to the 'Global Survey on
Theological Education'*, upubliceret.

Birmingham Process

2011 *Agenda 21 for Common Collabo-
ration in Theological Education –
Findings of the Birmingham Process*:
[http://www.oikoumene.org/en/
resources/documents/wcc-program-
mes/education-and-ecumenical-for-
mation/ete/wcc-programme-on-ecu-
menical-theological-education/
common-collaboration-in-theologi-
cal-education](http://www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-programmes/education-and-ecumenical-formation/ete/wcc-programme-on-ecumenical-theological-education/common-collaboration-in-theological-education).

Centre for Development and Enterprise, CDE

2008 *Under the Radar. Pentecostalism in*

*South Africa and its Potential Social
and Economic Role. CDE in Depth*,
no.7.

Communique of the International Consultati-
on on Ecumenical Partnership in Theological
Education and Theological Scholarships
Program

2012 Hamburg, April 2012, i: *Internati-
onal Review of Mission*, November
2012.

Dunn, James D.G.

1998 *The Christ and the Spirit. Collected
Essays of James D.G. Dunn, volume
2: Pneumatology*. Edinburgh, T&T
Clark.

Esterline, D., Werner, D., Johnson, T (red.)

2013 *Global Survey on Theological Educa-
tion 2011-2013. Summary of Main
Findings*, (for WCC 10th Assembly in
Busan).

Fearon, Josiah Idowu

2015 "Rejection of violence. Interview
by Arngeir Langås" i: *Ny Mission*,
no.29.

Global University Network for Innovation

2017 *Higher Education in the World.
Towards a Socially Responsible
University: Balancing the Global with
the Local*, Report 6.

Hardy, Steven A.

2006 *Excellence in Theological Education.
Effective Training for Church Lea-
ders*. Edenvale, South Africa: SIM.

Hauerwas, Stanley

2007 *The State of the University. Acade-
mic Knowledge and the Knowledge
of God*. Oxford: Blackwell.

Hermann, Stefan

2016 *Hvor står kampen om dannelsen?*
København: Informations Forlag.

- Lausanne Movement
2011 *Cape Town erklæringen. Et kald til at tage del i Guds mission.* Fredericia: Lohse.
- Longkumer, A., Po Ho Huang & Uta André (red.)
2016 *Theological Education and Theology of Life. Transformative Christian Leadership in the Twenty-First Century. A Festschrift for Dietrich Werner.* Oxford: Regnum.
- Ludwig, Frieder
2016 "Intercultural Perspectives on Education" i: Atola Longkumer, Michael Biehl, and Jørgen Skov Sørensen (red), *Mission and Power: History, Relevance and Perils*, Regnum Edinburgh Centenary Series, vol.33. Oxford: Regnum.
- LWF
2015 *Religious Identity and Renewal in the Twenty-First Century. Jewish, Christian and Muslim Explorations*, LWF Documentation vol.60. Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt.
- Mogensen, Mogens
2008 *Teologisk (ud)dannelse i en missional kirke*, Ny Mission nr. 14, 2008.
- Mugambi, Jesse N.K.
2013 "The future of theological education in Africa and the challenges it faces" i: Isabel A. Phiri and D. Werner (red.), *Handbook of Theological Education in Africa*. Oxford, Regnum.
- Nielsen, Erik W.
1965 "Det teologiske uddannelsesfond" i: *Nordisk Missionstidsskrift*, vol.1/1965.
- Petersen, H.
2017 "Moral Life and the Religious Other". Udgives i publikation fra St Paul's University.
- Ramachandran, Vinoth
2008 *Subverting Global Myths. Theology and the Public Issues Shaping our World.* Downers Grove: IVP.
- Rubenson, Samuel
2017 "Därför blev Gud människa" i: *Pilgrim* no.2/24.ärgang.
- Senate of Serampore College
2017 *Theological Education and Ministerial Formation. A Dialogue between Church Leaders and Theological Educators*, Communique.
- TTS
2011 *Impact Study Report of Theological Education in Tamilnadu Theological Seminary, Arasaradi, Madurai.* Upubliceret rapport.
- UNESCO
2014 *Position Paper on Education Post-2015.* UNESCO, ED-14/EFA/Post-2015/1.
2016 *Education for People and Planet. Creating Sustainable Futures for All.* UNESCO, GEM report, Summary.
- Volf, Miroslav
1996 *Exclusion and Embrace. A Theological Exploration of Identity, Otherness and Reconciliation.* Nashville: Abingdon Press.
- Werner, D., Esterline, D., Kang, N., Raja, J.,(red.)
2010 *Handbook of Theological Education in World Christianity. Theological Perspectives – Regional Surveys – Ecumenical Trends.* Oxford: Regnum.
- Werner, D.
2015 "Theological Education in the Changing Context of World Christianity: An Unfinished Agenda. Global and Ecumenical Perspectives from the Edinburgh 2010 Process and Beyond" i: S.Beavans et al., *Reflecting on and Equipping for Christian Mission.* Oxford: Regnum.

World Council of Churches (WCC) / WOCATI
2011 Theological Education in World Christianity. World Report on the Future of Theological Education in the 21st Century. ETE/WOCATI, 2009; reprint 2011.

World Council of Church (WCC)

- 2013 "Statement on the Politization of Religion and Rights of Religious Minorities". KV dokument til Busan-konference i 2013.
- 2013b "Moral Discernment in the Churches. A study Document", Faith and Order Paper No. 215. Geneve: WCC publication.
- 2013c "The Church Towards a Common Vision", Faith and Order Paper no.214. Geneve: WCC publication.

Yong, Amos

- 2016 "Towards a Trinitarian Theology of Religion: Pentecostal-Evangelical and Missiological Elaboration" i: *International Bulletin of Missionary Research*, vol. 40(4).

Note

1. Referencer i denne tekst til alfabetisk nummererede punkter, f.eks. 'pkt.A', viser tilbage til den oversigt over mulige samarbejdsområder, som blev præsenteret i den forudgående artikel "Agenda TE: Status og baggrund for teologisk uddannelse i tværkulturel sammenhæng", i indeværende nummer af Ny Mission, med afsæt i en artikel af Dietrich Werner (Werner 2015). (En del af Werners artikel er genoptrykt ovenfor i dansk oversættelse).

Henrik Sonne Petersen, f. 1964, cand.theol. og ph.d. i filosofi, teologisk rådgiver i Danmission. Sammen med Jonas A. Jørgensen tovholder for DMR's Forum for teologisk uddannelse i det Globale Syd.

A Strategic Approach to Investing in the Theological Enterprise of the Global South

By Stuart Brooking

The article provides an introduction to the theological education scene in the Global South. It describes the great need for more training to ensure the growth and purity of the Church. Suggestions are made to inform wise investment into this part of the mission field.

I am pleased to make this contribution to Ny Mission, and hope it will provide a guide and talking point for the broader topic of theological education within the bounds of mission. Let me begin in a very un-Western way. I will introduce myself. That will link the person to the ideas in a way that is less important in Western education, but of far greater importance in the Global South. Additionally, knowing of my experience will help to give context to my comments. That will assist the reader to judge the relevance of these comments for their own context. This too is a critical concept, because understanding the differences in context is a key issue throughout this whole article.

I came to know the Lord in my early teen years and have had the privilege of serving God since that time. I studied theology in Australia and for 10 years

served in church based ministry in evangelical Anglican churches. I then headed up a national society of evangelists and for the past fifteen years I have led the inter-denominational ministry of Overseas Council Australia (OCA). Our work seeks to contribute directly to theological education in the Global South by providing funds, training and consultation with leaders of theological institutions. OCA is part of a wider network of Overseas Councils that works cooperatively to lift the capacity of evangelical theological institutions in the Global South. It has been my privilege to visit nearly 200 theological institutions in 50 countries. OCA partners directly with over 40 of these institutions, primarily in Asia, the Middle East, and Africa. The OC network works with over 200 of the leading evangelical theological institutions and includes the regions of Latin America and Eastern Europe. My doc-

toral work explored Western influences on theological education in the Global South.

If we were together in person you would ask me if my family was well, and I would give a long or short answer. Then I would ask the same of you. We would be ready to talk.

The Manifold Needs and Character of Theological Education

The aim of this article is to provide a guide to understanding the theological education scene in the Global South and to provide principles for healthy engagement in that scene as Western leaders.

The first thing to note is that the theological education scene in the Global South is not a single entity, but rather a plurality. Hence, the term ‘theological institutions’ is used here to refer to what are variously called seminaries, theological schools, Bible colleges, and departments of theology/religion within a university. While educational distinctions are often made between these institutions, grass roots training and non-formal training programs, for our purposes here these are also included, since they are part of the training of leaders for mission and ministry.

In the leadership of the church the-

re are various levels of education needed, depending on the ministry to be undertaken. The expectations vary greatly between the West and the Global South, but that is not the only division in expectations. In many countries it is clear that there are higher expectations in the cities than in the rural areas. Educated city church members expect their pastors to have greater educational competence.

One way to understand the need in the Global South is to grasp the level of sophistication of ministry training necessary to grow the church in purity and numbers. At the very least, the following numbers are needed, but in many countries the leadership training so far achieved is far short of this level.

We could stylise the leadership need of the church in this way:

- 1 leader in 10 needs certificate level training – to lead a small group
- 1 leader in 100 needs diploma level training – to lead a congregation
- 1 leader in 1,000 needs degree level training – to lead multiple congregations
- 1 leader in 10,000 needs masters level training – to lead denominations and teach in theological institutions
- 1 leader in 100,000 needs doctoral level training – to lead and teach

in theological institutions and to write books for the context.

To put that in context, there are about 500 million Christians in Africa, suggesting they need about 5,000 PhD trained leaders for the church. My estimate is that there is well under 1,000 currently across the continent. At the lowest academic level, our organisation is currently involved in a training program for 550 pastors who lead churches, but do not have a recognised level of training even at certificate level. This is just a portion of the need in one city in Africa.

It is important to notice also that there is an essential connection between each level of training. Without the highly trained there can be no training lower down. Without the lower levels there is no pipeline to get the higher levels. Various mission groups focus on one or other aspect of this chain, sometimes disparaging the other levels, but all levels are needed for the church to have the leaders it needs. The logic of this is often ignored because one worker has a passion for one level or the other. The rhetoric of fund-raising sometimes dismisses the organic wholeness of the theological enterprise. I have observed in India, for example, strong proponents of grass roots training dismiss the importance of higher level theological

training. Invariably these people themselves have a doctorate where they formally studied informal education methods. Furthermore, they know that their under-leaders need higher levels of theological training to implement their training task better.

The Last Century of Theological Education

While there are some theological institutions in the Global South with an earlier history, most are less than one hundred years old. The majority of those newer ones were begun in or since the 1970s. These are young institutions and their capacity, indeed the capacity of the whole theological system, is reflected in that. Added to that institutional immaturity is the characteristic that most were begun by Western missionaries. The transition to local leadership is uneven, though gathering pace, and in many places is now complete. However, many remnant issues of this foundation are ongoing.

Let me give a slightly strident and negative interpretation of what has been happening. This will balance out our natural tendency to notice the success stories, particularly those with which we have some personal engagement. My comments come from both formal research and dozens of private conversations with Christian leaders in the

Global South. The 'common history' of Western foundations flavours so much of what theological education looks like in the Global South. Several features are thus 'normalised', but that normality needs examination and critique.

Education curricula and methods have been dominated by the Western tradition. It made sense for a few missionary teachers when starting a new theological institution to 'use their class notes' from when they studied, to get their new college started. With so many issues to deal with there was little capacity to develop new curriculum content and methods suitable for the new context. In practice, and sometimes in theory it was assumed that the Western educational method and context were the right ones for every context. This is one factor that has inclined the world to the hegemony of the Western model. Of course, this hegemony is being challenged, but more of that below. The current similarity of theological education globally is convenient for Westerners, both psychologically and practically, but it is not missiologically sophisticated.

Another normal pattern and a further driver of the Western hegemony is the relocation of 'the best and brightest' to study in the West. The problem is

that many stay in the West due to the new opportunities, or to care for family members. Others return but are disempowered for a teaching or leadership ministry in the original context. What is intended to do good for the country in the Global South, in fact leads to a depletion of the local church's most precious resource – its potential next generation of leaders.

Withdrawal of support by founding mission agencies over the past few decades is normal. What was begun by the missionaries in the middle of the 20th Century has now changed, since the Westerners are no longer present. This can leave behind structures, both physical and organisational, that are unsupportable, and patterns of ministry that are irrelevant for the context. The common complaint heard by the author is that 'they didn't teach us how to do these things, but they are disappointed in us when we can't keep the same operations running, and now they are withdrawing the funds'. While this issue is crippling for some theological institutions, others are inventing new ways to fund their ministry, or looking to train people in more cost-effective ways. This is especially the case at the more grass-roots level training, where practical mission training may be in low cost venues for short periods of time (e.g. 3-6 months). Theological educa-

tion at the higher levels is always more costly and complicated to achieve.

One important concept to reflect on relates to the hegemony of the Western curriculum and the common observation that the church lacks depth. One oft-quoted aphorism is that 'in Africa the church is a mile wide and an inch deep'. Of course, there are many places where that is not true, such as the faithful witness of the Ugandan martyrs under the rule of Idi Amin in the 1970's. However, the saying points to the common problem of syncretistic belief throughout the continent. One possible contributing factor to this problem is the imported curriculum. Being designed for a Western context, it was incapable of delivering to the church a profound critique of the local culture and religious beliefs. Without this critique, the depth of transformation within believers and within society was not possible. Thus, a shallowness to the faith became the norm.

Evangelical Theological Education Frees Itself from the West

As suggested in the above discussion there is a growing awareness of the need for contextualised theologising. This agenda is actively promoted within ICETE and its member organisations. There is a considerable attempt to build

scholars in the Global South who can be thought leaders for their country and region. New commentaries, single volumes and series have been published in the past decade which seek to give voice to the scholarship. The single volume Africa Bible Commentary, and the Asia Bible Commentary Series, are examples of this in the Biblical Studies field. A growing number of theological and missiological texts are being actively encouraged through writers, workshops and publishers such as Langham Literature, Asia Theological Association, and ICETE itself.

Twenty years ago, there were very few options for higher theological studies which were of an evangelical persuasion in the Global South. Now most regions have several options. Probably the least served area is Latin America where doctoral students still need to travel to the West, or work online. Asia and Africa now have numerous options, though much work is still needed to strengthen these programs.

This new strength has shifted the needs of the institutions and the capacity of Westerners to contribute at the higher levels. For example, in the leading 30 evangelical theological institutions in the Global South, any visiting lecturers would need to have a doctoral degree to make a contribution. If you consider

the next few hundred institutions, a masters degree would be a minimum to contribute, even as a visiting lecturer.

This description of the growing competence of theological institutions in the Global South is rendering the contribution by the West somewhat obsolete in both theological contribution and personnel. The Western scholarship does not theologise around the critical issues such as poverty, injustice, post-colonialism, persecution, and multi-faith contexts. Of course, there are some Western scholars who engage frequently in the Global South and are appreciated for that. Their contribution however is to take up the issues of the Global South, rather than to stay within the confines of the questions raised in the West.

In the last five years there has been a growing attempt by ICETE, assisted by the Overseas Council Network and other partners, to foster greater contextualisation of curricula in the Global South. The mechanism has been to research the context by focussing on the graduates of the institutions. This was commonly done through graduate research on graduation day, but this new focus has been on the subsequent years of ministry. Research has been undertaken to find out what do the graduates actually do five and ten years after train-

ing, and whether it is actually worth it? Is it making a difference to the church in the first place, and to the local community?

Several dozen theological institutions have now undertaken such research and begun making changes to their curricula. The outcome is likely to shift the curriculum further from the Western models and create each one different from the other. While the broad parameters of higher education would be a much harder thing to alter, the trend is towards each institution becoming more specialised on its country or region. This is not to be thought of just in terms of an addition to the content, but more substantive. It is starting to impact the shape of the theologising, the methods of assessment, the discipline codes, and the missional engagements. In turn, I suspect, these ideas will influence Western theological institutions more too, and accelerate this concept which has been developing in pockets of the Western theological scene for a decade.

The implications of these changes are significant for future discussions of theological education globally and for individuals who seek to engage from the West to the Global South. The points of commonality will decrease, and thus the task of engagement will become

more complex. The convenience for Westerners will diminish, and the challenge to understand the context and the way of teaching into it will be even more difficult: more difficult and more effective for preparing students for their real context.

The Vision for Theological Education is a Better World

Before Christ returns, we long for, and pray for His will to be done. The goodness of Christ's rule has the potential to bring blessings to the nations. We rightly hope to see Christ's kingdom extend to every culture. His word will thus critique what is bad, and affirm what is good in every culture. Such a vision requires a pure and passionate church. That church needs a competent and committed leadership. Those leaders need high quality and relevant theological education.

Early in my role with OCA, I tried to theologise on the 200-year goal of the organisation. What actually did we want to see? The need, and therefore our desire, was to see each country, or even each major people group with a theological institution or many institutions. The whole system in each area of the Global South would be capable of training leaders to maintain the purity and promote the mission of the church. Each theological system would be ca-

pable of theologising for their place, so that they would both affirm and critique the culture, according to the Scriptures. Building on this, each place would have its own specialisation based on the needs of the church and the missionary task before them. This would impact the preferences of students as regards where they studied, particularly those with a missionary call. For missionally oriented theological training they would go to the destination place to study, rather than repeating the current pattern where they 'fill up' in the West and then go off to 'pour out' in the mission field. The advantage of this is that they are being formed theologically in the place where they are seeking to minister. They also have the inestimable advantage of building a network of peers in the region with whom they will work in the decades ahead.

At the level of the faculty each one would be enriched by having faculty members come from a variety of background cultures to enrich the learning for students. Currently, this remains the possibility for wealthy Western institutions, but in the future others could enjoy that richness too. The missionary faculty would come from a variety of places, and no longer be associated with a dominant cultural group as has traditionally been the case. Rather, they would come to enrich a new pla-

ce, coming as equals and learners. This diversity in faculty would further accelerate the capacity of the learning environment to critique culture and purify the church for mission.

The students of these institutions would experience a curriculum that would deeply challenge their worldview and create such an understanding of the Scriptures that they would be empowered to minister in the context they enter.

The result of this would be that the church members would be challenged to grow personally, and corporately to renounce what is wrong in their culture and embrace what is good. They would minister intentionally in their context to bring the values and message of the kingdom to their culture, society and neighbours. The worship of Christ would extend to all corners, and bring blessing to many.

Thankfully we each can see glimpses of this description in different places of theological education. The goal is for it to be established in every part of the world. The challenge for the reader is to discover what part they might have in reaching that goal.

Strategic Investing – do’s and don’ts

Investing in the theological education

of the Global South is not just about funds. It includes our prayers. Potentially it includes our time and talents as well. Let me suggest a few ways to pursue a constructive engagement in mission and the theological education enterprise in the Global South:

To Christian people my encouragement is to incorporate the work of theological education into their prayers and giving. This is a vital link in the chain of growing the church in both numbers and in purity.

For those in church leadership my encouragement is to help their church members to understand how important theological education is. Just as it is imperative to be well trained in the West, even more it is needed in the Global South where the church has extra stresses, sometimes of persecution, and sometimes of great growth.

For those who want to pursue mission work in theological education my encouragement is this: Study your undergraduate degree in your home country. Study your masters in the country or region where you hope to serve. It is usually quite cheap to do so. You have the advantage of learning language in situ. You form your theological concepts in a cross-cultural environment and you build up a cohort of ministry friends whom you will value for decades to

come. After this, it matters less where you do doctoral studies, though my encouragement is not to return full-time to the West. Study part-time in the West, or in your mission environment. This last point is just from a practical observation based on the shortness of most time commitments of Western missionaries. It used to be common that people stayed a lifetime on the mission field. This is now reduced to ten years. I have often observed the Western missionary complete a doctorate with relevance to the mission field only to return to the West soon after due to the needs of children or parents. These things often seem to coincide. I understand how these choices arise, but part-time doctoral work keeps your value in the mission field longer, and it avoids the irony and cost to the kingdom of committing to deeper preparation for a context that you then leave.

For those in mission leadership who are seeking to relate to theological institutions in the Global South my encouragement is this: critique not just your motivations for action, but the long-term outcomes of your actions. My doctoral work focussed on Western influences on theological education in the Global South. It was an attempt to understand how institutions related and how successful the relationships were, particularly whether the prac-

tice of partnership really matched the rhetoric. Overall, it was a mixed story. There were some wonderful examples of Western missions empowering local development of theological institutions, but there were also continuing tales of cultural imperialism and control. However, every Western organisation had a rhetoric of partnership and generosity. My critique is that the leadership of the Western missions had failed to see that good intentions are not sufficient. Leadership in these cross-cultural, post-colonial contexts requires constant examination of outcomes, not just intentions. Let me give just one example. As mentioned above, many young leaders from the Global South have been given scholarships to study in the West. The intention was always good. The outcomes were often, even if not always, problematic for the person, for the family, for the sending church or institution. Good intentions with poor outcomes. Why then is this pattern still repeated with such frequency today? There are other options that have good intentions result in good outcomes. They are harder sometimes, but they are much better.

My appeal to mission leaders is to self-critique, or allow others to critique your methods and the outcomes of your work. And pray for me and OCA, as we seek to do the same.

Epilogue

The aim of this article has been to help the reader get an overview of theological education in the Global South. I hope too there is some sense of self-discovery, and perhaps even a possibility of self-critique. This has been my journey over fifteen years and is has been good for the soul, and perhaps a little good for the world. May the Lord strengthen you as you engage in his world in a strategic and healthy way.

Websites

icete-edu.org. International Commission on Evangelical Theological Education. This gives links to papers and upcoming conferences and to its regional accrediting bodies.

ataasia.com. Asia Theological Association is one of the nine bodies within ICETE. You can access resources from their publishing department.

overseas-training.org. This is the website of Overseas Council Europe, based in Germany. It gives an overview of the methodology and some current projects.

Annotated Bibliography

Brooking, S.M.

- 2015 *Western influences on theological education in the developing world*

with case studies on Sri Lanka and Papua New Guinea (Unpublished thesis). University of Sydney.
Can be downloaded from library catalogues.

Brooking, S.M. (ed.)

- 2018 *Is it working: researching context to improve curriculum: a resource book for theological schools*, ICETE/Langham Publishing (Forthcoming). Features articles from the ICETE Triennial conference in 2015. The topic is on theological institutions researching their context to change their curriculum.

Ro, B.R., Gnanakan, K. and Shao, J.

New Era New Vision: Celebrating 40 Years of the Asia Theological Association. Quezon City, Philippines: ATA
This gives a good overview of the development of the ATA and picks up some of the history that is included in this article.

Shaw, P.

- 2014 *Transforming Theological Education: A Practical Handbook for Integrative Learning*. Langham Global Library
This has become a widely used guide for theological institutions in the Global South to explore the way of constructing curriculum in a non-Western context, and in some Western contexts too.

Rev Dr Stuart Brooking is Executive Director of Overseas Council Australia, an inter-denominational mission committed to strengthening leadership development in the Global South. He has degrees in theology, psychology, history, business and education. His doctoral work was an integrative piece on the Western influences on theological education in the Global South. He lives with his wife Marion near Sydney, Australia. They have three grown children.

Fra trykpresse til mobilteknologi

Af Mette og Alex Bjergbæk Klausen

Reformatorerne gjorde brug af trykpressen, den tids nye informations-teknologi, til at sprede evangeliet til alle folk. Nutidens mobilteknologi-er byder på tilsvarende muligheder. The Relay Trust er en organisation, der arbejder for at udnytte disse muligheder til at sprede teologisk un-dervisning i Afrika. Den traditionelle vestlige institutionaliserede teolo-giuddannelse er for tung til og svarer ikke til behovene her. Med mobil-teknologierne er det imidlertid muligt at nå græsrødderne med lokalt relevante undervisningstilbud.

I 2017 markerede vi 500-året for den reformation, der ændrede vores syn på Gud og kirke for bestandigt. Martin Luther og andre reformatorer pillede i pudset og fik mure til at styrte sammen. Kristendommen lod sig ikke længere kontrollere af autoriteterne. Den kom ud til folket og blev sat fri, hjulpet på vej af datidens moderne teknologi. Nu-tidens teknologi rummer lignende mu-ligheder for at frigive kristendommen. Tør vi benytte os af den?

Reformationen benyttede tidens teknologi

Nyere forskning har fremhævet opfin-delsen af trykpressen som den primære årsag til, at reformationen overhove-det kunne finde sted (McGrath 2007, 25). Havde Martin Luther levet før år 1450, var han sandsynligvis endt som en

ukendt katolsk munk. Hans tanker ville aldrig have sat andet i kog end hans eget sind, da han let kunne ties ihjel eller ryddes af vejen (ligesom tilfældet var med Jan Hus, en reformator der blev brændt på bålet som kætter i 1415).

Det banebrydende ved trykpressen var, at den muliggjorde vidensdeling. Tid-ligere var man afhængig af munkenes sirligt håndkopierede skrifter. Nu kunne publikationer mangfoldiggøres hurtigt og billigt. Reformatorernes tanker kun-ne derfor deles med befolkningen uden nogen form for censur. Trykpressen gav masserne (enhver, der kunne læse) ad-gang til viden, og viden er magt. Det er ikke for ingenting, at den bliver kaldt årtusindets opfindelse.

Evangeliet blev for folket

Martin Luther gjorde til fulde brug af

den moderne teknologis muligheder i evangeliets tjeneste. Hans absolutte genistreg var oversættelsen af Bibelen til modersmålet. Med hjælp fra trykpressen sikrede han dermed, at Bibelens budskab både fysisk og forståelsesmæssigt nåede ud til folket. Dette dannede grundlaget for det almene præstedømme: At alle er lige over for Gud, uanset stand. Guds ord blev sat frit.

Men det skete ikke uden ofre. Kirken eksploderede i utallige grene, hvoraf nogle var meget radikale i deres reformiver. Total frihed førte til totalt kaos, og der opstod religionskrige i Europa i forsoget på at kontrollere de nye strømninger.

Ny teknologi – ny reformation?

Vi er nu trådt ind i et nyt årtusinde med nye muligheder og nye faldgruber. Den gamle trykpresse mister gradvist sin relevans, idet der bliver længere og længere mellem de trykte bøger. Folk "læser" stadig, men nye medier har taget over. Bøgernes fortællinger formidles i stigende grad gennem filmatiseringer, mens traditionelle bøger bliver gjort tilgængelige i elektronisk format eller som lydbøger.

En ny teknologi har overtaget informationsmarkedet, og den er ikke begrænset af trykpressens logistiske udfordringer med at distribuere materialer. Ved

et enkelt klik kan budskaber på et splitsekund sendes ud over hele jorden. Informationer deles i stigende grad gennem folks private online netværk.

Dette fænomen blev yderligere forstærket med opfindelsen af smartteknologien, hvor mobile småcomputere (mobiltelefoner, tablets og så videre) inddrages i hverdagslivet på helt nye måder. Apple lancerede den første iPhone i 2007, men allerede nu har teknologien revolutioneret vores måde at kommunikere på. Tekst erstattes af 'emojis' (humørikoner), billeder, video- og audiosekvenser. Noter erstattes af fotografier. Folk er tilgængelige døgnet rundt og i enhver situation. Privatlivet er blevet kollektivt i den virtuelle verden. Alle kan dele viden, og modtagerne kan frit tage til genmæle. Mobilteknologien har stort potentiale for at blive dette årtusindes største opfindelse.

Ligesom trykpressen har mobilteknologien en bagside, som må tages i betragtning. Mobilteknologien er nemlig endnu vanskeligere at kontrollere end trykpressen. Den inddrager de marginaliserede i verdens glemte afkroge og leder dem tage til genmæle, hvilket både kan være ubelejligt, udfordrende og potentielt samfundsomvæltende - og dermed farligt. Vidensdelingen er blevet til to- eller flervejskommunikation

uden nogen form for censur. Den kan bruges og misbruges af enhver og giver dermed også plads til 'falske nyheder' (vildledning forklædt som fakta), 'shitstorms' (kollektiv harme udtrykt offentligt) og 'scam mails' (svindelnumre og bedrageri udbredt via e-mail). Også denne opfindelse efterlader ofre i sit kølvand.

Spørgsmålet er derfor, om vi ligesom vores reformatoriske foregangsmænd vover at gøre brug af vores tids teknologi i evangeliets tjeneste og løbe risikoen for en ny reformation af verdenskirken? Ingen kan vide, hvad der sker, når evangeliet gives frit for alle; det kan blive misbrugt til vildledning (fremgangsteologi og falske profeter) og vold (kristne militser), men det kan også bruges til velsignelse og frelse. Uanset hvad, vil det forandre kirken af i dag.

Evangeliet er for verden

Hvis vi skal gøre alvor af missionsbefalingen om at gå hen og gøre alle folkeslagene til Jesu disciple (Matt 28,19), må vi bevæge os derhen, hvor folk er, tale et sprog, folk forstår, og benytte os af de kommunikationsformer, folk bruger. Ligesom reformatorerne må vi vove at gøre brug af alle virkemidler til at forkynde evangeliet så vidt og bredt som muligt og på en måde, folk forstår. I dag lever mange gennem deres mobi-

le enheder, så det er der, vi må bevæge os hen, hvis vi vil møde mennesker. Og så må vi stole på, at Gud har kontrollen.

Lykkes det at møde folk på en relevant måde, vil de svare, og dele deres tanker til gensidig inspiration, provokation og forandring. De vil også selv bringe stoffet videre ud i verden gennem deres egne netværk på diverse sociale medier.

Vi mener derfor ikke, at spørgsmålet er, om vi skal bruge teknologien, men rettere hvordan vi bedst bruger den i evangeliets tjeneste. Vi må være forberedte og søge at mindske risikoen for misbrug, men ikke lade frygten herfor afholde os fra at benytte os af alle givne muligheder for evangeliets udbredelse.

Et stafetløb kræver mange deltagere

The Relay Trust blev grundlagt på en café i London i august 2016 som udmøntningen af Neil Smith's og vores fælles vision for uddannelse af kirkeledere. 'Relay' betyder 'stafetløb' på engelsk, og navnet er valgt for både at udtrykke bevægelsen i at bringe evangeliet videre og behovet for samarbejde. Vi er nu fem ansatte i Europa, og vi arbejder i tæt samarbejde med kirker i Afrika, der har et klart defineret behov for og ønske om at uddanne kirkeledere. I fællesskab med disse søger vi at

finde rette niveau, indhold og form for uddannelse, så vi kan sætte stafetløbet godt i gang.

The Relay Trust støtter allerede mange forskellige tiltag til teologisk undervisning i Afrika. Det nye er, at vi vil eksperimentere med at inddrage mobilteknologi og dermed gøre brug af de nye muligheder, teknologien tilvejebringer. Vi arbejder derfor på at samle informationer om, hvilke relevante programmer og materiel, der allerede findes på markedet, og hvordan folk bruger medierne. Vi har lært meget af andres erfaringer med uddannelse af kirkeledere på forskellige niveauer, og hvordan andre bruger mobilteknologi i evangeliets tjeneste. Endnu har vi ikke fundet nogen, der har brugt teknologi- en så omfattende til undervisning under de forhold eller på de niveauer, vi planlægger.

Indledningsvis sætter vi alt op på lukkede computersystemer, som ikke er afhængige af internettet, der endnu er for ustabil (og dyrt) flere steder i Afrika. Ligeledes supplerer vi den elektroniske undervisning med trykte materialer og almindelig tavleundervisning for at give en blid introduktion til den mobile omstilling. De indledende undersøgelser er foretaget, og kirkerne, både på ledelsesplan og blandt de adspurgte lægfolk, er begejstrede.

Vi begynder med pilotprojekter i Sierra Leone og Guinea i begyndelsen af 2018. Det er et godt sted at teste idéerne: Vi arbejder her med tre forskellige kirker med meget forskellige behov og 6 forskellige sprog, hvoraf flere næsten udelukkende er mundtlige. Hvis det lykkes her, burde det kunne lykkes hvor som helst!

Hvordan bliver man en dygtig kirkeleder?

Hvad skal der til for at uddanne en dygtig kirkeleder? I Nord forventer vi, at præster er højtuddannede akademikere, skolet i alle de klassiske teologiske discipliner. Kravene i Syd er anderledes. Gennem samtaler med vores samarbejdskirker er det blevet klart, at de vægter personlig integritet langt højere end uddannelsesniveau. Troen må udledes for at være autentisk. Evangeliet skal forkyndes i både ord og handling. Hvis teologien alene fokuserer på de akademiske discipliner, bliver den uvedkommende. De fleste vil nok være enige i dette, men alligevel er der en altovervejende vægt på teori (hoved) frem for praksis (hænder) og personlig overbevisning (hjerte) i præsters uddannelse i Nord.

De teologiske uddannelsesinstitutioner i Afrika følger desværre et vestligt forbillede, og ofte er de eneste tilgængelige studiematerialer doneret fra vesten.

Det resulterer i, at de præster, der uddannes på disse institutioner, har svært ved at besvare menighedens spørgsmål. Disse spørgsmål er ofte følelsesbaserede eller praktisk orienterede og opstået i kristendommens møde med den lokale kultur og religion og dermed dybt kontekstuelle.

Resultatet er, at præsterne bliver mødt med skepsis eller direkte afvisning. Dette gælder i særlig grad i landområderne, hvor behovet for nye kirkeledere er størst. Desuden ønsker højtuddannede teologer ikke at være præster i landsbyen, når de under deres uddannelse først har fået smag for bylivet. Landmenighederne bliver derfor ladet i stikken. De er sårbare over for misforståelser og vildledning, og uden vejledning har de vanskeligt ved at vokse i tro.

Det nuværende uddannelsessystem rammer således forbi målet. Der er brug for en teologi, som kan favne det hele menneske og tale ind i den kontekst, hvori den skal bruges. Kirkerne mangler levende vidnesbyrd, ikke blot teoretiske akademikere, derfor skal uddannelsen målrettes dette behov frem for samfundets forventninger.

Græsrodder er svære at nå

Kirkerne har for længst indset problemet og forsøgt at løse det med forskellige tiltag. Målet er at danne gode

kristne uanset deres faglige niveau, og lade dem lede kirkerne i deres egen kontekst. Det gælder om at nære græsrodderne, så de kan vokse sig stærke. Men hvordan når vi – The Relay Trust og vores samarbejdskirker – ud til disse lokale ledere? Udfordringerne står i kø: De bor ofte i fjerne landsbyer med dårlig infrastruktur, og mange har minimal eller slet ingen skolegang. Tager vi dem væk fra deres landsbyer for at udanne dem, vil både de, deres familie, menighed og lokalsamfund lide under deres fravær. De er de ressourcestærke, familiens hovedforsørgere og samfundets nøglepersoner, og der er ingen til at udfylde tomrummet i deres fravær.

For at løse opgaven, må vi sammen med kirkerne vove at tænke helt anderledes om teologisk uddannelse end den traditionelle vestlige model. Vi må fokusere på levet kristendom i den kontekst, hvor den finder sted, med masser af praktiske overvejelser og vejledninger. Det handler om kristen dannelse. Vi må skabe en skræddersyet uddannelse, der svarer til behovet. Her kan potentialerne i den mobile teknologi til fulde komme til udfoldelse.

Den mobile omstilling

Heldigvis finder den mobilteknologiske omstilling ikke blot sted i Nord. Den har taget Afrika med storm. Der er flere mobiltelefoner pr. indbygger på det

afrikanske kontinent end noget andet sted i verden. Gennemsnitligt har hver enkelt afrikaner to mobiltelefoner. Det er nødvendigt for at sikre dækningen, da de forskellige mobilselskaber ikke har samarbejdsaftaler på deres netværk. Faktisk er der nu flere mennesker, der har adgang til en mobiltelefon end til en tandbørste (Ahonen, 2017). Det handler om prioriteter. I Afrika er svaret klart: relationer frem for alt.

De mobile medier er endnu så nye på markedet, at de har nyhedsværdi. Det betyder, at der er stor interesse for brugen af mobilteknologi, og mange ønsker at lære mere. Mediet er attraktivt, ikke mindst blandt vores målgruppe: fremtidens kirkeledere.

Undervisning på de studerendes præmisser

Mobilteknologien giver en unik mulighed for at undervise kirkeledere, uanset hvor de er, og uden at gå på kompromis med indholdet af deres uddannelse. Vi kan udvikle et særligt undervisningsforløb til en bestemt kirke og afvikle det direkte i menighederne, så den kirkelige forankring sikres. Den studerende kan således udvikle sin teologi i dialog med den kontekst, hvori den skal bruges. Det er teologi fra neden. Behovet dikterer uddannelsen.

Fleksibilitet er kodeordet. Mobiltekno-

logien kan tilbyde løsninger, så et hold af studerende kan samles virtuelt på tværs af større afstande. Det bliver dermed muligt at undervise ganske få studerende i hver enkelt menighed, endda på forskellige niveauer, uden uoverskuelige omkostninger. Kirkerne kan selv komme til orde. De kan definere indholdet af (ud)dannelsen og selv formidle det gennem det medium og på det sprog, menighederne har brug for. I kontrast hertil er uddannelse af kirkeledere i dag ofte overladt til statsdrevne institutioner med andre hensyn for øje.

Det springende punkt er selve undervisningsformen. Teknologien må være let tilgængelig, også for de nye brugere, som muligvis aldrig har brugt en computer eller været på internettet. Det er her vores programmør kommer på banen, og hvor vi forsøger at gøre brug af alle tilgængelige erfaringer med mobilteknologi og teologisk undervisning. Formen skal synes logisk, indbydende og spændende, den skal inddrage de studerende og motivere til diskussioner og refleksioner.

Teknologi kan være løsningen

Dannelse finder sted i hjertet. At danne levende vidnesbyrd kræver, at uddannelsen rører hjertet, derfor må den foregå på hjertesproget. Det er et problem mange steder i Afrika. Flere afrikanske kulturer gør alene brug af

mundtlig formidling; det betyder, at selv hvis folk er i stand til at læse, findes der ikke en levende læsekultur; de finder derfor skriftsproget dødt og fremmedartet. Ofte er folk analfabeter på deres eget modersmål, mens skolesproget og dermed skriftsproget er deres andet eller tredje sprog. Det betyder, at selv hvis folk finder interesse i at læse, så bliver Bibelen ligesom alt andet læst på et fremmedsprog. Det skaber en uheldig distance.

Igen kan mobilteknologien tilbyde løsninger gennem lyd, video og illustrationer. Formidlingen behøver ikke længere at blive begrænset af de skriftlige udfordringer. Der er allerede meget relevant materiale tilgængeligt online, udarbejdet af forskellige organisationer verden over som deres bidrag til den "mobile" forkyndelse og evangelisation (*Mobile Ministry Forum* er et verdensomspændende netværk af kristne, der arbejder med moderne teknologi i evangeliets tjeneste). Store dele heraf er bibelformidling eller vejledning i kristendom, og kan derfor inddrages i kristne uddannelsesprogrammer.

Tro udtrykkes gennem kroppen. Selv de praktiske færdigheder, som en kirkeleder forventes at varetage, kan understøttes af den mobile teknologi. Undervisere kan gennem videopræsentationer demonstrere, hvad man gør, i

stedet for blot at fortælle om det (eks. praktiske ting som gode meditationsstillinger eller understøttende gestikulationer). De studerende kan se og gense demonstrationen så mange gange, de ønsker, og endda sætte underviseren på pause. Erfaringer fra Nigeria viser, at mange studerende på grund af disse fordele foretrækker videopræsentationer frem for levende undervisere. Studerende kan også optage sig selv og i fællesskab vurdere, om opgaven lykkes. Øvelsen kan sendes retur til underviseren for yderligere kommentarer. Vi har selv haft gode erfaringer med at optage studerendes prædikenøvelser til fælles evaluering. Samtidig opøves studerende i at bruge mobilteknologi i formidling, hvilket også kan bruges til forkyndelse og evangelisation.

Dette er begyndelsen

Dette er mobilteknologiens spæde begyndelse. Med de muligheder, der allerede foreligger, er det umuligt at forudsige, hvor vi ender. "Folkeslagene" er pludselig blevet tilgængelige på en helt ny måde, og vi behøver ikke engang at "gå" derhen for at være til stede med evangeliet. Ligesom vores reformatoriske foregangsmænd har vi en enestående mulighed for at bruge moderne teknologi i udbredelsen af evangeliet. Ligesom dengang er det ikke uden risici; det kan have uoversku-

elige og ukontrollerbare konsekvenser, men der er også uendelige muligheder. Stafet-staven er i vores hænder, tør vi trykke på 'send'?

Litteratur

Ahonen, Tomi
2017 Oplæg på Mobile Ministry Forum's consultation i Zelhem, Holland.
www.youtube.com/watch?v=IS-rQ9uqyCxY&t=39s

McGrath, Alister
2007 s London: SPCK.

Mobile Ministry Forum
<http://mobileministryforum.org>

Mette Bjergbæk Klausen, f. 1979, cand.theol. fra Aarhus Universitet, ansvarlig for internationale relationer og uddannelse i The Relay Trust. Tidligere missionær og teologisk underviser udsendt af Mission Afrika til Nigeria og Sierra Leone 2009-2016.

Alex Bjergbæk Klausen, f. 1979, cand.theol. fra Aarhus Universitet, ansvarlig for Public Relations og administrator i The Relay Trust. Tidligere missionær og teologisk underviser udsendt af Mission Afrika til Nigeria og Sierra Leone 2009-2016.

Training for the Future: Lessons in Theological Education from Africa's Great Lakes Region

By Jem Hovil

Jem Hovil, an Anglican Church leader and mission partner with over twenty years' experience of Africa's Great Lakes Region, considers directions theological education must take in the 21st century if it is to meet the challenges that lie ahead. In particular he looks at one growing local initiative, 'BUILD', and gleans lessons from that.

Changes and Challenges in Christianity Today

Recent transformations within global Christianity are well documented. As the Atlas of Global Christianity puts it, "Christianity has shifted dramatically to the South" and "the most dramatic difference... is in Africa – less than 10% Christian in 1910 but nearly 50% Christian in 2010, with sub-Saharan Africa well over 70% Christian" (Johnson & Ross 2009).¹

These changes are coupled with acute challenges. For example, resources are spread more thinly in the South: Christians in the Global South, representing 60% of all Christians, are generating or accessing only around 17% of Christian income (Center for the Study of Global Christianity 2016). That inequality exacerbates existing problems, not least in the area of theological training.

It is estimated that only approximately 5% of pastors in the world today have formal theological training. That means, conversely, that 95% have limited training or none at all.² That statistic is almost certainly compounded in the Global South given the unequal spread of resources. Thus the majority of resources are pointed at the minority, who can access formal, traditional training, rather than at most church leaders today who do not have the time or money for such training.

Putting it simply, the majority of church leaders today serve in the growing churches of the Majority World. However, most remain untrained or poorly trained. Even if they could afford the time or money for full-time training, traditional patterns of training would not cope with the nature and scale of

the problem, in part due to the sheer extent of institutional transformation and development that would be required, the pace of which would almost certainly be outstripped by ongoing growth. Hence, as will be argued below, it is a sub-optimal model, particularly when implemented in isolation from alternative forms.

Tim Cantrell, a church leader and theological educator based in South Africa, observes in his article, 'Launching Church-Strengthening Movements in Africa', that given the importance of theological education, Africa will therefore "miss the opportunity to set the pace and the example unless her churches are better established in the faith" (Cantrell 2005, 82).

This article seeks to look at the hallmarks of one nascent church-strengthening movement, BUILD (Biblical Understanding for In-service Leadership Development), as a pointer to directions in which ministerial formation must go in the 21st century if 20th century gains in church growth are to be capitalised on.

The Anglican Church of Uganda and its Response to its Training needs

BUILD is a child of the Anglican Church of Uganda (COU). It grew out of the

Church's response to its own chronic pastoral training deficit, particularly amongst church leaders at the grassroots. The key presenting issue is the presence of multiple congregations in parishes and the lack of effectively trained leadership for those local churches, which form the backbone of the Church and serve the local communities. Parishes with ten or more congregations are common and their Lay Readers, Catechists and senior Christians act as the *de facto* pastors of the Church. The vicar or priest of the parish functions as an overseer, and while he or she may have formal training, many of the Lay Readers and other key leaders do not. Research has shown that even in well-resourced dioceses only a third of Lay Readers have formal training. In addition, the training the clergy receive rarely equips them to train others, and the training the Lay Readers receive trains them out of their own vernacular into patterns of training that they then struggle to 'translate' back into their original settings and apply in practice (Hovil 2005).

That research also indicated that the obvious, presenting factors of poverty, low education levels and insecurity in some areas of Uganda mask the effects of inappropriate models of theological education and their curricula, and the failure to renew and transform them

and to connect them with the grassroots. In other words, while leaders legitimately point to the negative impact of socio-economic, socio-political, and socio-cultural factors, the ways in which theological education is conceived and delivered are not designed to overcome, or even capitalise on key features of the context. As the Bishop Maimbo of the nearby Anglican Church of Tanzania recently remarked, current curricula “borrowed from the Western world” are outdated and there is a clear need for “a relevant, contextual and dynamic curriculum, developed by those who understand the situation of church and society in Tanzania” (Hovil 2017).

In this context, which is in many ways typical of those across the continent and indeed the Global South, what can we learn from the experience of BUILD? What lessons can be more widely applied to the challenges that lie ahead?

A New Arithmetic: The Multiplication and Transmission of Training

A fundamental feature of the traditional training, which means it is no longer able to cope with the needs of the churches, is its arithmetic. Quite apart from a range of negative impacts on individual leaders, who are extracted from family, church and community and sent away for prolonged periods of training,

the model is one of addition. Churches are slowly adding one leader at a time to their ranks of trained leaders, while others fall off the other end through death or other causes. That new leader is at best trained for impact, but more often than not ‘just’ as the pastor of an individual congregation. Given the maths and the resources, multiplication models are needed: more ambitious equations such as ‘twelve times twelve is one hundred and forty four’, rather than the simple ‘one plus one equals two’. Pastors need to not only be trained as pastor-teachers in the traditional sense, but also as ‘pastor-trainers’. BUILD embeds multiplication into the system in a number of ways, including through the selection of key leaders who are overseeing multiple congregations or even multiple groups of congregations, who can then equip others.

Thus, bound up with the multiplication of leaders is the importance of the built-in transmission of training. When local leaders are asked what it is that stops them from equipping others, two things stand out: first, they do not know *what* to teach, in terms of content; second, they have not been taught how to teach, in terms of method. BUILD has a locally developed curriculum, described below, which puts both materials and methods into the hands of leaders, who are then empowered to equip others:

a cadre of grassroots theological educators are being trained. In contrast, traditional training can unwittingly create roadblocks to training: training individuals out of their local languages and into a western curriculum before re-inserting them into local contexts.

The scaling up of theological education to meet the demands of the 21st century and to reach the 95% of church leaders without formal training, does not mean an end to residential forms of theological education, rather it means more equitable use of existing resources, the mobilisation of more, not least locally, and the reimaging of colleges as training centres, where the 5% are equipped to play their part in reaching the 95%, and the 95% are more firmly connected to the colleges and training systems, rather than less, through clear bottom to top linkages.

Integral to both the blockages to training, and to the removal of obstacles, is the creation of training with clear and robust connections. And the connections between different types of training are key. For example, BUILD draws on this fundamental three-fold typology to structure its training: formal, non-formal, and informal training. Formal training connects directly with national forms and standards. Non-formal training is structured but does

not necessarily connect with national education systems: it may connect more with vocational approaches and workshop styles. Informal training links with local learning and is more relational in style (it is the kind of training that does, or should, happen at the local level through discipleship and teaching in the local churches).

BUILD increasingly trains its trainers at a formal level: it has created a way of presenting its curriculum at a diploma level for accredited training. While that training is still non-traditional in some aspects, when compared to many theological courses (for example it is in-service and block-based), it is attractive, quality training, linked to and hosted by local colleges. The trainers then go on to equip others in local groups at the non-formal level, multiplying up their learning and passing it on in ways that can be locally approved and recognised. They are deliberately and incrementally equipped to do so and their efforts are assessed. That then has a further, informal impact as local learners preach and teach, disciple and pray, and lead and plan more effectively. This model of training means that the curriculum, as well as the structure of the training, must connect with local patterns and cultures, and it must recognise key features of the context.

An Adventure in Local Participatory Curriculum Development

As a result, an integral element in BUILD's response to the leadership crisis in the COU is its own curriculum, which trainers are trained to use to train others. In responding to the training needs in the COU various curricula were tried and tested. However, in the course of this process a group linked to the Education Department of the COU identified the lessons that were being learnt and began to create something tailored to the specific context.

The participatory curriculum development process began with a representative group discussing together, and listing Scriptures, local issues and theological themes that they believed were particularly apt in their experience of ministry at the local level in Uganda. The basic curriculum outline that resulted contains 150 teaching units, which when each unit is given approximately two hours of teaching time, provides over 300 contact hours' worth of resources, shared within ten modules of training.

Having sketched out an outline and tested some of the initial ideas, a curriculum development group gathered together at a local college. The first week-long participatory curriculum

development workshop brought together representatives from across Uganda. An evolving group then met together for a week every six months in order to develop a total of ten modules of training. During that five-year period the work on the ground spread, and participants were drawn in from Rwanda, Kenya, Sudan and Tanzania too, which has in turn given a wider sense of ownership to the curriculum.

Guiding Values: Biblical, Local, Practical and Missional

Distinct values emerged through research to guide the curriculum development process, specifically that it should be biblical, local, practical and missional in nature. By biblical, this did not mean imposing an external theology on the context but rather recognising the Scriptures as the inheritance of all God's people. Traditional forms of training can counter-intuitively distance trainees from the Scriptures, not least through a plethora of secondary texts, which reflect the western dominated discourse. In East Africa, reinforced by its Revival with its origins in the late 1920s and 1930s, there is a deep love of the Scriptures in locally appropriated ways. There it is recognised that leaders must learn to encounter Scripture in the light of the situations they face, and the situations they face in the light of the Scriptures.

The curriculum took this as a point of departure, which is reflected in the place given to biblical studies and biblical theology, which systematically takes learners through the whole of Scripture and the way the different parts relate to one another, as well as teaching them how to handle individual texts in depth and in context. There is a special emphasis on the hermeneutical sufficiency of Scripture: the ability of Scripture to shed light on Scripture on its own terms. That is not only deemed to be of special importance in the East African context, but is an essential in a low resource setting – leaders at the grass-roots have limited resources to turn to and must learn to interpret Scripture through Scripture. That is of course a foundational Reformation principle and is therefore an Anglican one: this biblical emphasis reinforces the core values of the tradition itself, which has been appropriated indigenously.

The local flavour is captured in the dynamic relationship between those Scriptures and the context; God's word and God's world. Each module of training not only takes a book of the Bible and its related books, but also a closely related theological theme and leadership issue that are of significance not only biblically but also locally. A whole range of features in the curriculum reinforce this. One illustration will have

to suffice. When teaching on Genesis (1 Mos) and the whole Pentateuch (the Five Books of Moses) the learning begins with participants engaging in this exercise:

“Can you recall a well-known story in your own local culture? It might be the story of how a group of people such as the Baganda came into being. Or it might be a story about the origins of evil. Share that story with the group”.

That discussion then sets in motion a learning process that leads participants through several important areas during the course of the module. For example, they discern the ingredients of a good story; they then appreciate and understand the overall structure of the Bible; they learn how to encounter and interpret individual stories within the Pentateuch; and they use their own peace-making and local agreements to understand and illustrate God's own covenants (Hovil 2015).

Practical Theology and Practical Training

The practical flavour of the training is deliberate: not only in order to engage learners, but also in order to equip them with theological reflection skills that they can apply more widely within their contexts. In addition to basic, replicable

models of biblical interpretation and communication, learners learn to reflect deeply on local issues using a simple model that helps them to connect the Scriptures with the situations they face. That 'ERA' model (one of Encounter, Reflection and Action), is then carried through the curriculum and developed and applied to a whole range of disciplines, whether to counselling and care, or planning and local development. But it is always taught from the perspective of how the biblical writers, in their own contexts, were thinking and acting.

That practical-theological stance – in the contemporary sense of a move from the context, through reflection and a return to the context – shapes the curriculum and gives it integrity. It also serves the learning process as different approaches are used and styles engaged, making it robust in terms of its 'andragogy' (adult learning methodology).

Regional Connections, Mission and Migration

The regional aspect of the work has already been noted in relation to the involvement of those from the countries surrounding Uganda in the curriculum development process: as the word spread about Uganda's training, teams went out to neighbouring provinces. Uganda sits within a specific region of the continent: the Great Lakes Region,

with natural linguistic and cultural links within it.³ Those regional links are enhanced within the Anglican churches because of a shared history of mission and revival, but similar links exist within other churches and networks of churches with shared history. Theological education at the grassroots cannot take root if it is too generic, but there are possibilities for delineating regions and working within them. In the case of BUILD and the shared links, it also serves and strengthens the missional nature of the training, set against the culture of maintenance that traditional theological education and other factors foster. At the training of trainers level there is a deliberate cross-cultural aspect to it, whether across intra-national ethnic boundaries or international ones.

The regional dynamic within BUILD is a reminder of a far greater movement within the region, and of the need for the training of the future to be missional to the core. Because one critical feature of the East African context is that of forced as well as economic migration, as is well documented (see *Ny Mission* 31, 2016). Not only does BUILD keep mission in view throughout the curriculum, its flexibility means that learners can potentially learn in one context and train others in another. This is particularly significant in the Great Lakes Region which is one of the world's cen-

tres of forced migration. For example, Uganda currently hosts refugees from over ten countries, with South Sudanese and Congolese refugees making up the two largest groups (Uganda currently hosts over 900,000 South Sudanese).⁴ Local Ugandan efforts are being made to train leaders within settlements with the potential of future return. Given the significance of migration, globally, theological education needs to find ways of adapting to and taking advantage of these realities.

Integrity and Flexibility that Create Indigeneity and Sustainability

This article has simply suggested some key features and values of future training, and the words 'integrity' and 'flexibility' perhaps best sum these up. Integrity in connecting with the context, in linking levels of training, within the curriculum, its sequencing and methods, and in the learning outcomes it is promoting, not least in terms of character development. Flexibility in being adaptable for local situations, with a wide range of different configuration of non-formal training sessions being possible and with different learning levels being reached.

Finally, forms that have genuine integrity and flexibility are able to tackle perhaps the greatest and most relevant

challenges for theological education going forwards: those of genuine local ownership and sustainability. Local forms of training, conceived and developed in context, will always have a far greater chance of being truly valued and owned and, therefore, of not only surviving but thriving into the future, in the same way that locally developed crops, even those that draw on more exotic varieties, will be more robust and productive.

Going full-circle, while 60% of all Christians, those of the Global South may 'only' generate and access around 17% of Christian income, those same believers are resourceful in countless ways and live in regions that are resource rich, despite the popular, Northern, narrative to the contrary. Given that the majority of church leaders perceive that "theological education is 'most important' for the future of world Christianity and the mission of the church",⁵ we must look ahead to and plan for a day when the spiritual, human, material capital of the Global South is coupled to effective forms of training. Then, and only then, will the Church flourish in the face of 21st century challenges.

Bibliography

- Cantrell, Tim
2005 'Launching church-strengthening movements in Africa'. *Africa Journal of Evangelical Theology* 24.1 p. 82

Center for the Study of Global Christianity at Gordon-Conwell Theological Seminary

2016 '500 years of Protestantism: a look at the major global changes in Protestant Christianity since 1517', fact sheet based on the World Christian Database, Todd M. Johnson & Gina A. Zurlo, Eds., Leiden/Boston: Brill, accessed October 2016. (Available at <http://www.gordonconwell.edu/ock-enga/research/Resources-and-Downloads.cfm>, accessed 11 October 2017)

Hovil, Jem

2005 *Transforming theological education in the Church of Uganda* (Anglican), University of Stellenbosch (<http://scholar.sun.ac.za/handle/10019.1/5753>)

2015 'Effective learning through local approaches'. BUILD Partners blog, April 2015 (<http://buildpartners.org/blog/>, accessed 12 October 2017)

2017 'Converging paths: BUILD and the Anglican Church of Tanzania connect'. BUILD Partners blog, July 2017 (<http://buildpartners.org/blog/>, accessed 12 October 2017)

Johnson, Todd M. & Kenneth R Ross (eds.)
2009 *Atlas of Global Christianity*. Edinburgh University Press

2010 'The Atlas of Global Christianity: Its Findings'. Edinburgh 2010 Resource Papers (<http://edinburgh2010.org/en/resources/papersdocuments.html>, accessed 11 October 2017)

Sunquist, Scott W.

2015 *The Unexpected Christian Century: The Reversal and Transformation*

of Global Christianity, 1900–2000. Grand Rapids: Baker Academic

Notes

1. See also the more recent reflection on this transformation in Sunquist 2015.
2. Todd M Johnson, Director, Center for the Study of Global Christianity (personal correspondence October 2017).
3. For the COU, with Uganda at the centre, and going clockwise from '12 o'clock' that includes South Sudan, Kenya, Tanzania, Burundi, Rwanda and D R Congo.
4. As of August 2017, there were 1,355,764 formally registered refugees and asylum seekers (Uganda Refugee Response Portal, August 2017 Refugee Statistics, <https://ugandarefugees.org/wp-content/uploads/August-2017-Statistics-package.pdf>, accessed 18 September 2017). Of this number, over 900,000 are South Sudanese refugees who have fled the violence in South Sudan and are hosted in northern Uganda.
5. 'Global Survey on Theological Education 2011-2013', The Institute for Cross-Cultural Theological Education, McCormick Theological Seminary, Chicago; The Ecumenical Theological Education Programme (ETE), World Council of Churches, Geneva; The Center for the Study of Global Christianity, Gordon-Conwell Theological Seminary, Boston, <http://www.globethics.net/web/gtl/research/global-survey> (accessed 12 October 2017). 1,650 theological educators and other church leaders concerned with theological education and preparation for ministry responded to the survey, spread across the continents.

Jem Hovil trained originally as a science teacher and was later ordained in the Church of England. He spent fourteen years living in Uganda (where he worked with the Anglican Church of Uganda) and South Africa. His doctoral research was in theological education and curriculum design.

Teologisk uddannelse i et globalt perspektiv – teologiske og pædagogiske overvejelser

Af Johannes Nissen

I artiklen drøftes en række principielle spørgsmål i forbindelse med den teologiske uddannelse. Det understreges, at kontekstualiseringen må tages alvorligt i enhver teologisk uddannelse, hvad enten den foregår i det Globale Syd eller i vores egen verden. Styrken og svagheden ved forskellige pædagogiske modeller påpeges, og der redegøres for forskellige syn på forholdet mellem teori og praksis. Endvidere argumenteres der for, at teologisk uddannelse ikke kun er relevant for kommende præster, men også for lægfolket/menigheden. Endelig rejses spørgsmålet om forholdet mellem kontekstualitet og universalisme. Hvis det skal undgås, at konteksten gøres absolut, er det nødvendigt med en økumenisk dimension i uddannelsen.

Indledning

Artiklen beskæftiger sig med udvalgte teologiske og pædagogiske spørgsmål, som rejser sig i forbindelse med teologisk uddannelse i Syd og Nord, hvad enten denne finder sted på et sekulært universitet eller på en konfessionel uddannelsesinstitution.

Min egen baggrund for beskæftigelse med emnet er en mangeårig ansættelse på Aarhus Universitet i teologi (Ny Testamente og Praktisk Teologi). I den periode har jeg blandt andet arbejdet med hermeneutiske problemstillinger

samt missionsteologi og økumenisk teologi. Dertil kommer en erfaring som gæstelærer i nogle få uger på teologiske uddannelsessteder i Afrika og Asien. Det er en almindelig opfattelse, at teologien som fag må være i dialog med tre offentlige instanser: den akademiske verden, kirken og samfundet (jf. Tracy 1981). I det følgende er opmærksomheden primært rettet mod relationen mellem teologi og kirke.

Kontekstualisering – tekst og kontekst

Refleksioner over kontekstens betyd-

ning spiller en vigtig rolle i de seneste årtiers missionsteologi. Allerede i begyndelsen af 1970'erne blev "kontekstualisering" et nøglebegreb i det arbejde, som udførtes af Theological Education Fund (TEF). Det fremgår ikke mindst af bogen *Learning in Context: The Search for Innovative Patterns in Theological Education* (1973), publiceret af TEF. Organisationens leder gennem en årrække, Shoki Coe, forstår kontekstualiseringen som en konsekvens af inkarnationen:

I believe, in fact, that the incarnation is the divine form of contextualization, and if this is so, the way we receive the gift is also through our following his way. That is what I mean by contextualization. As the catholicity of the gospel is given through the Word becoming flesh, so our task should be through our responsive contextualization, taking our own concrete, local contexts seriously. (Coe 1976, 22)

Coe understreger, at TEF ikke taler om "contextual theology" eller "contextualized theology", men om "contextualizing theology" (s. 22). Ægte kontekstualisering er nemlig den vanskelige proces, hvor man hele tiden må af-kontekstualisere for at re-kontekstualisere (s. 24; jf. Ho 2010, 124).

Udgangspunktet for kontekstualiserin-

gen er således inkarnationen: Ordet blev kød, det vil sige, det gik ind i en bestemt historisk kontekst. I den forstand er konteksten ikke blot en biomstændighed, men selv en del af teksten. "Teksten" forstås her primært som den bibelske tekst, men har også en videre betydning. På linje med Coe understreger James Burtness nødvendigheden af, at teksten skal 're-kontekstualiseres'. Det skal ikke forstås på den måde, at teksten er den "rene" vare, og at det blot drejer sig om at skifte indpakning eller give den en ny sprogdragt. Den "rene" eller "nøgne" tekst findes ikke; der er altid noget sammen med teksten (Burtness 1973, 10). Og det vil sige, at ingen "tekst" – det være sig en sætning, en person eller en begivenhed – kan begribes, før den ses i en eller anden kontekst, før den er sat i relation til noget (Nissen 1989, 301).

Ifølge Dorethee Sölle (1990, 12) er der tre grundlæggende begreber i teologien: tekst, kontekst og menighed (Guds-folket). Alle tre begreber må inddrages, og de må ikke spilles ud mod hinanden. En teologi, der blot gentager Skrift og tradition og ikke artikulerer, hvad teksten har at sige i en aktuel kontekst, går fejl af sin opgave over for menigheden. Der må være en dialog mellem tekst og kontekst, som er relateret til Guds-folket som troens subjekt.

Pædagogiske modeller

Et vigtigt spørgsmål i forbindelse med den teologiske uddannelse handler om forholdet mellem teologi og pædagogik. Dette forhold kan opfattes på to måder. Den første opfattelse er instrumentel. Her ses pædagogikken som et redskab, der gør det muligt at tilegne sig en allerede foreliggende kundskab; det er en tilgang, vi ofte møder i den teologiske uddannelse.¹ Ifølge den anden opfattelse er pædagogikken mere end blot et redskab, der skal omsætte teori til praksis. I lighed med teologi udgør den en hermeneutik, som kan give både lærere og studerende nye indsigter (jf. Preiswerk 2010, 286).

Hvilken pædagogik er mest relevant i den teologiske uddannelse? Der findes ikke noget enkelt svar på spørgsmålet, men det kan belyses ud fra en drøftelse af styrkerne og svaghederne ved fem forskellige pædagogiske modeller (se Nissen 2014, 70-72 for uddybning):

Den første model, *formidlingspædagogikken*, er den klassiske form for undervisning. I sin mest forenklede form går den ud på at overføre kundskaber fra læreren til de studerende; disse ses primært som modtagere; deres rolle er at tage imod, huske og i en uforandret skikkelse gengive det, de har modtaget.

Den anden model, *vækstpædagogikken*, pointerer individets udvikling og

personlige vækst. Stoffet tilpasses den studerendes evner. Mens mennesket i den første model primært opfattes som passiv modtager af stoffet, understreger den anden model menneskets iboende mulighed for vækst på vej mod at "modnes".

I den tredje model, *hermeneutisk pædagogik*, sættes fokus på modtagerens evne til at forstå og tolke traditioner i deres kontekst. Det drejer sig ikke mindst om evnen til at sætte sig ind i en fremmed teksts budskab eller at lytte til et fremmed menneskes erfaringer.

Den fjerde model, *frigørelsespædagogikken*, fremhæver frihed og bevidsthed samt en kritisk refleksion over sociale og politiske forhold. Modellen er især inspireret af den latinamerikanske befrielsespædagog Paolo Freire. Mens den første model ser mennesket som passiv modtager, understreges her, at mennesket er en ansvarlig medborger, der er handlingsorienteret og myndig.

Den femte og sidste model er *dialogpædagogikken*. Her er det grundlæggende mål evnen til at lære i mødet med andre: det betyder at lytte, dele erfaringer og tolkninger. Kundskaben er ikke givet på forhånd, men skabes i mødet mellem subjekter. Læreren er ikke eksperten mellem stoffet og eleven, men partner i en læreproces.

Både i vores egen kontekst og i den globale sammenhæng er det relevant at drøfte betydningen af de enkelte modeller. Således var formidlingspædagogikken tidligere en fremherskende model inden for de fleste skoleformer og universitetsundervisningen. Dens rolle er på ingen måde udspillet. I det Globale Syd tillægges denne formidlingsform ofte stor vægt; det hænger især sammen med en betoning af lærerens autoritet og ekspertise. Vækstpædagogikken er særlig interessant i det vestlige samfund med stærkt fokus på den enkelte. Den har en særlig tiltrækningskraft på åndeligt søgende mennesker. Imidlertid bør fokus ikke kun rettes mod den enkeltes selvudvikling, men væksten må ses i relation til fællesskabet. Den hermeneutiske pædagogik er ikke mindst af betydning i arbejdet med de bibelske tekster, som ofte fremtræder som fremmede for os. Også frigørelsespædagogikken og dialogpædagogikken har betydning. Begge modeller fremhæver samtalen; i den første betones evnen til kritisk refleksion over praksis, i den sidste handler det om at lytte, udveksle erfaringer og vise evne til at konkludere og forandres.

Når det handler om formidlingsformer, er det også vigtigt at se på *forholdet mellem undervisning og læring*. Efter min vurdering er begreberne undervisning og læring ikke alternativer. De

indgår i et vekselspil, men der er også en vigtig forskel mellem dem. Den teologiske uddannelse har især tidligere haft sit primære fokus på undervisning. I samfundet som helhed er der imidlertid nu en stigende tendens til at fremhæve læring på bekostning af undervisning, idet der er en større bevidsthed om, at den vigtigste enkeltfaktor, der har indflydelse på læring, er det, den studerende allerede ved. Den, der undervises, er aldrig et ubeskrevet blad eller et tomt kar, der kan fyldes viden på. Det enkelte menneske kommer til undervisningen med en rygsæk af erfaringer, forudsætninger, sin egen historie og sin personlige forståelse af verden.

Forholdet mellem teori og praksis

Teologer fra det Globale Syd har ofte kritiseret vores vestlige teologiske uddannelse for at være for akademisk og intellektuel. De påpeger blandt andet, at teologi ikke kun er et spørgsmål om erkendelse, men også om handling. For eksempel henviser den indiske teolog Georges Soares-Prabhu til Jesu egen pædagogik, som han beskriver som en interaktion mellem ord og handling, mellem aktion og refleksion. Han understreger, at Jesu ord var effektive i den forstand, at de ikke blot nøjedes med at informere om virkeligheden,

men også havde til hensigt at *transformere* den (Soares-Prabhu 1982, 247).

Forholdet mellem teori og praksis kan opfattes på tre forskellige måder:

1. *Den deduktive tilgang – fra teori til praksis.* Ifølge den traditionelle opfattelse kommer teorien (teologien) først, mens erfaring og praksis står i anden række. Udgangspunktet tages i nogle "tidløse" principper, eller nogle traditionelle begreber, som så efterfølgende bliver afprøvet på praksis. Kundskab ses som uafhængig af den, der erkender, som noget der transporteres gennem et "rør", forstås og anvendes på praksis. Risikoen er, at kundskab bliver opfattet som uafhængig af praksis og dermed af kontekst
2. *Den induktive tilgang – fra praksis til teori til ny praksis.* I denne metode betones spillet mellem erfaring og refleksion, jævnfør befructio teologens brug af begreberne: 'se – analysere – handle'. Disse tre stikord sigter til en erkendelsesproces, som gennemløber tre faser. Subjektet for erkendelsen er lægfolket/menigheden. Udgangspunktet er det, de ser og hører. Disse indsigter søger de i fællesskab at analysere. Bibelen og den kristne tradition bidrager væsentligt til

analysens sprog, men også andre nutidige indsigter må inddrages, blandt andet fra andre videnskabsområder. Det afgørende er, at lægfolket/menigheden "gør" teologi, det vil sige, at den vundne indsigt fører til fornyet praksis.² Målet for hele erkendelsesprocessen er en fornyet praksis på grundlag af det, man ser, og ud fra bedømmelsen. Det drejer sig først og fremmest om, at teorien må afprøves på praksis.

3. *Den abduktive tilgang – vekselvirkningen mellem praksis og teori.* Allerede i den induktive tilgang understreges den kritiske vekselvirkning mellem teori og praksis, men den abduktive tilgang betoner mere eksplicit, hvordan kundskab opstår. Man taler om 'kundskabelse' (på engelsk "knowledge creation"). Efter den opfattelse er kundskab ikke bare noget, der foreligger, og læring er mere end tilegnelse af det på forhånd givne (jf. 1). Læring er også mere end deltagelse (jf. 2). Læring er innovation og det at skabe og udvikle kundskab og praksisser (Afdal 2013, 199).

Som påpeget af Sölle (1990, 14-15) må praksisbegrebet ikke opfattes for snævert. Praksis består ikke kun i en række

handlinger. Troen selv er en form for praksis. Vores livsyringer, ønsker, ængstelse og forhåbninger er alle en del af vores praksis. Der er tale om en cirkelbevægelse, der går fra praksis til teoretisk refleksion til ny praksis (jf. 2). Det er en cirkelbevægelse i vores måde at lære på, men også en cirkelbevægelse i vores liv: Troen har brug for teologien til at forstå sig selv og til at kommunikere, men denne teologiske teori har sin mening i, at den fører til en dybere form for tro. Således er teologien ikke til for sin egen skyld, men den skal være en hjælp til at vokse i troen. Teologien begynder og slutter i praksis, i den levede tro.

Teologi 'for', 'med' og 'ud fra'

Teologisk uddannelse forstås sædvanligvis som en uddannelse for kommende præster. Det giver imidlertid god mening med en bredere forståelse, som det også ses af *Challenges and Opportunities in Theological Education in the 21st Century* (2009, 34-36) – en studierapport, der er resultatet af et samarbejde mellem på den ene side det teologiske uddannelsesprogram inden for ETE (Ecumenical Theological Education)/KV (Kirkernes Verdensråd) og på den anden side World Conference of Associations of Theological Institutions (WOCATI). I rapporten henvises blandt andet til den anglikanske kirkes arbej-

de med en bred vifte af tjenester og dertil hørende uddannelser (lægfolk, diakoner, præster mv). Et andet eksempel er Theological Education by Extension (TEE), som praktiseres af en række kirker i Syd. I dansk sammenhæng vil det være relevant at nævne kurset Teologi for Lægfolk (TFL).

Min egen undervisning på TFL gennem en længere årrække har givet mig den opfattelse, at teologi *for* menigheden (eller lægfolket) må suppleres med teologi *med* menigheden og teologi *ud fra* menighedens perspektiv. Det er ikke ensbetydende med, at den første form er uinteressant – der er altid behov for at formidle viden om den kristne tro til mennesker – men denne formidling står i fare for at blive til envejskommunikation. Den anden form, teologi 'med' menigheden, vil i højere grad have en dialogisk karakter. To parter fører samtale om livets eksistentielle spørgsmål. Den tredje form, teologi 'ud fra' menighedens ståsted, betyder at se virkeligheden med menighedens (lægfolkets) øjne.

Teologi 'ud fra' menighedens perspektiv kan også kaldes 'empowerment' – et begreb, der udtrykker en holdnings- og livsforanderende proces, som finder sted hos de mennesker, der ellers betragtes som passive "modtagere" af undervisningen. En væsentlig inspirationskilde

til 'empowerment'-pædagogikken er Paulo Freires tanker om frigørende pædagogik, jævnfør omtalen af frigørelsespædagogikken tidligere i artiklen. 'Empowerment', der kan oversættes som "myndiggørelse", indebærer således et nyt og anderledes syn på forholdet mellem den teologiske lærer og menigheden.³

Teologisk uddannelse og økumenisk læring

Denne understregning af menighedens aktive rolle betyder ikke en ukritisk blåstempling af alle de erfaringer, som gøres her. Teologi kan med Gustavo Gutierrez defineres som "critical reflection on historical praxis in the light of the Word" (Kirk 1999, 9). Der vil altid være en risiko for, at den teologiske uddannelse fokuserer så meget på konteksten (konfessionelt ståsted, social og kulturel kontekst osv.), at teologiens universalitet svækkes. Spørgsmålet er med andre ord: Hvordan er forholdet mellem partikularitet (kontekstualitet) og universalisme? Findes der en universel sandhed eller kun en sandhed "for mig" – og "for mit kirkesamfund"? (Nissen 2006, 199).

Hvis det skal undgås, at konteksten gøres absolut, er det nødvendigt med en økumenisk dimension i uddannelsen. *Challenges and Opportunities* (2009, 30) nævner, at der er mindst tre for-

ventninger eller holdninger til den teologisk uddannelse. Disse forventninger findes i varierende grad inden for de fleste teologiske institutioner:¹ Uddannelsen skal styrke den konfessionelle identitet hos fremtidens præster og kirkelige medarbejdere, så de ved, hvad det er for en kirke, de tilhører og arbejder for.² Uddannelsen skal give de studerende en forståelse for den universelle kirke, så de føler, at de også hører til kirkernes økumeniske fællesskab.³ Uddannelsen skal udruste kandidaterne, så de kan bidrage til bæredygtige modeller for kirkelig enhed, så de kan reflektere teologisk over "unity in diversity", og så de kan finde frem til den rette balance mellem den lokale og konfessionelle identitet og kirkernes økumeniske fællesskab.

I disse år er der ifølge dokumentet en fornyet opsplitning i en række trosretninger, og det er ikke noget godt tegn for integriteten i det kristne vidnesbyrd. Mange trosretninger, ja selv små kirkesamfund, er tilbøjelige til at have deres egne teologiske skoler. Der er tale om en "denominational fragmentation of theological education", som er en af de vigtigste grunde til den fortsatte økumeniske splittelse (NB, note⁴). Som eksempel nævnes en undersøgelse foretaget af WARC (sammenslutningen af reformerte kirker) i 1999. Her påpeges det, at de mange teologiske skoler på den ene side

repræsenterer et stort potentiale, idet de er udtryk for "an impressive theological zeal. Often, they give birth to constructive new insights and theological perspectives". På den anden side er de også en trussel imod sammenhængen i reformert tænkning, idet "the schools tend to be self-sufficient and develop their thinking and their activities along separate lines" (s. 30).

Denne fare for en opsplitning må imødekomes ved økumenisk læring. En sådan læring skal ikke forstås som en særlig afdeling under teologien; det er i stedet en afgørende dimension ved al teologi og ved al teologisk uddannelse (*Challenges* 2009, 33). Økumenisk læring er nøje forbundet med økumenisk hermeneutik.⁵ Det er en læring, som betyder, at man indgår i en gensidig læreproces ved at lytte til hinanden og lære af hinanden på tværs af kulturelle og konfessionelle skel.

Kontekstualiteten er en vigtig del af den teologiske uddannelse, men den kan ikke stå alene, idet kristendommen peger på en universel sandhed. Det er dog ikke ensbetydende med, at sandheden foreligger som en abstrakt idé. For kristendommen er det nemlig afgørende, at Gud (som sandhed) gav sig til kende i Jesus af Nazareth (Nissen 1989, 305-306). Ordet blev kød, dvs. gik ind i en konkret historisk kontekst. Og

deraf udspringer nødvendigheden af en historisk tilgang til kristendommen. Men præcis af samme grund – fordi den historiske bundethed (kontekstualiteten) tages alvorligt – er det nødvendigt at re-kontekstualisere teksten, så den taler ind i andre historiske sammenhænge. Denne forståelse af forholdet mellem kontekstualitet og universalitet bør have betydning for den teologiske uddannelse både i Syd og i Nord.

Litteratur

Afdal Geir

2013 *Religion som bevægelse. Læring, kunnskap og mediering*, Oslo: Universitetsforlaget.

Burntress, James. H

1973 "Innovation as the Search for Probabilities: To Re-contextualizing the Text". I *Learning in Context: The Search for Innovative Patterns in Theological Education*, The Theological Education Fund. London: New Life Press, 9-17.

Challenges and Opportunities in Theological Education in the 21st Century

2009 World Conference of Associations of Theological Institutions & Ecumenical Theological Education (WCC), November 2009.

Coe, Shoki

1976 "Contextualizing Theology". I G.H. Anderson & T. Stransky (red.), *Mission Trends No.3: Third World Theologies*, Grand Rapids: Eerdmans, 19-24.

Ho, Huang Po

2010 "Contextualization and Inter-contextuality in Theological Education:

- An Asian Perspective". I D. Werner et al. *Handbook of Theological Education in World Christianity: Theological Perspectives – Regional Surveys – Ecumenical Trends*, Oxford: Regnum Books International, 123-128.
- Kirke, J. Andrew
1999 *What is mission? Theological Explorations*, London: Darton, Longman and Todd.
- Nissen, Johannes
1989 "Tekst og kontekst. Om teksten som kommunikation". I S. Pedersen (red.), *Skriftsyn og metode*, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 289-307.
2006 *Bibel og økumeni. Essays om enhed og mangfoldighed*, København: Aros Forlag.
2014 *Medvandring. Indføring i teologisk religionspædagogik*, København: RPF
- Preiswerk, Matthias & Pierre Buehler
2010 "Pedagogy and Methodology in Theological Education: Latin American Perspectives with a European Response". I D. Werner et al. (red.). *Handbook of Theological Education in World Christianity*, Oxford: Regnum, 129-137.
- Soares-Prabhu, Georges M
1982 "Jesus the Teacher. The Liberative Pedagogy of Jesus of Nazareth". *Jeevadhara* No. 69, 243-256.
- Sölle, Dorothee
1990 *Gott denken. Einführung in die Theologie*. München: Kreuz Verlag.
- Tracy, David
1981 *The Analogical Imagination: Christian Theology and the Culture of Pluralism*. New York: Crossroad Publishing Company.
- Werner, Dietrich
2011 "Theological Education in the Changing Context of World Christianity – an Unfinished Agenda". *International Bulletin of Missionary Research* Vol 35, No. 2, 92-110.

Noter

1. Preiswerk 2010, 286: "When TE agreed to take an interest in pedagogy, it was commonly in the form of instrumentalization: the search for good didactic recipes, which make the communication of theological thinking and knowledge more effective". (TE=theological education).
2. Det nye Testamente indeholder flere eksempler på denne erkendelsesproces i funktion, blandt andet Luk 24,13-35. Se også Nissen 2014, 84-85; 289-291.
3. Ifølge den traditionelle forståelse har den teologiske lærer rollen som ekspert, en rolle der giver en vis magtposition. Det afgørende er, at den magt ikke bruges formynderisk. Den "modtagende" part må myndiggøres, så han eller hun bliver ekspert i sit eget liv.
4. Werner (2011) taler med rette om "the challenge of disintegration and world fragmentation of World Christianity".
5. Om økumenisk læring og økumenisk hermeneutik, se også Nissen 2006, 196-215.

Johannes Nissen, f. 1944, cand.theol., tidl. universitetslektor. Har været ansat i Ny Testamente på Aarhus Universitet i årene 1972-2008, har desuden været ansat i Praktisk Teologi i årene 2003-2014. Tidligere medlem af DMS' bestyrelse (1982-2000). I sin mangeårige forskning har han udgivet en række bøger og artikler inden for sine primære interessefelter: bibelstudier i relation til etik, mission, økumeni og praktisk teologi

Theological and Pastoral Education that is Relational, Contextual and Experiential

By Sekenwa Moses Briska

Based on my own experiences with life and theological education I examine the importance of theological and pastoral education being relational, contextual and experiential. In all of this, I maintain that God is understood as the main actor in theological education; while educators, students and all others are only participants.

My Theological Formation

My background is mixed, African, Muslim and Christian. As a young Muslim shepherd, I practised Islamic religion, and was taught how to truly care for and protect animals. Later I went to School. No one ever preached the Gospel to me directly, but Christ found me through His word. A friend who was a Sunday school member asked me to help check his Bible memory verses given to them by their teacher. As I was helping him, unconsciously I was also memorizing, even better than he was doing.

As a young Christian, in Sunday school and catechism classes I learnt the basic Christian beliefs and the stories of salvation. At that time as young Christians, we were able to take part in evangelism ministry among our older

people in traditional villages, preaching to them using local languages by telling the stories of the Bible. This way I early on came to appreciate the contextuality of preaching and theology.

My teachers and mentors from all the schools I attended within and outside Nigeria are also all part of my personal formation. I can now stand to affirm that God works in mysterious ways that people may not understand. Thus, from experience I have learnt the principles of probity and firmness in relation to contextual theological and pastoral education that is founded on God.

Relational Theological and Pastoral Education

Theology is basically about human experience and encounter with the divine within a community. Theological

and pastoral education needs to be grounded on genuine wisdom, knowledge and understanding that come from God. This does not happen in a vacuum, rather in relational interaction and integration that emerge from communal human encounters with the creator God (Patton 1993,17). Since it is evident that no one lives in isolation, it is clear that there is cross-fertilization of understanding of and knowledge about God. Everyone contributes from his or her own theological pillar with illuminating perspectives.

People's stories of their everyday encounters within the faith community and beyond provide theological and pastoral education substance and form lives that can stand the forces of our contemporary world and contexts.

Africa embraced and continues to cherish communal life because that is where God, life and its full meaning is revealed, rooted and understood by humans. It is not an abstract affair, but real connection from above. It is therefore strongly encouraged that current theology meant for pastoral education should not rest on metaphysical, philosophical and theoretical concepts and interpretation only. These only render facts and information about the truth, the Word and concrete activities of God in the world.

Contextual Theological and Pastoral Education

Theological and pastoral education are intertwined and emerge within the contexts of human beings in relation to their environment and God. Contextual theology reflecting personal experience implies a perception of the world, understanding what God is doing in that world. The main point of contextual theology is the attempt to describe the importance of the culture through which God makes himself known to his people.

African theology has been an oral tradition for many years. But today it has a rich contextual theological environment and discourse that are most appropriate for formative theological education. It means there is a serious need for Africans to specifically and intentionally engage in critical self-reflection as regards their experiences in theological and pastoral education. There is a need for contextual theological and pastoral education to address challenges that are currently becoming clearly burning issues on the continent: "There is fighting, killing and war in one country after another. A staggering number of marriages and families in the cities are breaking down" (O'Donovan 2000,26).

The fear of the unknown and the searching for solutions to problems is found among any people and in any context. And, in any culture, where people search for the divine, God also truly searches for them. Yet, people do not become religious as a result of their contextual experience of conflict. Nonetheless, the Scripture states that those who suffer bring their hearts to the divine as their final hope for peace, justice, meaning, hope and salvation (Mathew 5:14), and in the human experience of suffering, God continues to meet people where they are. That is why people's individual stories should be valued as significant for understanding what God is doing.

There is a need to continue reviewing current pastoral education, in order to get away from depending only on abstract, metaphysical, human reasoning and beliefs in other spiritual forces, and to instead return to God. This will render Christians knowledge, wisdom and understanding that liberate them from current predicaments into honest relationship with God, humanity and creation. There must be intentionality in encouraging institutions everywhere to consistently review institutional curriculum of theological and pastoral education to make it more contextually established on experience of human struggle

within the current challenges in African society and institutions (Waruta & Kinoti 2000,210).

Experiential Theological and Pastoral Education

I grew up in a rural area. My theological experience rests on human existence under the Creator that leads to faith – first human being and then believer. Therefore, my African theology will focus on the importance of belief in God that creates and sustains the African people (Waruta & Kinoti 2000). In Nigeria there is so much suffering, poverty, and conflict that people go through every day, such that people live like from day to day, from hand to mouth. There are no means to live a life that is fully peaceful and truly human as God intended it, when he created us in his image.

Yet, God has been truly present in my rural past and is continually active now in my present Christian life. This means that I find God manifesting himself in both what is viewed as traditional revelation and special revelation. To a certain extent, there is a level of connection or continuity between these two. In fact, all of this revelation process does not happen in a vacuum, rather within a context of human existence. Thus, African theological and pastoral education needs to emanate from

insights gained through daily experiences in African life.

African theology should deal with the whole life of people and engage in the realities they are facing. Our theologies should give answers to the problems of sin, evil, and guilt before God. This is where the church must become a public service that touch the real life of people, instead of just stating theoretical theological concepts and ideologies that are abstract. Theology must focus on concrete life situations and should be relevant to current personal and social needs of people.

In an increasingly urbanized Nigeria, theology needs to take into consideration social and economic problems such as corruption, poor governance, poverty, unemployment, school fees, barrenness and endless conflicts. Current

Nigerian theology needs people who are trained in such a way that they are able to address these challenges and provide relevant solutions that are up to date.

Bibliography

O'Donovan, Wilbur

1996 *Biblical Christianity in African Perspective*. Carlisle, UK: Paternoster Press

Patton, John

1993 *Pastoral Care in Context: An Introduction to Pastoral Care*. Louisville, KY.: Westminster/John Knox Press

Waruta, Douglas & Kinoti W. Hannah

2000 *Pastoral Care in African Christianity: Challenging Essays in Pastoral Theology*. Nairobi: Action Publishers

The article has been adapted for a Danish readership by the editorial committee.

Rev. Sekenwa Moses Briska, Ph.D, is Academic Dean at Bronnum Lutheran Seminary Mbamba Yola, Nigeria

Hvad en folkekirkepræst har brug for

Af Peter Fischer-Møller

Det er vist ikke forbigået nogens opmærksomhed, at det i 2017 var 500 år siden Martin Luther slog sine 95 teser mod afladshandlen op på døren til stotskirken i Wittenberg, og at det som var tænkt som en intern kritik af den kirkelige organisation, i løbet af få år blev til en kirkesplittelse og – da reformationen blev gennemført i Danmark i 1536 – til en ny evangelisk-luthersk kirke- og embedsforståelse.

Hvis man havde spurgt Johannes Bugenhagen, der blev sendt fra Wittenberg til Danmark for at hjælpe med genopbygningen af Københavns Universitet efter reformationen, eller Peter Paladius, som han ordinerede som Sjællands biskop, hvad en præst i den evangelisk-lutherske kirke har brug for, ville 'det Globale Syd' ikke være dukket op på lystavlen. For dem var kaldet som præst lokalt, knyttet til sognet og landsdelen, og hvis man skulle svinge sig helt op på den store klinge: til Wittenberg. Det var deres bud på det Globale Syd. Det en evangelisk præst anno 1536 havde brug for, var et solidt kendskab til Biblen og Luthers lille – og gerne også store – Katekismus. Og så skulle præsten skaffe sig en kone, som gerne måtte komme så langt sydfra som Lolland-Falster.

Da Bugenhagen i 1537 havde fået reorganiseret Københavns Universitet, så

det kunne genåbnes med teologi som det vigtigste af de fire fag, der blev forsket og undervist i, var der stadig et stykke tid til, at det blev et krav, at alle præster skulle have en teologisk kandidatgrad. Der var imidlertid fra begyndelsen fokus på, at præsterne flittigt skulle "studere den hellige skrift og troens lærdomme".

Grundtvig havde en global vision

Da vi fik religionsfrihed i landet i 1849, og den evangelisk-lutherske kirke i Grundlovens §4 blev omdøbt til 'folkekirke', var den teologiske kandidatgrad blevet et krav for at kunne blive præst. Man havde også i løbet af det 17. og 18. århundrede opdaget det Globale Syd – således sendte familien Grundtvig hele to af deres håbefulde teologsønner af sted til de danske kolonier i Afrika kun for kort tid efter at få besked retur om, at de var bukket under, angrebet af

tropesygdomme. Fokus var dog for den helt overvejende del af danske præster stadig det lokale.

Det var faktisk ret eksotisk, at den yngste søn i Grundtvig-familien ikke bare havde drømme, som rakte tilbage til kristendommens oprindelse i Palæstina og første udbredelse i Grækenland og Rom, men også havde en vision om, at evangeliets "lysestage" engang, når den nordiske menighed havde ydet, hvad den skulle til udfoldelsen af inkarnationens og opstandelsens mysterier, da ville blive flyttet til det Globale Syd – måske til Indien. Det ville passe så smukt, syntes den gamle, da han 50 år efter han første gang havde haft dette søndagssyn (i 1810) i læredigtet *Kristenhedens Syvstjerne* udfoldede, hvordan kirkehistorien var begyndt med et gammelt bog- og kulturfolk: jøderne, og ved tidernes ende kunne slutte hos et gammelt bog- og kulturfolk: de gamle indiske bramener.

Verden er kommet til Danmark

Her i 2018 har præsteuddannelsen til og præsterne i folkekirken stadig et stærkt fokus på det lokale kirkeliv, på at "kirken skal være lokalt til stede overalt i landet" (et af kendemærkerne i Betænkning 1544). Jeg har selv været præst i denne folkekirke i 33 år, heraf de første 24 år som sognepræst (og senere provst) på landet på Midt-

sjælland, og jeg har glædet mig over folkekirkens forankring i lokalsamfund og menighed. Jeg er sikker på, at det er en af grundene til, at mere end 75% af den danske befolkning fortsat er betalende medlemmer af folkekirken. Der udfolder sig fortsat rigtig mange steder et meget frugtbart samspil mellem den lokale kirke og lokalsamfund ofte med præst(erne) som aktiv(e) medspiller(e).

Men der er sket noget med lokalsamfundet siden reformationen og formuleringen af Grundlovens §4. Verden – herunder det Globale Syd – er kommet til Danmark, ja det er nu tilstede i stort set hvert eneste sogn. Her i stiftet har vi en congollesisk menighed, som holder gustjeneste i Ølby, en Rumænsk Ortodoks menighed færdes i Gråbrødre Kapel i Roskilde, og en vietnamesisk har til huse i Slagelse Missionshus – og vores gønthandler kommer fra Tyrkiet og er muslim, som 3% af den danske befolkning i dag er det.

De fleste danske universitetsuddannede teologer er ikke voldsomt godt klædt på til den opgave, der møder os ude i den danske hverdag, hvor kristne fra andre kulturer stiller spørgsmål til vores nedarvede måde at gøre tingene på, og hvor vi ikke bare skal kunne leve som medborgere i et samfund på tværs af religiøse forskelligheder, men hvor vi også skal kunne indgå i en mere dybt-

gående samtale med mennensker, som har deres rod i en anden trostradition. Desuden er vores menneskesyn formet af oplysningstiden og markedsøkonomien, hvorfor vi har vænnet os til at tænke ekstremt individualistisk, ligesom klimaforandringer og naturødelæggelser har sat vores teologiske refleksion under pres. Det bliver sværere og sværere at gemme sig i en eksistentielt orienteret sekulariseringsteologi, hvor det er helt 'ok' at hævde, at kristen tro er en privat sag. Vi bliver derfor nødt til at søge bagom Luther, renæssancen og moderniteten til en teologi, som tænker i sammenhænge, en teologi for hele skaberværket, en økologisk teologi (som f.eks. Sally McFague i *Klimateologi*).

Virkeligheden er under forandring, men mange af os har en tilbøjelighed til gerne at ville holde fast på det, vi kender. Derfor kan man ofte høre danske præster forsikre hinanden om, at vi har en af verdens bedste teologiske uddannelser (og i hvert fald meget bedre end den svenske!), at vi har en fantastisk kirkeordning, verdens bedste salmebog og nogle af klodens mest fantastiske pibeorgler og bedst uddannede og lønnde kirkemusikere og... Det er ikke helt grebet ud af den blå luft. Der er meget, som fungerer godt i folkekirken, men er det helt rigtigt? Og er det nok? Inden jeg forsøger at svare

på det, vil jeg fortælle lidt om min egen vej til der, hvor jeg er i dag i forhold til det indledende spørgsmål om, hvad en folkekirkepræst har brug for.

Min vej til det Globale Syd

Jeg er vokset op i en sekulariseret familie, hvor hovedparten ganske vist var medlemmer af folkekirken, men hvor kirkegang blev begrænset til at deltage i familiens og vennernes barnedåbsfejring, konfirmationer, bryllupper og begravelser – og så var der måske nogle af os, der gik i kirke juleaften. Min bevidsthed om kristendommen i det Globale Syd begrænsede sig til et besøg af Gurli Vibe Jensen i gymnastiksalen på Skovshoved Skole, hvor jeg gik i 3. klasse, og hun fortalte så levende om Nigeria og kirken der, at jeg for en times tid helt glemte gymnastiksalens lugt af sur svaber. Og så var der frøken Løve, som boede til leje ovenpå hos min klassekammerat Hans Christian. Hende gik vi nogle gange op til efter skoletid og hørte fortællinger fra hendes mange år som missionær for Santalmissionen i Indien.

Min konfirmationspræst Ole Christensen i Skovshoved fik vakt min interesse for kirke og kristendom og fik plantet den tanke i mig, at teologi kunne være en mulighed. Det bevægede sig fra mulighed til virkelighed i 1973 på et tidspunkt, hvor ungdomsoprøret og auto-

ritetskritikken for alvor tog fat, og hvor vi mest havde øje for alt det forkerte, vi vestelændinge med kolonialisme og imperialisme og Coca Cola havde udrettet i det Globale Syd, og hvor vi derfor også så med meget kritiske øjne på mission, som nærmest blev betragtet som en form for vestlig kulturimperialisme. Det var før, jeg havde hørt om Desmond Tutu, og før jeg havde hørt ham fortælle historien: "Den hvide mand kom til Afrika. Og han sagde til os: 'Her er Biblen, luk øjnene og bed til Gud'. Og vi lukkede øjnene, og vi bad til Gud, og da vi åbnede vores øjne, havde den hvide mand taget vores land. Men vi beholdt hans Bibel!"

Undervejs i studiet blev jeg fanget ind af Grundtvigs vildtvoksende teologiske univers. Jeg skrev speciale om 'Individ og fællesskab', kom til at læse *Christenhedens Syvstjerne* og blev optaget af Grundtvigs tanker om den levende vekselvirkning mellem kristendommen og alverdens kulturer. Så blev jeg landsbypræst på Midtsjælland, men jeg havde fået en nysgerrighed i forhold til kirken i det Globale Syd med mig. Det blev til et engagement i mayaindianske broderier og deres anvendelsesmuligheder i dansk sammenhæng, og det blev til en studieorlov i en mayaindiansk landsby. Jeg fik sammen med min ven antropologen Christian Heilskov Rasmussen skrevet bogen *Et glimt af*

Gud – en mayalandsby og dens bibelhistorier, og måske var det den, der foranledigede, at jeg blev opfordret til at indtræde i Danmissions bestyrelse som formand. Det har jeg nu været i 7 år og har i den forbindelse været på besøg hos Danmissions partnere i Asien, Afrika og Mellemøsten, og jeg har stiftet bekendtskab med teologi og præsteuddannelse i Libanon, Tanzania, Myanmar og Madagaskar. Det er i stadig stigende grad blevet klart for mig, i hvor høj grad vores egen danske teologiske tradition og herunder vores teologiske uddannelse er præget af vores kontekst, blandt andet den kontekst, som reformationen udgør, som jo er en historie, der geografisk er meget tættere på os end på kirkerne i det Globale Syd.

Inspirationen fra det Globale Syd

Herfra vil jeg så vende mig mod de mere konkrete spørgsmål, redaktøren har stillet mig: *Hvad har danske præster i dag brug for at være og vide og kunne – i forhold til en mulig inspiration fra kirkerne i det Globale Syd?*

- a) Mødet med kirkerne og de teologiske uddannelser i det Globale Syd har lært mig at blive skærpet opmærksom på teologiens – og altså også min egen teologis – kontekstualitet. Mødet med teologer og kirkefolk fra det Globale Syd er

med til at aktivere en bevidsthed om vores egen teologiske traditions begrænsning og fremkalder dermed en vis ydmyghed. Det handler ikke om en relativisering af kristendommens sandhed eller rettere af den sandhed, som er forankret i ham, der om sig selv siger: "Jeg er vejen og sandheden og livet". Det handler derimod om ikke at forveksle den guddommelige sandhed, Jesus er, med vores egne traditionsbestemte forsøg på at udlægge denne sandhed. Dernæst kalder mødet med teologi og teologer fra det Globale Syd på nysgerrighed. Det er faktisk både udfordrende og inspirerende at møde teologier, som er formuleret i en helt anden kontekst end vores egen. Endelig giver mødet anledning til en ikke ubetydelig glæde ved og stolthed over vores egen kirkelige og teologiske tradition. Når vi får lov at spejle vores tradition i de andres, bliver de væsentlige og værdifulde bidrag, vi har at yde i det store kirkelige og teologiske kor, tydeligere.

- b) Danske folkekirkepræster anno 2018 har brug for at være og vide, at de er præster i et landskab, hvor evangelisk-luthersk kristendomsfortolkning i dansk aftapning ikke er alene på banen. Nogle vil slå

sig i tøjret, når Danmark kaldes et multikulturelt og flerreligiøst samfund, og det er rigtigt, at flertallet af befolkningen stadig er folkekirkemedlemmer, men billedet er meget mere broget, end det var for 70 år siden eller for bare 33 år siden, da jeg begyndte som præst. Således fortælles det, at halvdelen af dem, der går i kirke i København en given søndag, deltager i gudstjeneste i en af byens mange migrantmenigheder. Hertil kommer den konfessionelle mangfoldighed, som har åbnet sig med internettet og de sociale medier. Danske præster har brug for at vide noget mere om andre trossamfund – ikke bare som et pensum i dogmatik og konfessionskundskab, men også som faktisk forekommende kirkelig praksis henne hos naboen.

- c) Danske folkekirkepræster har brug for at kunne møde andre religiøse traditioner på et kvalificeret grundlag. Det drejer sig ikke kun om mødet med de skønsmæssigt 3% af de danske statsborgere, som er muslimer, men også om de mange flere, der føler sig tiltrukket af andre spirituelle former, end dem, der normalt udfolder sig under folkekirke-hvælvingerne, og som opsøger Krop-Sind-Ånd messerne, eller som på anden vis søger inspi-

ration i østligt inspireret spiritualitet. Religionsmødet er først mere bredt kommet på folkekirkens dagsorden indenfor den sidste generation, og en del præster er lidt tilbageholdende med at begive sig ind i feltet. Mange steder i det Globale Syd har man en årelang erfaring med at omgås mennesker af anden tro, hvad enten det er islam, buddhisme, hinduisme eller forskellige former for natur- og forfædreorienteret religion. Vi har brug for at lytte til religionsmøderfaringer fra det Globale Syd i forhold til de udfordringer, vi selv står overfor i dag.

- d) Endelig kan mødet med teologer og præster fra det Globale Syd skubbe til den fromhedsforskrækelse, som siden den dialektiske teologis sejersgang begyndte i folkekirken i mellemkrigstiden, har præget en del danske præster – mig selv inklusive. Kristendom er bestemt et personligt anliggende, men ikke en privat sag. Kristen tro lever ved at blive delt. Det oplever man i den grad i mødet med kirker og teologer i det Globale Syd. Det er velgørende og giver mod til at forsøge sig med at give sin tro udtryk i andet end færdigformulerede bønner i autoriserede liturgier.

Teologisk uddannelse og det Globale Syd

Redaktøren vil også gerne vide, om udviklingen i det religiøse landskab kalder på ændringer i den teologiske uddannelse, inspireret fra det Globale Syd. Først lidt om det, jeg synes er godt ved den måde vores præsteuddannelse er indrettet på.

- a) De teologiske uddannelsesinstitutioner, jeg har besøgt i det Globale Syd, har ikke været en del af et generelt universitet, som de er det her i landet. Det er ikke noget, jeg synes kalder på efterligning. Jeg mener, at det er vigtigt og værdifuldt, at teologi i Danmark er et universitetsfag på linje med de andre akademiske fag og i samspil indenfor en fælles akademisk tradition. Med de mere isolerede teologiske uddannelsesinstitutioner i det Globale Syd risikerer man at få den teologiske refleksion fagligt isoleret.
- b) Der er en del steder i det Globale Syd en betydelig skepsis i forhold til den samfundsmæssige sekularisering. For mig er det vigtigt at anerkende, at sekulariseringen (også) er et barn af den frigørelsesbevægelse, der blev sat igang med reformationen. Sekulariseringen har bidraget til, at de teologiske

universitetsuddannelser i Danmark nok er konfessionelt farvede, men ikke bundne og styret af en bestemt dogmatik.

- c) Vi kan have mange ønsker til de teologiske kandidater, men vi bliver også nødt til at forholde os realitisk til, hvor meget man kan nå i løbet af 5-6 år på universitetet (de studerende får jo ikke lov til, som en del af vi andre gjorde det, at trække studiet ud til 8-9 år). Det giver god mening, at der i god luthersk ånd er fokus på Biblen, at det som vi som teologer i hvert fald skal kunne bedre end ret mange andre, er at kunne læse Biblen på originalsprogene og kende til dens fortolkningshistorie. Vi skal være fortrolige med kirkehistorien – særligt den nordiske og europæiske, og vi skal være vel orienterede indenfor dogmatik, etik og religionsfilosofi. Så er der grænser for, hvor meget mere der kan hældes på.

Når det er sagt, er der bestemt også noget, jeg kunne ønske justeret i vores teologiske uddannelser.

- a) Jeg kunne ønske mig, at teologi fra det Globale Syd pirrede flere teologistuderendes nysgerrighed i forhold til den frihed, der trods alt er indenfor læseplanerne. Jeg møder masser af dygtige teologer,

der søger præstestillinger i Roskilde stift. Rigtig mange har skrevet bacheloropgave eller speciale om Kierkegaard og lidt færre om Grundtvig. Hvis de har orienteret sig udad, er det typisk sydover mod Tyskland eller i retning af USA, men sjældnere mod det Globale Syd og den interesse, man her finder for religionspsykologi, religionssociologi og religionsteologi.

- b) Jeg kunne ønske mig, at flere studerende brugte muligheden for at tage et semester på en teologisk uddannelsesinstitution udenfor Danmarks grænser, og at de, når de gør det, lod sig lokke af uddannelsesinstitutioner i det Globale Syd.
- c) Jeg kunne ønske mig, at flere teologistuderende på den måde opdagede, at kristen tro og teologisk refleksion på én gang er meget mangfoldig og kontekstafhængig og samtidig forbinder os på tværs af sprog, kulturer og verdensdele.
- d) Jeg kunne ønske mig, at flere færdiguddannede præster ville lade sig udfordre af, at vi har så mange mennesker fra andre kristne kirker og mange, som kommer med en anden religiøs baggrund, til at gå i dialog med dem og søge efteruddannelse indenfor religionsmøde og religionsteologi.

- e) Jeg kunne ønske mig bedre mulighed for at få udenlandske teologer her til landet som gæsteforelæsere, og at danske teologer havde mod på at rejse ud som gæsteforelæsere i det Globale Syd.
- f) Endelig kunne jeg ønske mig, at flere præster ville søge studieorlov med fokus på, hvad vi kan lære af kolleger i det Globale Syd – som man for eksempel gør det i Haderslev Stift med projektet 'Præster uden grænser'.

Summa summarum, det er fint, at vi som danske teologer er solidt forankrede i vores egen tradition. Det er nødvendigt, for at vi kan bidrage kvalificeret i det globale teologiske og kirkelige kor. Men vi skal altså også have viljen og modet til at synge med sammen med de andre. Kun sådan løfter lovsangen sig for alvor.

Peter Fischer-Møller, biskop over Roskilde Stift siden 2008. Cand.theol. fra Københavns Universitet 1983. Medforfatter til: Et glimt af Gud. En mayalandsby og dens bibelhistorier, Århus 2007. Formand for bestyrelsen i Danmission siden 2010.

Hvad jeg har lært af at tage min teologiske uddannelse i det Globale Syd

Af Søren Dalsgaard

Hvad får en ung dansk teologistuderende til at rejse til Kenya i tre år for at tage sin teologiske kandidateksamen der? Det spørgsmål er jeg blevet stillet mange gange, siden jeg i 2007 flyttede til Kenya for at studere teologi på Nairobi Evangelical Graduate School of Theology (NEGST)¹, hvorfra jeg i sommeren 2010 dimitteredes med en Master of Divinity, som er en tre-årig teologisk uddannelse på kandidatniveau.

Teologiens sted bestemmer teologiens metode

Den mest slående forskel mellem teologisk uddannelse i Danmark og Kenya var for mig, at mens den europæiske tilgang til teologi i højere grad havde et historisk, eksegetisk og dogmatisk udgangspunkt, så tog den afrikanske tilgang i højere grad udgangspunkt i den empiriske virkelighed og udviklede en teologi fra neden.

Det prægede således undervisningen, at stort set alle de studerende havde en mangeårig baggrund som præster eller kirkeligt ansatte. Diskussionerne havde karakter af at foregå i et sådant miljø af reflekterende praktikere, og de fleste specialeskrivninger inkorporerede empirisk materiale. Curriculum var naturligvis tilpasset den afrikanske kontekst. I et land som Kenya, hvor der officielt er

42 etniske grupper, og hvor de fleste taler mindst tre forskellige sprog, var det for eksempel kun helt naturligt, at sociolingvistik (studiet af sprogets sociale rolle) var en obligatorisk del af samtlige teologiske studieretninger. Konteksten prægede også de klassiske fag.

Nogle af mine europæiske antagelser måtte jeg afmontere, idet de udsprang af en oplysningstidstænkning, hvor rationalitet, historicitet og videnskab har haft en tendens til at præge den teologiske metode. Et sådant udgangspunkt medfører naturligt, at et primært teologisk anliggende er at stille historisk-kritiske spørgsmål til de bibelske tekster eller at formulere centrale dogmatiske pointer i en stringent logisk ramme.

Mange af de konkrete spørgsmål og metodiske tilgange, som jeg bragte med mig, var imidlertid helt uinteres-

sante i en afrikansk sammenhæng. I forhold til teologiske emner måtte jeg allerede i løbet af første semester lære, at jeg ikke blot kom med anderledes svar på fælles teologiske spørgsmål, men at jeg måtte omstille mig til at stille helt andre spørgsmål. Jeg måtte til-egne mig et nyt *locus theologicus* (den teologiske refleksions sted og kilder), hvor primære fokusområder for teolo-gien var blandt andet etnicitet, migra-tion, økonomisk velstand, social retfær-dighed, forfædre og åndemagter.

Også metodisk var der en markant for-skel. Teologiens opgave opfattedes som det at tyde tidens tegn og fremkomme med teologisk funderede svar på de spørgsmål, der optog folk i samfundet. Ofte skete det i en narrativ ramme sna-rere end med filosofiske eller teologiske principper. For at kunne give teologiske svar på virkelighedens anliggender krævedes det imidlertid, at man ikke kun forholdt sig distanceret til teksten på en deskriptiv og analyserende måde. Der måtte ligge noget autoritativt til grund, altså et konfessionelt grundlag, hvorudfra det teologiske arbejde med livet i kirke og samfund kunne finde sted. NEGST havde derfor – ligesom de fleste teologiske uddannelsesinstitutio-ner i verden – et konfessionelt grund-lag, som var formuleret kortfattet og med en ordlyd, der satte universitetet ind i en bred protestantisk ramme. Et

interessant aspekt for en europæer som mig var, at der blandt andet var indføjet en eksPLICIT formuleret dæmonologi.

At lære at tilegne sig et nyt *locus the-ologicus* indebar samtidig at lære at forstå, at mange afrikanere forholder sig agnostisk til en række af de centrale anliggender i Vestens teologi. Den re-formatoriske arv er rigtignok en del af afrikansk kirkeliv og ses blandt andet i de organisatorisk nedarvede konfessio-nelle skillelinjer. Men der er i væsent-lig grad tale om lånt teologihistorie snarere end opfattelser med rod i den afrikanske muld. Afrikanske kirker har til gengæld udviklet deres egne teolo-giske skillelinjer på baggrund af spørgs-mål, der udspringer af afrikanske for-hold. Et eksempel er forholdet mellem tradition og modernitet, som går igen i flere sammenhænge. Spørgsmålet om, hvordan kirken bør forholde sig til før-kristne afrikanske traditioner, er blevet diskuteret og besvaret i et kontinuum fra komplet afvisning af traditionen til fuld indoptagelse af traditionen.

Uddannelse i globalt samspil styrker teologien

Man kan spørge sig selv, om det over-hovedet giver mening at tage en teo-logisk uddannelse i en anden kontekst end den, som man forventer at skulle arbejde i efterfølgende. Hvis en dansk teolog ikke har et tilstrækkeligt kend-

skab til dansk kultur og åndshistorie, så bliver det svært at formidle kristendom til de mennesker, som er rundet af den kontekst. Det sammen gælder for en person, der skal virke i en afrikansk kontekst.

Der er dog en række vigtige grunde til, at kirken i Danmark må reflektere teologisk i et tæt samspil med den globale kirke, og ikke mindst med kirkerne i det Globale Syd. For det første er det at drive teologi i et globalt hermeneutisk fællesskab i sig selv af teologisk værdi, fordi det bekræfter evangeliets universalitet og kirkens katolicitet. Når man møder kristne med en meget anderledes baggrund, tvinges man til at reflektere over, hvad det egentlig er, der forener mennesker med så forskellige livssyn. Tilbage står et klarere billede af evangeliet.

For det andet vil et globalt samspil om teologisk uddannelse bidrage til forståelsen af inkarnationen som paradigme for evangeliets fortsatte inkulturation ind i nye kontekster og dermed belyse forholdet mellem evangeliets universalitet og dets inkarnatoriske karakter. En lokal sognepræst vil uvægerligt få skærpet sine inkarnatoriske sanser ved at få mulighed for at spejle sig i en teologi med et meget anderledes *locus theologicus* fra det Globale Syd. Det er en vigtig kompetence også her

i Danmark, hvor evangeliet i den lokale sammenhæng skal bæres ind i nye generationer, sociale klasser osv. At kunne reflektere teologisk over denne proces er helt afgørende for evangeliets stadige udbredelse og opretholdelse.

Skal jeg derfor pege på én ting, som jeg har taget med mig hjem, så er det, at jeg har fået en bedre forståelse af samspillet mellem evangeliet og kulturen – eller som man i Danmark ville sige, mellem det kirkelige og det folkelige.

For det tredje er det i de senere årtier blevet tydeligt, at europæiske samfund forandrer sig og bliver mere pluralistiske. I sådanne sammenhænge stilles der i højere og højere grad krav til præsters tværkulturelle, tværreligiøse og tværkirkelige kompetencer. Det gælder både viden om andre religiøse traditioner, sproglige kompetencer, samt den personlige kompetence at kunne bryde gennem kulturbarrieren og skabe naturlige relationer til mennesker med en anderledes kultur. Det er kendetegnende for det kirkelige arbejde blandt flygtninge og indvandrere de senere år, at tidligere udsendte missionærer ofte spiller en nøglerolle som brobyggere mellem de danske menigheder og de fremmede iblandt os. I en stadig mere globaliseret verden får vi brug for endnu flere præster og ledere, som formår at gå foran i dette arbejde.

Giv migranter teologisk uddannelse

For at kunne blive ordineret som præst i folkekirken, skal man i udgangspunktet have en teologisk kandidatgrad fra enten Københavns Universitet eller Århus Universitet. Ordination kræver altså både et uddannelsesniveau og en grad af assimilation ind i den danske teologiske tradition, som migranter ikke på forhånd besidder og sjældent har forudsætninger for at kunne opnå inden for en overskuelig fremtid. Resultatet er, at vi i dag har meget få folkekirkelige ledere med migrantbaggrund.

En arbejdsgruppe under Folkekirkens mellemkirkelige Råd med biskop Peter Skov-Jakobsen som formand har arbejdet med spørgsmålet om folkekirkens forhold til kristne migrantgrupper i Danmark. Arbejdsgruppen udsendte i januar 2017 en rapport med en række banebrydende anbefalinger, herunder muligheden for at åbne for dobbelt medlemskab af folkekirken og en migrantmenighed, muligheden for at en migrantmenighed kan opnå associeret medlemskab af folkekirken, samt "muligheden for, at en biskop kan bemyndige en lægperson til – som præst (lokalpræst) – midlertidigt at holde gudstjenester for flygtninge og migranter".²

Såfremt sidstnævnte anbefaling om lo-

kalpræster implementeres i lovgivningen og i den folkekirkelige praksis, vil behovet for opkvalificering af migrantledere i Danmark øges markant. En sådan opkvalificering vil skulle fokusere på såvel generel teologisk uddannelse som øget viden om dansk kultur og kirketradition. En model for, hvordan det kunne udformes i praksis, kunne være at ansætte lokalpræster i en slags uddannelsesstilling, hvor der – foruden forpligtelsen til at varetage den præstelige betjening af en nærmere bestemt migrantgruppe – knyttes et obligatorisk mentorforløb under en sognepræst samt et individuelt sammensat kursusforløb ud fra migrantlederens eksisterende teologiske kompetencer og forståelse af det danske samfund.

En sidegevinst ved på den måde at invitere mange flere migrantledere til at deltage i teologisk uddannelse i Danmark er, at der herved også skabes et interkulturelt forum for teologisk refleksion, som også danske teologer kan blive eksponeret for og nyde godt af, både på universiteterne og i præsternes efteruddannelse. Et sådant studiemiljø vil på dansk jord kunne bidrage med nogle af de aspekter, som jeg selv har nydt godt af ved at tage min teologiske uddannelse i det Globale Syd.

Noter

1. NEGST blev grundlagt i 1983 ud fra en vision om at tilbyde teologisk uddannelse på universitetsniveau til den stadigt voksende afrikanske kirke, hvor der i mange tilfælde savnedes en teologisk fundering. Siden da er NEGST vokset til at blive et fuldt udviklet universitet akkrediteret af den kenyanske stat under navnet Africa International University (AIU) og med flere nye afdelinger, herunder School of Business and Economics (SBE) og School of Education, Arts and Social Sciences (SEAS), som udbyder uddannelser på diplom-, bachelor-, kandidat- og ph.d.-niveau. NEGST er fortsat en underafdeling af AIU og er vokset, så der i dag udbydes 8 teologiske studieretninger på ph.d.-niveau.
2. Folkekirkens mellemkirkelige Råds hjemmeside. "Anbefalinger vedr. migrantmenigheder og folkekirken". (<http://www.interchurch.dk/aktuelt/nyheder/anbefalinger-vedr-migrantmenigheder>)

Søren Dalsgaard, f. 1983, er cand.mag. i Afrikastudier fra Københavns Universitet samt teolog fra Nairobi Evangelical Graduate School of Theology. Han er koordinator i Folkekirkens Asylsamarbejde og Folkekirkens Mission, som hører under Folkekirkens mellemkirkelige Råd. Søren er desuden beboerformand i boligområdet Mjølnerparken og medlem af menighedsrådet ved Kingos Kirke på Nørrebro.

Vis dem bogen og lær af dem

Af Roar Kloster Steffensen

Mit grundsyn på teologisk oplæring og mit motto hvad angår undervisning i en tværkulturel kontekst fik jeg gennem en særlig oplevelse en bestemt eftermiddag i Arequipa i det sydlige Peru.

I viser os bogen

Jeg var med i et slags lærenævn, som den Evangelisk Lutherske Kirke i Peru havde nedsat for at arbejde med forskellige teologiske og kirkelige spørgsmål. Her var vi to missionærer og tre-fire nationale kirkeledere. Målet var gennem fælles studier og drøftelser at finde en vej frem for en ung luthersk kirke i en latinsk kontekst. Hvad skulle man mene om dette og hint, hvilken vej skulle man følge i vanskelige spørgsmål osv. Denne eftermiddag var vi i gang med at drøfte nadveren. Og vi sad med et grundigt arbejdsblad foran os, som en kollega havde udarbejdet, samt med Konkordiebogen. Jeg husker ikke præcist, hvilken problemstilling vi var ved at drøfte, men vi nærlæste i hvert fald teksten for at finde ud af, hvad reformatorerne nu havde ment om denne sag.

Pludselig udbrød kirkens daværende generalsekretær: "¡Ah, ya entiendo! Pero es que nos muestran el libro". Eller på dansk: "Åh, nu forstår jeg! Men

det er også fordi, I viser os bogen". Jeg husker ikke, hvad det var, der pludselig gik op for ham. Det vigtige for mig, var hans reaktion. Han var taknemmelig over, at vi viste ham bogen – i dette tilfælde Konkordiebogen – at vi tog ham med i en seriøs refleksion, hvor han selv havde mulighed for at gå til kilderne, og dér selv opdage vigtige teologiske pointer.

"Du kan stille dine spørgsmål i Himlen"

Man kan spørge, om ikke det er en selvfølge, at det foregår på den måde. Det er det desværre ikke. Det kunne jeg nævne mange eksempler på, men jeg vil nøjes med at fortælle om en enkelt anden oplevelse, jeg havde en mørk og kold aften oppe i Andesbjergene. For den understregede netop, at oplæring ofte består i det modsatte af at lede folk ind i refleksion over Skriften og teksterne.

Jeg underviste på et pastoralkursus på bibelskolen i Juliaca, og en aften sad

jeg og hyggede mig med nogle pastor-kolleger fra kirken i Peru. De fortalte blandt andet om mange morsomme og spøjse oplevelser med forskellige tidligere missionærer. Om én fortalte de, at han en gang havde sagt til en elev på bibelskolen, der stillede mange spørgsmål i timerne: "Du kan stille dine spørgsmål i Himlen!" Jeg svarede, at denne missionær åbenbart havde humor. Nej, svarede de mig. Han mente det!

Dette – og mine egne erfaringer med, hvor let det er at blive docerende – viser, at det ikke bare er en selvfølge, at al undervisning og oplæring foregår ved, at vi viser dem bogen og tager dem med i en refleksion over de bibelske og teologiske tekster og lader dem selv komme frem til aha-oplevelserne.

Etnocentrisme hindrer kontekstuel oplæring

Den docerende undervisning kan have forskellige årsager. En grund er det, som Paul Hiebert omtaler som etnocentrisme (1985, 97-99). Mange missionærer kommer fra en monokulturel sammenhæng og tænker kun i deres egen kulturs konceptuelle kategorier. Vi kan have en tendens til at projicere vores egen opfattelse af virkeligheden over på andre folk og kulturer. Men i forlængelse af monokulturalismen ligger etnocentrismen. Etnocentrismen

hævder, at min kultur er bedre end din kultur. Hvad egocentricitet er på det personlige plan, er etnocentrisme på det kulturelle plan. Dette gælder også, når vi taler teologi og kirke. Mange missionærer kommer til en ny kultur med den overbevisning, at de kommer fra en højerestående kultur, og fra en kirkelig sammenhæng, hvor man gør tingene på den (eneste) rigtige måde. Desværre bliver mange missionærer i denne misforståelse til stor skade for den kristelige oplæring og for den nye kirkes muligheder for at modnes.

Etnocentrisme er en hindring for ægte og sand oplæring, fordi der i missionssituationen blot bliver tale om at overføre egne åndelige traditioner og kirkelig kultur. Der findes ikke et reelt ønske om at se evangeliet og kristendommen tage udtryk efter den lokale kultur. Og når der blot er tale om overføring af traditioner, holdninger og kristelige særinteresser, bliver oplæringen nemt overfladisk, og den kommer til at bygge på frygt. For missionæren kommer da som den overordnede og signalerer, at hans "kristne" kultur er overlegen i forhold til modtagerens "primitive" kultur. Det bliver altså nemt missionærens vestlige kultur og virkelighedsopfattelse samt hans specielle kristne traditioner, der efter hans egen opfattelse udtrykker den ægte kristne tro. I en peruansk kontekst bliver det ikke min-

dre udtalt af, at også mange peruanere opfatter missionæren som kommende fra en højerestående kultur og fra en kirkelig sammenhæng, hvor man gør tingene rigtigt.

Et ekko af sig selv

Er man som missionær og underviser præget af en etnocentristisk tilgang, vil man ofte ikke være interesseret i, om eleverne selv er i stand til at reflektere selvstændigt, men vil være tilfreds med at høre et ekko af sig selv i de eksamensbesvarelser, han får tilbage fra studenterne. Og de elever, der kommer tættest på hans egne formuleringer, får de højeste karakterer.

Resultatet af dette vil blive en svag kirke med et svagt lægfolk, der måske nok kender nogle "rigtige" svar, men teologien bliver ikke deres egen, men blot noget man overtager. Dermed bliver studenter og kirke bundet til missionæren og til dennes kultur og traditioner, og det er meget lidt befordrende for den åndelige vækst.

Bibelstudie om søndagen

Som ny pastor i den lutherske kirke i Peru ville jeg gerne tilbyde noget bibelstudie. Og som jeg var vant til fra min egen kultur, inviterede jeg til bibelstudie torsdag aften kl. 19. Men der kom ikke rigtig nogen. Vi prøvede med en anden aften. Lige lidt hjælp det. For-

manden for menighedsrådet foreslog at lade bibelstudie/undervisning være en del af gudstjenesten. Det forsøgte vi, så nogle gudstjenester blev lavet om til undervisningsgudstjenester. Det viste sig, at det ikke var på grund af uvilje mod bibelundervisning, at vi ikke kunne samle folk. De var glade for undervisning, vi skulle bare finde den form, der passede til dem, på det sted hvor de var. I Peru arbejder man ofte sent, og mange havde ikke mulighed for eller råd til at tage bussen til kirken en ekstra gang. Men om søndagen var de af sted alligevel, og det gjorde ikke så meget, at gudstjenesterne trak lidt ud. Og formen var også befordrende for menighedens motivation. Lidt mindre formel undervisning nede på gulvet med temaer, der omhandlede det, folk stødte på i hverdagen. Spørgsmål og svar og lektier, osv. Vi fandt noget som passede til menigheden og til deres kultur, og som ikke bare var en kopi af noget, jeg kendte fra min kultur. Og det virkede.

Oplæring af missionæren

For at mission og oplæring skal lykkes, skal der nåde og Helligånd til. Lad der ikke herske tvivl om det. Men der skal også noget andet til: Missionæren må lære at blive tværkulturel. Det kan man godt forberede sig på, men det skal for alvor læres i den tværkulturelle kontekst. Det er ligesom at køre på cykel.

Det kan man ikke lære ved at læse en bog om det. Man må op på en cykel, vælte og falde mange gange, men efterhånden lykkes det, slingrende, at holde balancen, og til sidst kører man af sted uden at tænke over de mange forskellige bevægelser og koordineringer, det indebærer at cykle.

At være tværkulturel er altså en færdighed, man må lære sig igennem kultur- og sprogindlæring, og det kræver mange timers aktiv lytning, samtale, observering, spørgsmål og erfaringer i den lokale kontekst. Tværkulturel mission og oplæring kan kun forekomme der, hvor en missionær ser, at kulturer både har styrker og svagheder, og hvor man tager andre kulturer ligeså seriøst som sin egen. Der hvor man lærer at vise indfølelse med mennesker frem for at have en arrogant tilgang til deres kultur. Der, hvor man i praksis begynder at behandle andre som lige med en selv, kan oplæringen bære frugt.

Undervisning i en tværkulturel kontekst begynder altså med oplæring: Oplæring af missionæren. Og først når missionæren viser sig villig til at lære, lytte og forstå, og ikke har for travlt med at docere sin ekspertviden, kan man forvente, at hans brødre fra værtskulturen vil lytte til ham.

Et stort mål med den tværkulturelle undervisning er at udvikle stadigt flere

dygtige undervisere fra de nationale kirker. Skal de kunne give ægte oplæring, der flytter mennesker, rodfæster deres tro og sætter dem ind i følgeskab med Jesus, er det nødvendigt, at disse præster, ledere og kateketer selv har fået evangeliet og tros læren ind i hjertet ved egen-refleksion og selv-teologisering, og at de ikke bare har overtaget ord og begreber fra andres kultur og kristen tradition.

Video er bedre end bøger

I mit nuværende arbejde som deltids-missionær i kirken i Peru forsøger jeg at kombinere nogle af alle de nævnte erfaringer. Da jeg begyndte i projektet, var det meningen, at jeg skulle lave skriftlige undervisningsmaterialer til bibelskolen, og at vi også ville forsøge os med et videomateriale. I de godt fire år, jeg har været i dette projekt, har jeg endnu ikke lavet et decideret skriftligt materiale. For jeg begyndte med et videomateriale over Galaterbrevet, og da det først var blevet præsenteret, bad kirken mig om at lave flere og glemme de skriftlige materialer. For videomaterialerne har vist sig at have en langt større gennemslagskraft end bøger.

Til disse videoer laver jeg studiematerialer, der skal give eleverne lejlighed til selv at reflektere over teksten/temaet, da det giver dem en mulighed for at undersøge bibelteksten og tænke tekst

og tema ind i deres egen hverdag. Det har vist sig at være en undervisningsform, der passer godt ind i denne kirke og denne kontekst. Igen blev missionæren klogere på konteksten.

Jeg har lært at...

Min erfaring er altså, at missionæren selv må lære at være tværkulturel, og at det nytter at vise folk bogen. Vi skal vise dem Bibelen, så de selv kommer i

infight med teksten. Og vi skal vise dem de teologiske bøger, så mennesker får mulighed for selv at reflektere over troen og teologien. For på den måde bliver det en egen teologi, omsat til den stedlige kultur.

Litteratur

Hiebert, Paul G.

1985 *Anthropological Insights for Missionaries*, Baker Books: Grand Rapids

Roar Kloster Steffensen, f. 1973, cand.theol. Præst i Hedensted Valgmenighed og projektmisionær for Luthersk Mission i Peru. Har tidligere været udsendt som missionær til Peru og været leder af Bibellæser-Ringen i Danmark. Har bl.a. skrevet "Tú eres el Cristo", en kommentar til Matthæusevangeliet, udgivet på den Evangelisk Lutherske Kirke – Peru's forlag, Siembra.

Baptistkirkens involvering i teologisk og ledelsesmæssig uddannelse i Rwanda

Af Henrik Holmgaard, Lars Midtgaard og Klaus Munch

I sit brev til menigheden i Efesos angiver Paulus det som et afgørende led i kirkens missionale opgave "at udruste de hellige til tjeneste, så Kristi legeme bygges op" (Ef 4,12). Først og fremmest så at de lokale menigheder styrkes i troen, og samtidig så både den enkelte kristne og kirken som en bevægelse af fællesskaber udrustes og bliver i stand til at bidrage til transformation i den hverdag, hvor troen udleveres.

I Rwanda har der som så mange andre steder i Afrika op igennem historien været stor fattigdom. Her har kirken spillet en central rolle i at yde hjælp og støtte til mennesker i nød. Kirken er stedet, hvor man søger hen for at få fysisk og åndelig hjælp, og kirken spiller stadig den rolle i den fortsatte opbygning af samfundet. Kirkerne har rigtig mange ressourcer i kraft af mennesker, som ønsker at være med til opbygge fællesskaber, der kan bære samfundet fremover. Denne rolle og opgave kan betegnes som kirkernes og de kristnes 'tjeneste'. En tjeneste, som kan forstås på samme måde som for eksempel embedsfolk, som ud fra deres særlige faglighed udfører deres arbejde i tjeneste for folket. Udfordringen er at skabe muligheder for, at dette potentiale kan forløses. Det kræver uddannelse,

som klæder unge og gamle på, så de er udrustede til at udføre denne tjeneste sammen i fællesskab for andre. Denne artikel giver et eksempel på, hvordan danske lokale menigheder har været engageret i arbejdet med denne udfordring, og hvilke refleksioner og læringer det har givet anledning til.

Uddannelsesprojektet udsprang af et erfaret behov

I 2012 fik et team fra Baptistkirken Bethel i Aalborg mulighed for at medvirke ved en lederkonference i Butare regionen i det sydlige Rwanda arrangeret af Baptistkirken i Rwanda (AEBR). 27 mænd og kvinder, både unge og ældre, var her samlet til 3 dages intensiv undervisning og dialog om betydningen af teologi og lederskab for udviklingen af lokale menigheder. Efterfølgende

stod det klart, at de ressourcer, som var tilgængelige lokalt, ikke stod mål med behovet for yderligere udrustning.

Baptistkirkerne i Danmark (BiD) og AEBR har igennem mange år samarbejdet om forskellige udviklingsprojekter. På den baggrund indgik BiD sammen med AEBR en aftale om samarbejde for at udvikle et 2-årigt projekt (2015-17) med en lederskole for 90 kvinder og mænd med ledelsesansvar i lokalmenigheder i Butare regionen. Projektbeskrivelsen blev sendt til Dansk Missionsråds Udviklingsafdeling med henblik på finansiering, mens selve tilrettelæggelsen og udførelsen skete i et samarbejde mellem AEBR og BiD med Bethelkirken i Aalborg som katalysator og lokal aktør.

Den næste generation skal udrustes – både mænd og kvinder

Formålet med at lave udrustning for medarbejdere, ledere og præster i Rwanda var at styrke de lokale menigheder til fortsat udvikling ledelsesmæssigt og i deres engagement i 'social development'. Kirkerne i Rwanda spiller som allerede nævnt en stor rolle i samfundet, og en meget stor del af Rwandas befolkning går regelmæssigt i kirke. Kirken er en naturlig del af landets fundament, og menighederne er, ved siden af familien, i mange sam-

menhænge det centrale samlingssted for landets indbyggere. Projektet fik navnet 'Timotheus' med inspiration fra Paulus' kald til Timotheus om at udruste næste generation (2 Tim 2,2).

På trods af manglende ressourcer og Rwandas brogede historie med konflikter på tværs af befolkningsgrupper, så er det også et samfund med potentielle og iver efter at opbygge noget nyt – ikke mindst blandt den unge generation i menighederne. Hvis lederskolen kunne få flere generationer med, var der således et stort potentiale for, at der lokalt ville blomstre menigheder med et fornyet syn på menighedsliv og udrustning. Samtidig var det også tydeligt, at kvinderne spiller en meget afgørende rolle, for at lokalsamfundet fungerer. Derfor var det et vigtigt mål, at der skulle være kvinder med i forløbet.

Med baggrund i erfaringer fra AEBR og konferencen i 2012 blev det vurderet, at projektet skulle gennemføres på to niveauer. For det første skulle der gives undervisning til de ledende personer (pastorer), som gav dem teologisk og ekklesiologisk baggrund for udviklingen af teamledelse samt forståelse for, at kristen tjeneste foregår sammen i fællesskab ud fra de enkeltes evner og kald. Dernæst skulle disse pastorer samle og inkludere kommende ledere og

medarbejdere fra egne lokale menigheder i et uddannelsesforløb, hvor de på lignende måde kunne blive udrustet til at tage ansvar for og samarbejde i teams om at løse opgaver i den lokale menighed. Hvert team skulle derfor inkludere den ledende pastor, menighedens evangelist, diakon, ungdomsleder og lederen af kvindearbejdet, således at de som team ville blive trænet i teamsamarbejde.

Forløbet blev tilrettelagt som seks samlinger á 3 dage fordelt over 2 år. Undervisningsprocessen blev en kombination af oplæg, dialog og praktiske opgaver og blev fulgt op via en lokal konsulent fra AEBR, som besøgte menighederne imellem undervisningsmodulerne for at støtte og udfordre til videre udvikling lokalt.

Undervisningen tog udgangspunkt i både skabelse og forløsning

Den ledelsesmæssige udrustning blev formet omkring en teologisk ramme, så nye begreber og praksis for ledelse stod i relation til både menighedernes praksis og til teologi. Udgangspunktet for undervisningen i ledelse var på den ene side 'skabelsesteologisk'; det vil sige, at der blev taget højde for de sociale og psykologiske dynamikker i samarbejde og i livet mellem mennesker. På den anden side havde projektets teologiske

ramme et evangelikalt-karismatisk 'forløsningsteologisk' perspektiv: At Gud ved sin nåde genopretter, skaber nyt, giver nådegaver og forløser potentielle igennem menneskers liv i fællesskab med andre.

Dette dobbelte udgangspunkt betød, at de ydre observerbare udfordringer i teamsamarbejde blev set i sammenhæng med lederens indre udvikling. Tilsammen skabte det en helhed i det teologiske perspektiv på ledelse, som inkluderer sammenhængen mellem kaldelse, karakter og kompetencer.

Refleksionerne over processen

Der skal ikke herske nogen tvivl om, at behovet for udrustning i Rwanda er enormt. Potentialet er ligeledes stort, og med tilførelsen af de rette ressourcer, undervisning og rådgivning kan der skabes udvikling. Det viser den efterfølgende meget positive evaluering fra deltagerne også. Tilbagemeldingerne afspejlede en erfaring af ny viden og forståelse i forhold til menigheden som et samarbejdende fællesskab med teams, hvor teammedlemmerne udruster hinanden på tværs af generationerne og køn.

Tager vi de kritiske briller på og evaluerer processen i forhold til vores forventninger og forestillinger om mulige forandringer, som gik forud for projek-

tet – så viser eksemplerne herunder, at foruden sproglige barrierer, så gør de kulturelle og ekklesiologiske forskelle mellem Danmark og Rwanda, at det umiddelbare billede af succes bliver lidt mere nuanceret fra et dansk perspektiv.

Det kræver uddannelse. En uddannelse som klæder unge og gamle på til både at forstå ledelse i teori og praksis, så de derved er udrustede til at udføre denne tjeneste sammen i fællesskab og give denne udrustning videre til andre.

Det er uhyre vigtigt for udviklingen af teologisk og ledelsesmæssige udrustning i Rwanda at være bevidst om, at dansk viden og danske modeller og erfaringer ikke nødvendigvis er brugbare løsninger i Rwanda. Der er desuden en grænse for, hvad man kan opnå på kompaktkurser om ledelse, som skal medtænkes i forhold til ambitionsniveauet. Ledelsesvisdom og -praksis oparbejdes igennem mange års erfaring og refleksion over praksis. Det er ikke muligt at formidle igennem kompaktkurser.

Gennemførelsen af et sådan projekt rejser naturligt spørgsmålet om, hvis behov det reelt er, vi forsøger at imødekomme? Når man besøger Rwanda, er det nemt at se potentiale og muligheder mange steder. Det er også nemt at se sig selv som løsningen. Dermed kan det let blive et dansk behov for at være

”hjælperen”, som kommer til at forme processen fremfor det reelle behov for udrustning i Rwanda. Derfor kræver det en vis selvindsigt og -kritik såvel som ydmyghed. En fristelse kan være, at vi kommer som den bedrevende ”hvide mand” og underviser i principper og modeller, som vi selv i Danmark kan have svært ved at implementere. Implementeringen i Rwanda bliver ikke nemmere, selvom vores intention er, at det skal virke.

Kulturelle forskelle udfordrede projektet

Undervejs i projektet stødte vi på nogle fundamentale kulturelle barrierer, som det blev vigtigt at arbejde med. Det gjaldt for eksempel den danske måde at motivere unge ved at inddrage dem i konkrete ledelsesopgaver og give dem ansvar. Denne model viste sig at møde flere forskellige kontekstuelle udfordringer. I en mindre landmenighed gjorde placering og mangel på ressourcer det for eksempel vanskeligt at engagere unge. Det var et meget konkret problem: En nabomenighed, som lå tættere på hovedvejen, havde lige fået elektricitet og kunne dermed benytte et keyboard i gudstjenesten og dermed tiltrække alle de unge fra området. Motivation af unge blev således til spørgsmålet: ”Skal vi også bruge penge på at få elektricitet og et keyboard, selvom

vi ikke har pengene til det?" I sådan et tilfælde kan danske teorier om motivation af unge ledere virke ligegyldige.

Et andet eksempel er, at vi undervejs i forløbet indså, at der eksisterer et næsten tabu-agtigt område i relationen mellem ældre og unge i forhold til at overdrage ansvar. De ældre ser de unge som en trussel, og hvis de overdrager ansvar og tjeneste til næste generation, så mister de selv deres rolle: "Hvad skal vi dog lave, hvis de unge gør vores arbejde?" I stedet for at se overdragelse af ansvar som en ny rolle i sig selv, med nyt ansvar til de ældre for at støtte og udfordre de unge i tjeneste, så bliver det set på som et tab af indflydelse.

Afslutning

Det missionale kald i evangeliet til at gå ud i alverden og gøre mennesker til disciple og menighedens behov for

udrustning til at videreføre denne befaling er konstant. Det gælder for os som kirke både i Danmark og i Rwanda. Med de ressourcer og de muligheder, vi har udviklet over flere århundreder i Vesten, følger en forpligtelse til at forsøge at forstå andres behov og investere i missional udvikling hos vores kristne søskende uden for Danmark.

Det er en glæde at tjene, når det lykkes at være en katalysator for udvikling hos andre, men det kalder også på ydmyghed og villighed til selv at være den, som skal lære, lytte og forstå. Som dansk kirke har vi ikke svaret og løsninger på udfordringerne i Rwanda. Med stor sandsynlighed er det mennesker i Rwanda, som selv bliver den løsning – mænd og kvinder som bliver 'Timotheus' ved nåde og gennem udrustning.

Henrik Holmgaard, 1977, cand.theol, præst i Bethelkirken, Aalborg

Lars Midtgaard, 1963, MA teologi, præst i Bethelkirken, Aalborg

Klaus Munch, 1965, Diplom i ledelse, skoleleder på Limfjordsskolen, Løgstør

Hvad gør vi her? En korttidsudsendt gæstelærers erfaringer

Af Niels Grymer

"Morgen i Mbamba. Lørdag den 26. september er det vistnok. Vi glemmer datoen her. Ida sover. Jeg har forsøgt at bage morgenbrød. Med pandelygte på, fordi vi heller ikke har el i dag. Hvad gør vi her? har vi spurgt os selv nogle gange. I et hus uden vand og el. I en fugtig varme, der vistnok skulle aftage de næste måneder. I et land, hvor ingenting bliver som planlagt, hvor trafikken er kaotisk, uden regler og med flittig brug af hornet..."

Sådan, lidt mistrøstigt, står der at læse i dagbogen fra en af de første dage, efter at vi, min kone Ida, og jeg var landet i Nigeria og var blevet installeret i et af lærerhusene ved Brønnum Lutheran Seminary i Mbamba uden for byen Yola. Som Mission Afrikas udsendte skulle jeg i fem måneder fra september 2009 til februar 2010 virke som gæstelærer på præsteseminariet, mens Ida skulle undervise børn og kvinder.

Vi oplever, at det giver mening

Ingen af os havde før været i Afrika. Selv om vi på forhånd havde forberedt os, blandt andet ved at lytte til folk, der havde været på stedet før os, var omplantningen til den afrikanske virkelighed overvældende. *Hvad gør vi her?* måtte vi spørge os selv, mens den medbragte hang til effektivitet blev ud-

fordret af den langsomhed, hvormed semesteret kom i gang.

Det varede dog ikke længe, før de frustrerede spørgsmål gled i baggrunden. Snart blev dagene fuldt optaget af opgaverne, der meldte sig, og af samværet med mennesker, som vi kom til at respektere og holde af. Mennesker, der viste os tillid, venlighed, hjælpsomhed, gæstfrihed og fortrolighed. Mennesker, med hvem man straks kom til at tale om livets og troens store spørgsmål.

Giver det mening, at en dansk teolog kommer til det Globale Syd med sin nordeuropæiske teologi og så forsvinder igen? Når jeg nu bagefter tænker tilbage, slår det mig, hvor lidt jeg på forhånd havde reflekteret over det spørgsmål. Det hele var ret enkelt: På præsteseminariet i Nigeria ville man

gerne have en gæstelærer fra Danmark. Mission Afrika ville gerne sende mig/os ud. Læg dertil to ting: en anelse eventyrlyst plus dét, at kirkens fællesskab på tværs af grænser og kulturer altid har optaget os. Hvad var der så at betænke sig på?

Men spørgsmålet står der stadig: Giver sådan en korttidsudsending mening? Det må jeg/vi åbenbart mene, at det gør. I hvert fald var min kone og jeg i 2015 parat til at rejse ud igen, denne gang til Madagaskar, hvor jeg i tre måneder var gæstelærer ved den lutherske kirkes fakultet SALT i Fianarantsoa, udsendt af Danmission. Også her blev Ida fuldt optaget af arbejde blandt kvinder og børn.

En dansk gæstelærer forbliver en udenforstående

Udfordringerne for en gæstelærer er til at få øje på. Som korttidsudsending er og bliver man en udenforstående. En fremmed. Uanset hvor meget man på forhånd har spurgt sig for, så ved man ikke, om det, man kommer med, er relevant i den fremmede sammenhæng, og om det rammer niveauet hos de studerende.

Man kan i den korte tid, man er på stedet, prøve at lytte sig ind på, hvad der er de studerendes baggrund og situation, hvilke teologiske spørgsmål der

er vigtige for dem. Hele tiden kan man være parat til at justere både undervisningens indhold og metode, hvad jeg også løbende måtte gøre. Men at tro, at man som udefra kommende skulle kunne bidrage med noget, der ligner kontekstuel teologi, er naturligvis en illusion. Det, man som dansk teolog og præst kan levere, er uundgåeligt farvet af ens nordeuropæiske baggrund. Man er og bliver en dansk teolog med de forudsætninger, som sådan én har.

Lettere bliver det ikke af, at man sjældent får kritik og feedback fra de studerende. Dertil er ærbødigheden for underviseren for stor. Hvad de går og siger til hinanden om undervisningen, er så en anden sag. En anden udfordring, både i Nigeria og på Madagaskar, var det, at de studerendes faglige og sproglige niveau var meget forskelligt. Ikke alle var så fortrolige, som man kunne ønske, med undervisningssproget (engelsk i Nigeria og fransk på Madagaskar). På plussiden står de studerendes motivation. Her er ikke noget studenterliv med cafébesøg og koncerter. Til gengæld er der engagement og målrettethed. Mere kan en underviser vel ikke ønske sig.

På Brønnum Lutheran Seminary var mine fag 'Den tidlige kirkes historie', 'De synoptiske evangelier' og 'Luthersk konfession'. Det sidste fag overtog jeg

med dags varsel fra en af de faste lærere, der havde fået for mange timer. Derfor var der ikke tid til megen planlægning. Det viste sig dog at være et fag, der åbnede for samtaler, blandt andet om den moraliserende tendens, man kan møde i en del prædikener, også i den lutherske kirke. På Madagaskar havde man på forhånd to ønsker: 'Pastoralbrevene' (brevene til Timoteus og Titus) og 'Søren Kierkegaard og hans teologi'. Heldigvis var der her god tid til forberedelser hjemmefra.

Med to-tre fag på skemaet er der tid til andet end at undervise. Til de rigeste oplevelser både i Nigeria og på Madagaskar hørte de ture, som studerende inviterede os på hjem til de landsbyer, de kom fra, eller hvor de virkede som præster ved siden af studierne. Her så man de måske lidt anonyme studerende i en anden rolle: som mennesker (oftest mænd), der nød respekt og havde autoritet i landsbyen.

Vi udvider hinandens horisonter

Hvad gør vi her? Det kan de korttidsudsendte undervisere med god ret spørge sig selv om.

Svaret kan være: Vi udvider horisonten. Gør verden større. Fra min egen studietid på Århus Universitet husker jeg gæstelærere fra andre verdensdele. De kom med perspektiver, som var ander-

ledes, og rejste igen. Netop ved at være fremmede fik de én til at se tingene på en lidt anden måde. Og så var de med deres tilstedeværelse et levende vidnesbyrd om, at vi er en del af den globale kirke. Man kan se danske gæstelærere i Afrika og andre steder på samme måde. Som et vidnesbyrd om det verdensomspændende fællesskab, de og vi er fælles om.

I ethvert ægte møde mellem mennesker udvides horisonten for begge parter. Det gælder også i en undervisningssituation, hvis undervisningen er andet og mere end påfyldning, hvor man hælder sin hjemmefra medbragte teologi ud over sagesløse hoveder. Målet (som jeg ikke skal prale med, at jeg nåede) må være at give rum for en samtale, en samtale, hvor man som fremmed lytter og prøver at forstå, og hvor man også nyder den fremmedes privilegium: at man kan sætte spørgsmålstejn ved lokale handlemåder og tankemønstre.

Den varme og påskønnelse, vi mødte både i Nigeria og på Madagaskar (og invitationen, vi siden har fået fra SALT til at komme igen!) får os til at tro på, at vores ophold, trods alle udfordringer og begrænsninger, har haft værdi.

At opholdene har været kraftigt horisontudvidende for os selv, siger sig selv. Nogle måneder efter at vi var kommet hjem fra Nigeria, var der en kirkegæn-

ger i vores kirke i Aalborg, der sagde til mig: *Du er begyndt at prædike lidt anderledes, efter at I har været i Afrika. Mere lige ud af posen.* Jeg havde ikke selv bemærket det. Men det er nok rigtigt. Selv om opholdene har været korte, har Afrika gjort noget ved mig/os.

Opholdet får betydning i Danmark

Også på en anden måde har vores korttidsudsendelser være horisontudvidende. Efter at vi kom hjem fra det første ophold, kom den lutherske kirke i Nigeria på en ny måde ind i synsfeltet hos mange i vores hjemlige kirke, Margrethekirken. For menigheden i Aalborg blev det nærværende på en ny måde, at vi som kirke hører hjemme i en familie, der rækker ud over både sogne- og landegrænser. De mange gange, vi herhjemme har været ude i kirker og foreninger og fortælle, først om Nigeria og siden om Madagaskar, skaber vel ikke store forandringer, men er små dryp, der – sammen med mange andre – er med til at minde danskerne om, at den hellige almindelige kirke er

en familie med mange farver og mange udtryksformer.

En konkret følge af vores ophold på Madagaskar er, at en af de studerende på SALT i efteråret 2017 deltog i Dia-konhøjskolens internationale kursus. Den pågældende, Theodoric Rajaonary, er præst og leder af den lutherske kirkes fængselsarbejde på Madagaskar, et arbejde vi stiftede bekendtskab med under opholdet. Hans drøm og ambition er at bidrage til at styrke kirkens diakoni på Madagaskar. Hans ophold her i Danmark var blandt andet støttet af "Det mellemkirkelige stiftsudvalg i Aalborg stift" under forudsætning af, at han ved en række arrangementer mødte mennesker i Nordjylland.

På den måde har vores ophold på Madagaskar i hvert fald to positive virkninger: Kirken på Madagaskar rykker indenfor i nordjydernes bevidsthed. Og en dygtig præst fra Madagaskar har lært noget om diakoni, som forhåbentlig kan komme kirken på Madagaskar til gode.

Niels Grymer, f. 1949. Pastor emeritus. Uddannet som journalist og siden cand.theol. 2009-10 gæstelærer på Brønnum Lutheran Seminary i Nigeria, udsendt af Mission Afrika. 2015 gæstelærer på den lutherske kirkes fakultet SALT på Madagaskar, udsendt af Danmission.

Teologisk uddannelse i det Globale Syd – hvad jeg lærte af det

Af Henrik Højlund

Jeg havde fået at vide, at jeg nok ikke skulle vente meget respons fra studenterne i undervisningen. De var vant til, at læreren sagde, hvordan tingene var, og at responsen bestod i at gentage lærerens sandheder. Eller måske lige så vel: bøgernes sandheder, som læreren ofte blot repeterede i undervisningen. Og i særdeleshed ville alt dette gøre sig gældende for os som hvide udlændinge, lod man mig også vide. For hvide mennesker, mennesker fra Europa og USA, har høj status. Det hele viste sig heldigvis at være skudt temmelig meget forbi.

Situationen var den, at min kone og jeg var i Etiopien tre gange fra 2013-15 i korte perioder á 6 -7 uger. Vi havde fået til opgave at undervise på et lille præsteseminarium i den Etiopiske Lutherske Kirke, som er en lille søsterkirke til den meget større lutherske Mekane Yesus-kirke. Jeg skulle undervise i teologiske fag, og min kone underviste i fag knyttet til psykologi og sjælesorg.

Ønsket om kontekstualisering fødte dialog

Undervisningen blev gennemgående en meget livlig affære. Studenterne var særdeles aktive og medlevende. Jeg skulle ikke spille mere end en enkelt bold, før nogen med det samme spillede tilbage, og så gik samtalen over stok og sten, mange gange langt ind i pau-

serne. Og samtalerne blev indimellem til livlige diskussioner, hvor det også kunne ske, at de til min store fornøjelse ikke i ærbødighed lod den hvide mand få sidste ord, men tværtimod holdt fast ved deres.

Jeg husker for eksempel en samtale i liturgik om deres tradition med noget, der smagte af en form uddrivelse af dæmoner i begyndelsen af gudstjenesten, en ofte ganske lang og intens seance. Jeg tog fat på det med nogle lidt kritiske spørgsmål. De lod sig ikke afficere af mine i egne øjne kloge spørgsmål, men kom med svar, der overraskede mig ved deres klogskab. Jeg synes i udgangspunktet sagen var ret enkel – her var der tale om overdreven afrikansk dæmonfokus. Jeg blev klogere af

den samtale og indså, at der er forhold, de har adskilligt mere indblik i end jeg. Uden at min pointe om for overdreven fokus på det dæmoniske derved faldt helt til jorden. De lyttede selvkritisk til anliggendet. Vi lærte altså i situationen noget af hinanden.

Hermed også sagt at de livlige samtaler oftest kom af mest mulig kontekstualisering af undervisningen. Og det igen kom af, at jeg havde et stærkt behov for at vide, om den undervisning, jeg gav, var relevant for dem. Med andre ord: Jeg spurgte ofte, om de kunne relatere det, jeg sagde, til etiopisk virkelighed. Dermed blev jeg også meget hurtigt selv bedre bekendt med den virkelighed, jeg underviste ind i. En virkelighed, jeg selvfølgelig også blev bekendt med i den almindelige omgang med mennesker dernede.

At de måske samtidig også oplevede det som lidt befriende med en undervisning, som spillede så meget op til dialog, er en anden, ikke uvæsentlig pointe. I det stykke viste det sig, at vi som udlændinge med en anden pædagogisk tradition havde noget at bidrage med. Uden alt for meget viden om, hvad deres øvrige undervisere gjorde, tror jeg, vi bidrog med hjælp til selvstændig tænkning. (De faldt dog, med enkelte undtagelser, ret meget tilbage til "gamle unoder", når vi lavede eksa-

men. I den grad, de fik lov til at have handouts og noter og bøger med ved eksamensbordet, bar deres besvarelser meget præg af afskrivninger. Hvor meget vi end forsøgte at understrege ønsket om selvstændige besvarelser).

Selvfølgelig egnede alt stof sig ikke lige meget til kontekstualisering. Aktualisering af oldkirkelig kristologi i en etiopisk kontekst kræver en vis kreativitet. Og dog, selv her viste der sig også at være aktuelle problemstillinger, som gjorde de gamle begreber og diskussioner højst relevante. Også i det stykke er der ikke meget nyt under solen. Mere eller mindre sære teologiske, forkynelsesmæssige afveje i det etiopiske landskab viste sig at have deres ældgamle forlæg.

En reflekterende tilgang til viden

Men selvsagt var det også vigtigt at føre dem ind i et stof, som i udgangspunktet var temmelig meget ukendt for dem. Ukendskabet forstærkedes i øvrigt af ret begrænset kendskab til historien generelt, både kirkehistorien og almindelig verdenshistorie. Det sidste kan i vores konkrete tilfælde med studenterne på det lille præsteseminarium komme af, at de ikke havde de bedste skoleforudsætninger med. I de fleste tilfælde noget, der svarer til noget i retning af en 10. klasses eksamen

herhjemme. Og måske endda knap nok det, fordi undervisningen i Etiopien ikke altid har særlig høj standard.

Som vesterlændinge har vi således mulighed for at bidrage med en viden og en reflekterende omgang med den viden, som de ikke selv har, og som deres etiopiske lærere heller ikke nødvendigvis besidder på helt samme måde. Det sidste skal ikke forstås sådan, at de etiopiske læreres teologiske kundskaber lå under mine. På flere måder lå de over, er jeg ret overbevist om. Men vi besidder ofte denne viden på en lidt forskellig måde og med forskellig vægtning. I den sammenhæng, vi befandt os i, kunne en god kandidateksamen i teologi måle sig med det bedste af deres egne folks papirer. Det er ikke uden videre tilfældet i enhver sammenhæng i Etiopien. Der findes teologiske uddannelsesinstitutioner, som kræver bedre papirer.

Stort bibelkendskab men ubalanceret bibelbrug

Studenternes kendskab til Biblen var omfattende. Det handlede helt basalt om dyb ærbødighed for Biblen. De omgikkes den som selve livets kilde. Og de øste lige så naturligt og frit af Det gamle Testamente som af Det nye Testamente. For dem var det hele levende, nutidige ord. I så henseende var de givetvis hestehoveder foran mange

teologistuderende i Danmark. Den undervisning, jeg gav i bibelstof, kunne bringe en større forståelse for centrum og periferi i Biblen, for ordenes historiske kontekst, for de store sammenhænge gennem hele bogen.

Præsteseminariets leder var meget optaget af det, han så som en alt for ureflekteret og ubalanceret brug af Biblen. Han brænder for et ægte luthersk anliggende om en bibellæsning med Kristus som kerne og stjerne. Overalt i Etiopien findes der i evangelikale, inklusiv lutherske, sammenhænge en bibellæsning og bibelbrug som plukker ureflekteret af bogen, og som jævnligt afstedkommer de vildeste trosforestillinger. Sandt at sige findes det også i den ortodokse kirke.

Vi kunne bidrage i løbet af et kort ophold

Det gav fin mening med de relativt korte ophold, vi havde. På 6-7 uger kan man nå en pæn portion stof, når man underviser nogle timer hver dag. Man kan nå at leve sig ganske godt ind i forholdene og menneskers liv, hvis man åbner sit hjem gæstfrit med kaffe- og middagsinvitationer i lange baner, som desuden kan være et yderst kærkomment tilskud til fattige studerendes meget beskedne spisevaner. Man giver desuden en tiltrængt aflastning til stedets faste lærere med sådan en 6-7

ugers intensiv undervisning. Det var selvfølgelig gavnligt, at vi var dernede af flere omgange og derved fulgte et hold fra første til sidste år. Fra gang til gang øgedes vores viden om den virkelighed, vi underviste i.

Selvfølgelig vil det til enhver tid være at foretrække, at man kunne give nogle år sådan et sted, og i særdeleshed, hvis det indebar, at man for alvor lærte sig stedets sprog og dermed på en helt anden måde kunne komme på indersiden af al ting. Også i undervisningen. Vi måtte selvfølgelig nøjes med at undervise på engelsk. Det havde sine begrænsninger. Også for studenterne, hvis engelskkundskaber i flere tilfælde var ret begrænsede. Men seminarielederen så netop det som en meget nødvendig sideeffekt – at de fik opgraderet deres engelsk, som jo bl.a. er en forudsætning for fortsat udvidelse af teologisk kundskab, som for det meste vedkommende ikke kan hentes på etiopiske sprog, men på engelsk.

Korttidsophold har så i øvrigt også den fordel, at det er realistisk i forhold til hjemligt arbejde. De fleste kan hive sådan en kort periode ud af kalenderen. Særligt hvis det – som for vores vedkommende – er uden løn hjemmefra. Så er arbejdsgiverne ikke kedede af at give orlov.

Vi lærte mest

Alt, hvad jeg har skrevet om indtil nu, har mest handlet om, hvad jeg kunne bidrage med i Etiopien – hvad jeg kunne lære dem. Når det fulde regnskab skal gøres op, kan jeg uden falsk beskedenhed sige, at vi lærte mere af dem, end de af os.

Den helt umiddelbare og uomgængelige sammenhæng mellem teori og praksis, mellem teologi og bøn og forkyndelse og alt andet som følge af troen, var udtalt. Jeg har altid selv befundet mig i en sammenhæng, også i studietiden, hvor den sammenhæng er naturlig. Men her var sammenhængen så stærk, at der ligesom ikke var noget filter imellem. Refleksionen lå ikke som et forstyrrende filter imellem teori og praksis. Al teori drejede sig om praksis. Afstanden fra teologisk lærdom i undervisningslokalet til alle varianter af praksis var nul.

Karl Barths bonmot om, at der skal drives teologi, fordi der skal prædikes på søndag, kom til sin fulde ret her. Jeg kunne også sige det på en anden måde: Gud var den selvfølgeligste forudsætning for alt i disse etioperes liv. Gud før og efter alt andet. Deri lå den største inspiration for os. Først og fremmest på det personlige plan, med tanke på vores egen trospraksis. Men det satte også al teologisk og al anden lærdom i relief.

Ikke sådan at det reducerede den til noget sekundært. Den blev snarere endnu vigtigere – i lyset af, at det i bund og grund sker for den levende Guds ansigt alt sammen.

En rejse til en anden del af verden for at dele ud af teologisk viden ender næsten med sikkerhed med, at man kommer en hel del klogere hjem igen og måske er den, der har lært mest af alle.

Henrik Højlund er sognepræst i Løsning-Korning

Om Ny Mission

Ny Mission er en skriftserie, der udgives af Dansk Missionsråd og udkommer med to numre om året.

Tidligere udgivelser i serien:

1. Kulturkristendom og kirke – 1999
2. Gudstjeneste og mission – 2001
3. Globalisering og mission – 2001
4. Samarbejde i mission – 2003
5. Mission og etik – 2003
6. Kirke i mission – 2004
7. Religionsteologi – 2004
8. Missionær i det 21. århundrede – 2005
9. Mission og dialog – 2005
10. Mission og penge – 2006
11. Anerkendelse i mission – efter Muhammedkrisen – 2006
12. Diakoni og udvikling i kirke og mission – 2007
13. "The Next Christendom" – udfordringer fra syd – 2007
14. Teologisk (ud)dannelse i en missional kirke – 2008
15. Evangelisering – missionens fokus – 2008
16. Klimakrisen – hvad ved vi, hvad tror vi, og hvad gør vi – 2009
17. Edinburgh 1910 – 100 år efter. Fra autoritet til autencitet i mission? – 2009
18. Mund og mæle til marginaliserede – Advocacy i kirke og mission – 2010
19. Den pentekostale bevægelse – 2010
20. For således elskede Gud verden – 2011

21. Discipelskab i kirke og mission – 2011
22. Religion og udvikling – 2012
23. Partnerskab i mission – 2012
24. Den mangfoldige kirke: Menighedsformer i Danmark – 2013
25. Grænsegængere. Missionærer, kultur og den moderne verden – 2013
26. Menighedsformer og mission. Den mangfoldige kirke 2 – 2014
27. Religionsfrihed og religionsforfølgelse – 2014
28. Bæredygtigt volontørarbejde – 2015
29. Kristent vidnesbyrd i en multireligiøs verden – 2015
30. "Jeg var fremmed, og I tog jer af mig.
Flygtningekrisen og kirkens ansvar – 2016
31. Migration og mission – 2016
32. Godt nyt for verden
– Kirkens mission og FN's verdensmål for en bæredygtig udvikling – 2017
33. Reformatorisk kristendom i et globalt-missionalt perspektiv – 2017

Teologisk uddannelse i det Globale Syd. Hvordan kan vi støtte – hvad kan vi lære?

Teologisk uddannelse har afgørende betydning for de kristne kirkers sundhed og virkekraft – både i Syd og i Nord. Uden passende teologisk uddannelse bliver kirkernes offentlige vidnesbyrd forplumret og deres deltagelse i Guds mission bliver let afsporet.

I det Globale Syd vokser kirkerne mange steder eksplosivt. Der er et enormt behov for teologisk uddannelse, som retter sig mod hele kirken og hele mennesket. Det omfatter alt fra oplæring af smågruppe-ledere til uddannelse af universitetsprofessorer. På alle niveauer må uddannelsen tage sigte på både viden og personlig dannelse såvel som praktiske færdigheder. Der er desuden behov for, at den teologisk uddannelse har et kritisk potentiale både indadtil i kirkerne og i forhold til uretfærdige samfundsforhold.

De økonomiske og uddannelsesmæssige ressourcer svarer imidlertid sjældent til behovene. Vi har fra dansk side mange muligheder for at støtte kirkerne i det Globale Syd – og for at lære af dem – når det gælder teologisk uddannelse. Dette nummer af *Ny Mission* giver en række inspirerende bud på, hvordan det kan ske, og er en invitation til at samarbejde om denne opgave og mulighed.

Nummeret her er blevet til i samarbejde med Dansk Missionsråds 'Forum for teologisk uddannelse i det Globale Syd'. Vi håber – i al ubeskedenhed – at nummeret kan være med til at sætte en fælles agenda for det danske engagement i teologisk uddannelse i det Globale Syd.

**Abonnement på Ny Mission
eller enkeltnumre kan bestilles hos:**

Dansk Missionsråd

Peter Bangsvej 1D • 2000 Frederiksberg
Telefon 3916 2777 • E-mail: dmr@dmr.org

dansk missionsråd
danish mission council

